

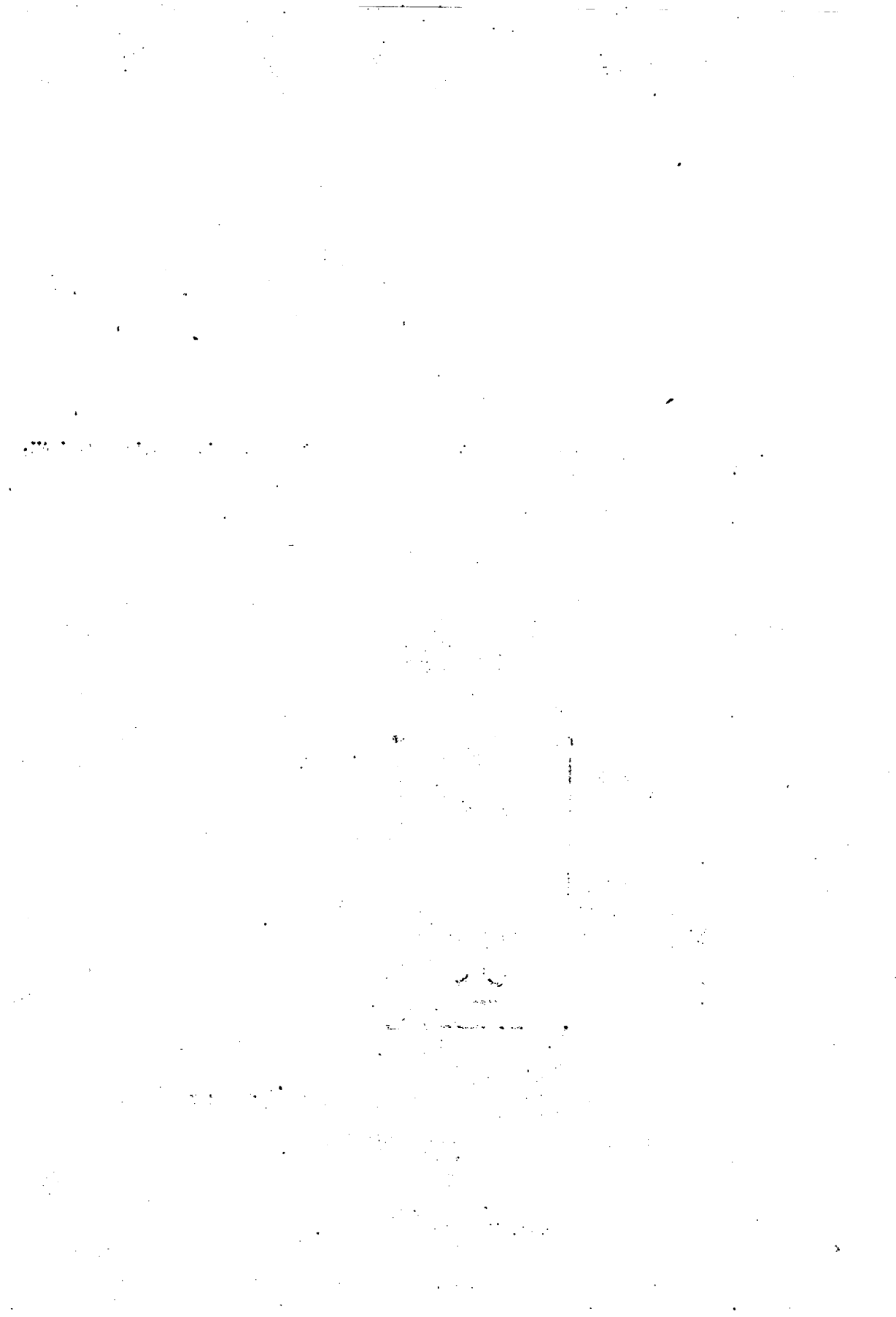
KERESZTÉNY MAGVETŐ

87. ÉVFOLYAM 4. SZÁM — ALAPÍTÁSI ÉVE 1861

KIADJA AZ UNITÁRIUS EGYHÁZ

1981

KERESZTÉNY MAGVETŐ

4. szám

1981
KOLOZSVÁR-NAPOCA

87. évfolyam

TARTALOM

Az élet szolgálatában	203
Románia Szocialista Köztársaságban levő vallásfelekezetek felhívása a leszerelésért, békéért és az emberek és népek közötti egyetértésért	209
December 30.	211

TANULMÁNYOK

Balázs Ferenc: Új ember vallása	213
Imreh Lajos: Újabb adatok Balázs Ferenc szellemi hagyatékához.	214
Dr. Ferencz József: Négy száz éve jelent meg a Defensio	215
Binder Pál: Dávid Ferenc rektor besztercei papja: Albert Kirschner (1508—1564)	217
Simén Domokos: Az ádámosi templom és emlékei	220
Szász Dénes: A jobbágyfalvi unitárius egyházközség 30 éve	223
Dr. Szabó Árpád: Az IARF teológiai konferenciája és 24. kongresszusa	225
Dr. Molnár István: Lőrinczi Lászlóra emlékezve	232

SZÓSZÉK — ŪRASZTALA

Bálint Ferenc: Ami lélektől született, lélek az	236
Kiss Károly: Haladás és megmaradás	240
Pataki András: Boldog újévet!	242
Szabó Zoltán: Az örökséget megőrizni	244
Dr. Szász Dénes: Túnódás a Bethesda partján	247
Szabó Zoltán: Mennyivel vagytok többek?	249
Prédikációvázlatok: Kedei Mózes, Kászoni József	252
EGYHÁZI ÉLET — HÍREK	261
KÖNYVSZEMLE	266

KERESZTÉNY MAGVETŐ

KERESZTÉNY MAGVETŐ

Alapítási éve 1861

Megjelenik negyedévenként

Kiadja az Unitárius Egyház

Postacím: 3400 Cluj-Napoca, Bdul Lenin nr. 9. Szerkesztőség: Kolozsvár-Napoca, Lenin út 9. Tel: 146-09. Szerkesztő Bizottság: Dr. Kovács Lajos püspök (elnök és felelős szerkesztő), dr. Erdő János (felelős szerkesztő-helyettes), dr. Szabó Árpád, Szabó Dezső (szerkesztők), Sebe Ferenc és András György (tagok)

AZ ÉLET SZOLGÁLATÁBAN

Az utóbbi időben aggasztó jelenségek és törekvések mutatkoznak világszerte. Fokozódik a fegyverkezés. Újabb és újabb tömegpusztító fegyvereket gyártanak és halmoznak fel a föld különböző részein. Veszélyes konfliktus-zónák alakultak ki. Az enyhülés folyamata megtorpant. A világ a konfrontáció színterévé vált. A féktelen fegyverkezési hajszá, a kontinensünkön felgyűlt atomfegyverek állandó gyarapodása a nukleáris háború veszélyét teremtette meg, mely katasztrófához, a civilizáció, az emberiség, az élet elpusztításához vezethet.

Tűrhetetlen ez a helyzet, mert a népek nem élhetnek a nukleáris háború állandósult veszélye közepette. A józan gondolkodású emberek mindinkább felismerik, hogy a katonai arzenálok további növelését, a fegyverek állandó tökéletesítését nem nézhetik tétlenül. Cselekedni kell a jelenlegi veszélyes helyzet megoldásáért. Kivezető út pedig csakis egyetlenegy létezik: a katonai készültség csökkentése és a nukleáris leszerelés. Ez a béke és biztonság alapvető követelménye. E súlyos nemzetközi körülmények közepette jelent meg államelnökünk, Nicolae Ceaușescu által kezdeményezett, Szocialista Demokrácia és Egység Frontjának (SZDEF) Leszerelési és Békefelhívása 1981. október 31-én. A SZDEF kiindulva abból az igazságból, hogy a béke nem építhető fegyverekre és szavatolása valamennyi nép közös ügye kell hogy legyen, felhívással fordult tagszervezeteihez, népünkhöz, Európa, Amerika és a többi kontinens országaihoz, valamennyi társadalmi és tömegszervezethez, hogy fogjanak össze a kölcsönös tisztelet és bizalom jegyében és előzzék meg egy nukleáris katasztrófa veszélyét, védelmezzék meg a békét, honosítsák meg a nyugalmat és biztonságot a földön.

A békefelhívásban foglalt javaslatokat az a humanista szemlélet határozza meg, hogy az „összes népek jólét- és haladástörekvéseinek teljesítése a háború veszélyének elhárításától, a tartós békének földünkön való meghonosodásától függ“.

A párt irányításával a SZDEF tömegméretű háború- és fegyverkezésellenes tiltakozó nagygyűléseket, szimpozionokat és békemeneteket szervezett, melyeken ezer, tízezer és százezer munkás, földműves, értelmiségi hallatta szavát: Nincs szükségünk több fegyverre! Békét akarunk az emberek között, hogy békében élhessünk és dolgozhassunk!

A SZDEF felhívását nagy érdeklődéssel és teljes megaláddal fogadták a hazai vallásfelekezetek vezetői, lelkészei és hívei.

Állásfoglalásuk kifejezése végett az egyházak és felekezetek vezetői november 9-én a Román Ortodox Egyház pátriárkátusán értekezletet tartottak. Ennek keretében teljes nézetegységben elfogadták a leszerelési és békefelhívást s elhatározták, hogy november 25—26. napjaira összehívják Bukarestbe az ország összes vallásfelekezeteinek kon-

ferenciáját és erre meghívják egyes külföldi egyházak és vallási szervezetek képviselőit is. Az értekezlet résztvevői Nicolae Ceaușescu államelnökhöz táviratot intéztek, kifejezve teljes csatlakozásukat a leszerelési és békefelhíváshoz s egyben elhatározásukat is, hogy mozgósítani fogják a híveket és lelkészeket, hogy tevékenyen vegyenek részt a béke védelméért folyó akciókban.

Az Unitárius Egyház hívei és lelkészei lelkesedéssel fogadták a SZDEF leszerelési és békefelhívását. Az egyházkörök lelkészei november hónap folyamán tartott értekezleteken foglaltak állást a felhívással kapcsolatban. A maros-küküllői egyházkör lelkészei Marosvásárhelyen nov. 18-án, a székelykeresztúr-udvarhelyi egyházkör lelkészei Székelyudvarhelyen nov. 19-én, a kolozs-tordai egyházkör lelkészei Kolozsvár-Napocán és a sepsiszentgyörgyi egyházkör lelkészei Brassóban nov. 20-án tartott gyűlésükön egyhangúlag csatlakoztak a SZDEF felhívásához. Egyben kifejezést adtak azon meggyőződésüknek, hogy a háború elítélése, a béke védelme és az élet tisztelete hitükből következő kötelesség, melyet Jézus tanítása alapján — Szeresd felebarátodat, mint te magadat — teljes odaadással törekednek teljesíteni.

Az értekezletekre jellemző lelkesedés és felelősségérzet szellemét fejezték ki a Nicolae Ceaușescu köztársasági elnökhöz intézett táviratok, melyben a lelkészek vállalták a SZDEF felhívásában foglalt feladatokat, a béke és a népek közötti megértés odaadó szolgálatát, hogy megvalósulhasson az emberiség régi vágya, az evangélium célkitűzése, a fegyverek és háborúk nélküli világ.

Az ország vallásfelekezetei Bukarestben november 25—26. napjain Béke-Konferenciát tartottak dr. Justin Moisescu, a Román Ortodox Egyház pátriárkájának elnöklete alatt. A hazai felekezeteket 200 világi és egyházi kiküldött képviselte. Egyházunk részéről Dr. Kovács Lajos püspök, dr. Erdő János főjegyző, Benedek Sándor, Báró József, Kolcsár Sándor és Májay Endre esperesek vettek részt a gyűlésen. A meghívott külföldi vallásszervezetek részéről 42 vezető egyházi személy jelent meg. Jelen voltak a Vallásügyi Hivatal képviselői is Ion Roșianu elnök vezetésével.

A konferencia középpontjában dr. Justin Moisescu pátriárka *A leszerelés és béke a ma világában* c. exozéja állott. Előadásában többek között a következőket mondta:

„Mélységes aggodalommal állapítjuk meg a nemzetközi helyzet súlyosbodását. Régi konfliktusok folytatódnak és újak tűnnek fel a világ különböző övezeteiben; a nukleáris fegyverkezési hajszája példátlan módon kiterjedt; a rakéták akcióra készen állanak s egyben új, pusztító erejű fegyvereket gyártanak a világ egyik vagy a másik részén.“

„Éppen azért mind szélesebb körben, világszerte tudatában vannak az emberek annak, hogy nagygyűlések szükségesegek, melyeken határozottan kifejezhetik békevágyukat, követelhetik a fegyverkezési hajszát, különösképpen a nukleáris fegyverkezés megszüntetését, hogy ezáltal el lehessen jutni az általános és teljes leszereléshez.“

„Országunk elnökének, Nicolae Ceaușescu kezdeményezése valósult meg a Szocialista Demokrácia és Egység Frontja — Románia legszélesebb képviselői szerve, melyben részt vesznek a szocialista szervezetek, tömeg- és közérdekű közösségek, így a vallásfelekezetek is — Leszerelési és Békefelhívásában, mely nagy visszhangra talált nemcsak né-

püünk körében, hanem a határokon túl is, és olyan közvéleményt alakított ki, melyben az összes állampolgárok kifejezték csatlakozásukat a béke ezen igazi programjához.“

„A béke megszilárdításának ez az új és kiváló akciója — a katonai kiadások csökkentése, a teljes leszerelés, egy általános békeegyezmény — integrálódik a vallásfelekezetek vezetőinek és híveinek tevékenységébe is, mert ez a mi hivatásunk és küldetésünk, hogy a béke hirdetői és szolgálói legyünk.“

Az előadó a továbbiakban kiemelte, hogy országunkban a felekezetek következetesen támogatják népünk békekezdeményezéseit és erőfeszítéseit:

„A haza összes lakóinak egységében, természetes módon következett a felekezeti béke, a vallásfelekezetek közötti megértő kapcsolatok, barátság és együttműködés megvalósítása. A felekezetek, megőrizve saját felekezeti azonosságukat, együttműködnek a gyakorlati ökumenizmus terén, és támogatják népünk erőfeszítéseit az új élet építése terén és a jelenkori emberiség népeinek előrehaladását a béke, a jó megértés és a kölcsönös segítség útján.“

„A romániai Kultuszok vezetői az évek folyamán ismételten találkoztak testvéri tanácskozások keretében, interkonfesszionális teológiai konferenciák, egyes agressziós akciók elleni tiltakozások, békefelhívások stb. aláírása alkalmával. Teológusaink hasonlóképpen hozzájárultak a béke ügyéhez a békével, társadalmi igazságossággal, szabadsággal, függetlenséggel, az ifjúságnak a béke támogatására való nevelésével kapcsolatos tanulmányaikkal.“

Hivatkozva a béke fontosságára az emberiség életében, dr. Justin Moisescu a következőket mondta:

„Az igazságosságra alapozott béke a mi időkben az életet, a jólétet, az örömet szerető népek legfőbb eszménye lett. Épp ezért a békét megéneklük, és költeményekben mutatják be; az írók dicsőítik és a gondolkodók elemzik; a világ összes vallásainak hitelveibe integrálódik.“

A béke azonban önmagától nem valósul meg, elnyerése és megszerzése következetes állásfoglalást és munkát kíván:

„Bennünk örökké megvan ez az alternatíva: a jó vagy a rossz, az élet vagy a halál, a béke vagy a háború. Közülünk mindenki választhatja az egyiket vagy a másikat. Még rendelkezünk a választás lehetőségével. Nincs jogunk azonban a rosszat, a halált vagy a háborút választani. A háború nemcsak számunkra jelent rosszat és halált, hanem mások számára is rosszat és halált, utódaink számára hasonlóképpen rosszat és halált jelent. Röviden, amikor azt mondjuk: háború, akkor a halálra, a nyomorúságra, a fájdalomra és minden rosszra, szerencsétlenségre gondolunk. Amikor pedig azt mondjuk: béke, akkor az életre, a jólétre, az öröme, a jóra, a boldogságra gondolunk. Éppen azért gondolkozás nélkül kötelesek vagyunk a békét választani. Ezt a határozatot most hozzuk meg. Amint az Ószövetség tanítja: »Mert e parancsolat, amelyet én e mai napon parancsolok néked, nem megfoghatatlan előtted; sem távol nincs tőled. Nem a mennyben van, hogy azt mondanád: Kicsoda hág fel érettünk a mennybe, hogy elhozza azt nekünk, és hallassa azt velünk, hogy teljesítsük azt? Sem a tengeren túl nincsen az, hogy azt mondanád: Kicsoda megy át érettünk a tengeren,

hogyan hozza azt nekünk és hallassa azt velünk, hogy teljesítsük azt? Sőt felette közel van hozzád ez ige; a te szádban és szívedben van, hogy teljesítsed azt. Lám, elődbe adtam ma néked az életet és a jót; a halált és a gonoszt... válaszd az életet, hogy élhess mind te, mind a te magod.« (5Móz 30,11—19)“

„Ezek szerint a dolgok természetében és Isten akaratában van, hogy válasszuk a jót, az életet és a békét, hogy élhessünk mi és utódaink. Természetesen másképpen is cselekedhetünk, de akkor áthágjuk az igazságosság természetes törvényét és Isten parancsát, hogy: Ne ölj!“

„Senkinek sincs joga, hogy elvegye embertársa vagy a maga életét, mivel nem ő adta, nem ő annak a teremtője. Igaz, szabadok vagyunk; a szabadság az ember legértékesebb java. De nincs jogunk arra, hogy a szabadságból a rossz takaróját készítsük (1Pét 2,16). Mi az igazságosság cselekedeteit nem kényszerből, hanem szabadon teljesítjük, mint ami természetes és Istennek tetsző. A szabadság azonban felfogásunk szerint nem teveszthető össze a jó vagy a rossz iránti passzivitással... Az emberben adva van a jóra irányuló hajlam, melyet Isten mindig erősít: »Mert Isten az, aki munkálja bennetek mind az akarást, mind a munkálást jó kedvéből.« (Fil 2,13)“

„Isten megnyitja szíveinket, hogy a jót befogadjuk anélkül, hogy erre kényszerítene; ő magához vonz minket kényszerítés nélkül. Így teljes szabadságban választjuk a jót, mely nekünk és utódainknak hasznos, és amelyet Isten akar, s a természet rendjében kinyilvánít, vagy az embereknek más módon feltár.“

„Az ember szabadságában felemelkedik az igazságosság köréből a szeretet világába, és felebarátja javának alárendeli nemcsak azt, ami őt megilleti, hanem a magáéból is ajándékoz, olykor mindent ad neki, szükség esetén az életét is.“

„Amint Isten szeretetének, úgy az embertárs, a barát, vagy ellenség szeretetének nincs határa. Az ember, aki szereti Istent, egyesül vele éppen úgy, mint Isten egyesül az emberrel; az ember pedig, aki igazán szereti felebarátját, egyesül vele, ketten egy embert alkotnak, és egymással kibékülve Istennel egyesülnek (Ef 2,15—16). Így valósul meg a béke az emberek között, és az ember békéje Istennel. Hasonló szeretet képezi a vallási és társadalmi élet alapját a keresztény tanítás szerint.“

A jelenkori világ sajnos nem győz meg arról, hogy az emberközi kapcsolatok teljes mértékben az igazságosságon és a szereteten alapulnának:

„Sok nép távol attól, hogy egymást szeretné, egymás iránt bizalmatlan, meg nem értésben, feszültségben, olyan konfliktusban él, amilyenel több-ezeréves történetében ritkán találkozunk. És még fájdalmasabb az a tény, hogy ez a helyzet arra irányul, hogy rosszabbodjék, katonai konfrontációt idézhet elő. Hihetetlennek tűnik és mégis igaz... sok ország felelős tényezői egy rettenetes fegyverkezés útjára léptek... Megjelentek az élet, az ember vagy a természet által teremtett javak megsemmisítésének leggyilkosabb eszközei: az atombombák, nukleáris rakéták, hadihajók és harci repülőgépek, kémiai, bakteriológiai fegyverek stb. Megrémülünk arra a gondolatra, hogy az emberek milliói megsemmisíthetők; öregek, ifjak, gyermekek, nők és férfiak, minden-

féle szerszámok és gépek alkotói, földművesek, írók, tudósok és művészek, minden, ami értékes a világon.“

„Parancsoló szükség, hogy a béke légkörét a világban helyreállítsuk, tárgyalások útján oldjuk meg a nézeteltéréseket; parancsoló szükség, hogy az új nemzetközi gazdasági rend, mely új alapelvekre épül fel, minél hamarább megvalósuljon és a leszerelés, különösképpen a nukleáris leszerelés minél előbb kezdődjék meg.“

„A jelenlegi világhelyzetben a leszerelés a mi időnk legfőbb parancsa, a háború elkerülésének és a tartós világbékének gyökeres megoldása. Éppen ezért határozottsággal kérjük a fegyverkezési hajsza megállítását, elsősorban a nukleáris fegyverkezését, az államok katonai erejének növelésére előírányzott összegek beszüntetését, a fegyverkezéstelek fokozatos csökkentését egészen a teljes eltörléséig.“

A hazai vallásfelekezetek állásfoglalásával kapcsolatban dr. Justin Moisescu pátriárka a következőket jelentette ki:

„A romániai vallásfelekezetek, hitelveik alapján és a múltban összegyűjtött gazdag tapasztalataikkal, teljes tudatában vannak a béke fontosságának a világban, a leszerelés és a béke védelme érdekében jól előkészített akcióknak. Szolidárisok vagyunk egész népünkkel és részt veszünk az új élet építésének törekvéseiben, valamint a béke védelmében a világon. Éppen ezért mi magunkévá tettük Nicolae Ceaușescu, Románia Szocialista Köztársaság elnökének kezdeményezését a SZDEF keretében, és nagy örömmel fogadtuk a leszerelési és békefelhívást, hogy ne legyen soha háború a világon.“

Az előadó emlékeztetett a Románia által a béke biztosítása érdekében javasolt intézkedésekre, mint pl: katonai blokkok megszüntetése, az erőszakról való lemondást szolgáló egyezmények kötése, kis népek egyenlőségének biztosítása, az összes államok biztonságának szavatolása, a katonai kiadások csökkentése, a leszerelés által megtakarított anyagi alapok felhasználása a szegénység, az elmaradottság kiküszöbölése érdekében. Ezekkel kapcsolatban kijelentette:

„Ezek a kérdések reánk, Románia vallásfelekezeteinek papságára és híveire is tartoznak. Ezt önök hallatára kinyilvánítjuk, megismételjük, és teljes határozottsággal fenntartjuk. Egész lényünkkel el vagyunk kötelezve a népünk javáért folyó küzdelemben, a világ békéjének védelméért folyó harcban. Tekintetünk az ég felé irányul, de mi most ezen a földön élünk, melyet szeretünk, és semmit abból, ami földi jó, Istentől megáldott, nem tagadunk meg.“

„Az élés öröme isteni értelmet ad életünknek: élünk mint Isten. Éppen azért kötelesek vagyunk azt megőrizni mint isteni ajándékot. Ebben az összefüggésben a béke védelmének harca, mint az élet védelmének harca, új dimenziókat kap vallásos felfogásunkban. Ilyenformán híveink előtt a békevédelem természetes alapjához vallásos alapot adunk — ez is egy érv törekvéseink fokozására a népek minden idők legszebb harcában, a béke védelmének harcában.“

A pátriárka előadása után a nagygyűlés plenáris ülésen és a következő négy szakosztályban folytatta munkálatait:

Az első szakosztály témája: „A vallásfelekezetek hozzájárulása a béke előmozdításához és a népek közötti megértéshez.“ A második szakosztály foglalkozott „A felekezetek állásfoglalása a fegyverkezési hajszával és annak következményeivel szemben“ kérdésével. A harmadik

szakosztály „Egy új gazdasági világrend, mint a tartós világbéke biztosító a valláserkölcs fényében“ című témát tárgyalta. A negyedik szakosztály középpontjában ez a kérdés állott: „Az európai biztonságra és együttműködésre vonatkozó román javaslatok támogatása a vallásfelekezetek részéről.“

A konferencia plenáris ülésén felszólaltak a vallásfelekezetek vezetői és a külföldi vendégek. Egyházunk részéről dr. Kovács Lajos püspök a következőkben fejtette ki az unitárius hívek és lelkészek állásfoglalását:

„Az utóbbi évtizedekben gyakran volt megbeszélés tárgya az a fontos kérdés, hogy egyházunk a Románia Szocialista Köztársaságban élő többi testvéregyházzal együtt miképpen vehet tényleges részt a szocialista társadalom minél teljesebb megvalósításában.

Egyházunk vezetősége, lelkészeivel és híveivel együtt, a legelső időktől kezdve őszintén, nemes öntudattal támogatja az állami szervek minden olyan kezdeményezését és tevékenységét, amely népünk és hazánk fokozatos fejlődését, jólétét, kulturális gazdagodását és gazdasági előhaladását szolgálta. Mégis a béke megvédésének szent ügye volt és maradt mind a mai napig az a terület, ahol az együttműködés a legerőteljesebben és legeredményesebben megnyilatkozhatott és megvalósulhatott.

Egyházunk hitfelfogását és valláserkölcsi magatartását elsősorban az evangélium, a Hegyi Beszédben és Jézus egész tanításában lefektetett életeszmény határozza meg. Ennek szellemében hangzik örök időszerűséggel a makarizma szózata: »Boldogok a békességre igyekezők, mert ők Isten fiainak mondatnak.«

Nekünk, az egyház vezetőinek az a hivatásunk, hogy híveinknek példát mutatva, mindennapi életünkben, gondolkodásunkban, általános emberi magatartásunkban és cselekedteinkben békességre igyekezők, önmagunkból a békesség szellemét árasztók legyünk, hogy az Isten fiai és a teremtés koronája nevezet kiérdemeljük.

Éppen ezért, mert az élet drága értéke, a béke veszélyben van, mert a Heródes király szellemében élők, gondolkozók és cselekvők, önmagukból bosszút, gyűlöletet árasztó emberek saját hatalmi céljaik érdekében ártatlan emberek millióit újra céltalan háborúba, végtelen szenvedésbe, nyomorúságba és veszteségbe igyekeznek taszítani — nekünk egyházaknak határozott állj-t kell mondanunk a teremtés koronája nevezetre újra meg újra méltatlanná váló embereknek.

Minden erőnk megfeszítésével, a kettős evangéliumi parancs szellemében imádkozunk és küzdenünk kell azért, hogy a béke lelkülete győzzön a háború, a bosszú és erőszak és gyűlölet szelleme felett; hogy a fokozatosan diadalmaskodó szocialista közösségi élet lehessen beláthatatlan hosszú időre a békesség számtalanszor megálmodott paradicsomi világa.

Ilyen értelemben az Unitárius Egyház vezetőivel és híveivel együtt szívvel-lélekkel csatlakozik az államelnökünk, Nicolae Ceaușescu által kezdeményezett és a Szocialista Demokrácia és Egység Frontja által kiadott leszerelési és békefelhíváshoz, mely az általános leszerelés fokozatos megvalósításának feltétlen szükségességét hangsúlyozza a tartós békéért, az emberiség jobb, áldottabb jövőjéért.“

A szakosztályokban Kolcsár Sándor és Májay Endre esperesek szólaltak fel, akik az unitárius lelkészek nevében kijelentették: „Az élet

nevében NEM-et mondunk a háborúra. Az életet a maga valóságában csak a nyugalom és a béke feltételei között lehet élni. Békét akarunk, virágzó életet, derűt, mosolyt. Mert ez az embernek való élet. Egyházunk egyhangú támogatását azért nyerte meg a SZDEF felhívása, mert ezért az életért emelte fel a hangját. Munkánk által mi országunk és az egész világ békéjét óhajtjuk szolgálni.“

A nagygyűlés november 26-án felhívást fogadott el az államok kormányaihoz, az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez és a világ jót akaró embereihez a béke megmentése érdekében. A vallásfelekezetek konferenciája végül táviratot intézett Nicolae Ceaușescu államelnökhöz, kifejezván a lelkészek és hívek egyhangú akarátát, hogy mindent megtesznek a fegyverkezési hajszá megállítása, a leszerelés és a béke biztosítása érdekében.

Az Unitárius Egyház Képviselő Tanácsa december 3-án tartott ülésén tárgyalta a SZDEF leszerelési és békefelhívását. A gyűlésen jelen volt a Vallásügyi Hivatal részéről Iulian Sorin igazgató és a területi főfelügyelő. Az Egyházi Képviselő Tanács meghallgatta dr. Kovács Lajos püspök részletes előterjesztését a békefelhívással kapcsolatos intézkedésekről, valamint a vallásfelekezetek bukaresti békekonferenciájáról. A SZDEF leszerelési és békefelhívásának, valamint a vallásfelekezetek bukaresti nagygyűlése felhívásának felolvasása után a tanácstagok részéről többen szóltak hozzá. Az egyház nevében az E. K. Tanács teljes meggyőződéssel csatlakozott a SZDEF felhívásához, és vállalta, hogy minden lehetőt megtesz a felhívásban foglalt feladatok megvalósításáért. Az unitárius vallás csak az élet, a haladás és civilizáció oldalán állhat. Más választása az evangéliumi vallásnak nem is lehet — állapította meg az Egyházi Képviselő Tanács. Ennek értelmében felhívta a lelkészeket, hogy a szöszékről olvassák fel a SZDEF felhívását, és annak szellemében tartsanak prédikációkat, imádkozzanak a békéért és vegyenek részt a béke védelmét szolgáló minden megmozdulásban.

Egyházi Képviselő Tanács táviratot küldött Nicolae Ceaușescu államelnöknek, kifejezve egyházunk csatlakozását a SZDEF leszerelési és békefelhívásában foglalt nemes célok szolgálatához.

Mi megtanultuk, hogy a békét alapvető értéknek tekintjük s mint ilyent mindenkifölött óvjuk és őrizzük. Hit- és életfelfogásunk szerint a vallás legnemesebb célja és feladata nem lehet más, mint az emberiség szolgálata. Amikor NEM-et mondunk a háborúra és állást foglalunk a béke mellett, akkor az embert és Isten legdrágább ajándékát, az életet szolgáljuk.

FELHÍVÁS

a Románia Szocialista Köztársaságban levő vallásfelekezetek felhívása a leszerelésért, békéért és az emberek és népek közötti egyetértésért.

Mi, Románia vallásfelekezeteinek képviselői a határokon kívüli nagybecsült vendégekkel együtt, hitelveink szellemében és híveink ne-

vében, akiknek szellemi és lelki irányítói vagyunk, a béke ügyének szentelt nagygyűlésünkön, amely Bukarestben, október 25. és 26. napjain a jelenlegi nemzetközi helyzet megvitatására gyűlt egybe, megrendülten állunk a nagy veszedelemmel szemben, amely az egész emberiség ellen irányul.

A világ minden részén élő jóakarató emberekkel együtt mélységes aggodalommal figyeljük a fegyverkezés, különösen a nukleáris fegyverkezés óriási méretű kiterjedését, a feszültségek és ellentétek állandósulását, az uralkodás törekvésének kihangsúlyozódását, a befolyásos övezetek feletti jogosulatlan ellenőrzés folytatódását, amelyek mind a népek biztonságát és függetlenségét és az emberek közti egyetértést veszélyeztetik.

Egy új háború növekvő veszélyével szemben nekünk, a szószerzők szolgáinak, akik az emberek és népek közti békét, igazságosságot, egyenlőséget és testvériséget hirdetjük, szent kötelességünk a földgömbünkön levő életek megsemmisítésének a megakadályozásáért ténylegesen munkálkodnunk, tudván, hogy az élet a legértékesebb ajándék, melyet Isten az embernek adott.

Az emberi szellem egyetemes értékei megőrzése nagy felelősségének a tudatában, az igazságosság és a legfőbb jó nevében, amelyek mindannyiunk hitfelfogásának alapjai, valamint országunk egész népével és az egész világ békeszerető embereivel való teljes egyetértésben fokoznunk kell erőfeszítéseinket a béke megvédéséért földünkön.

Lelkiismereti kötelességünknek tekintjük, hogy Románia egész népével együtt válaszoljunk a Szocialista Demokrácia és Egység Frontjának leszerelési és békefelhívására, amely országunk legszélesebb körű szerve magában foglalva az összes tömeg- és közéleti szervezeteket, valamint a vallásfelekezeteket, amelynek a kibocsátása Románia Szocialista Köztársaság elnökének, Nicolae Ceaușescunak a kezdeményezésére történt, és amely az összes népek felé hangzik azzal a kívánsággal, hogy a lehető legteljesebb egységben történjék intézkedés a biztonság, enyhülés és nemzetközi együttműködés legsürgősebb tennivalóinak azonnali megvalósítására.

Figyelembe véve a hitfelfogásunk szerinti okokat, amelyek a mai emberiség eszményeinek a támogatására hívnak fel, mi, Románia vallásfelekezetei minden erőnkkel ki kívánjuk venni részünket az emberek és népek közti béke megteremtéséből, határozott *nem*-et mondva a háborúnak és a fegyverkezési folyamatnak. Egyházaink úgy vélik, hogy egy új gazdasági világregend biztosítéka lehet a világban levő béke állandósulásának.

Mindezek alapján mi, a romániai vallásfelekezetek képviselői, sürgető felhívást intézünk minden állam kormányához, az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez, valamint a világ minden jóakarató emberéhez, hogy tántoríthatatlanul tevékenykedjenek a fegyverkezési hajsza ellen, az általános leszerelésért, elsősorban is a nukleáris leszerelésért, azért, hogy állítsák le és ne fejlessék tovább Európa területén a középhatósugarú nukleáris rakéták elhelyezését, vonják vissza és semmisítsék meg a meglévőket, tiltsák be a neutronbomba és más tömegpusztító fegyverek gyártását és használatát.

Ugyanakkor felhívásunkat a világ összes egyházaihoz, minden valláshoz és vallásos szervezethez is intézzük, hogy imádkozzanak a Min-

denhatóhoz a békéért, jóléért és minden ember boldogságáért; hogy neveljék híveiket Isten és a felebarát szeretetében, az egymás iránti tiszteletben; hogy erősítsék a felekezeti, vallások és emberek közti kapcsolatokat, a ma emberének szolgálatára, a béke, igazságosság, szabadság és jólét erősítésére helyi, regionális és kontinentális találkozások rendezése által, amelyeknek célja, hogy erőteljes támogatást nyújtsanak az élet megvédésének, az emberek közti barátságoknak, összhangnak és együttműködésnek a szolgálatában, hogy a hívek lelkében minél nagyobb mértékben erősödjék az egymás iránti és az emberiség békés jövőjébe vetett bizalom.

Az összes egyházak lelkészei és hívei, az egész világ békeszerető emberei!

Emeljétek fel hangotokat, mint a béke harsonái és mondjatok erőteljesen nem-et a fegyverkezési folyamatra.

nem-et a neutron-rakéták és -bombák Európába való telepítésére.

nem-et a nukleáris halálra.

Örködjétek a világ békéjén, örködjétek a világ életén, földgolyóink életén és békéjén.

Románia Szocialista Köztársaság vallásfelekezeteinek vezetői

DECEMBER 30.

A népek történetében vannak fordulópontok, amelyek mélységes jelentőségét az idő teltével egyre tisztábban látjuk. Ilyen számunkra 1947. december 30-a, amikor a nép akaratát érvényesítve, kikiáltottuk a népköztársaságot. Történelmi tett volt, s mi azóta is hasonlókkal írjuk tele az ország krónikáját. A királyság eltörlése, a teljes politikai hatalom meghódítása a Román Kommunista Párt vezetésével, a népi demokratikus rendszer megteremtése jelezte az áttérést a szocialista forradalom feladatainak végrehajtására. Hiszen nem sokkal a köztársaság kikiáltása után életbe lépett az ország első demokratikus alkotmánya, mely hazánk történetében első ízben mondta ki: „a teljes államhatalom a néptől ered és a népé”. Úgyszintén alig fél évvel azután, hogy megszületett a köztársaság, államosították az általajkincseket, a természeti erőforrásokat, a termelőeszközök nagy részét, a bankokat és a közlekedési utakat. Majd szocialista forradalmunk tovább ívelt köztársasági létünk útján. Ahány év, annyi győzelem, melyet mindig kemény és nehézségektől sem mentes küzdelmekben vívtunk ki. S miután a szocializmus teljes győzelmet aratott minden tevékenységi ágban, megvalósult az egységes szocialista gazdaság, és 1965-ben országunk Románia Szocialista Köztársaság lett. Az azóta eltelt idő szocialista korszakunk sikereiben és eredményekben gazdag, gyümölcsöző időszak.

A köztársaság kikiáltása óta eltelt 34 esztendő történelmi szemszögből a munka, a haladásért, a civilizációért és kultúráért vívott harc megannyi lépcsőfoka, harc a százados álom valóra váltásáért, azért a

jogért, hogy urai lehessünk saját országunknak. Mindaz, amit építünk, amit teremtünk, az ember jólétét szolgálja; az egész gazdasági és társadalmi tevékenység pedig egyetlen fő célt szolgál — az ország haladását, a nép életét, hogy a haza minden gyermeke növekvő mértékben részesüljön munkája jótéteményeiből, a szocialista társadalom gyümölcseiből.

Minden évben azért ünnepeljük a köztársaság kikiáltásának évfordulóját, mert összpontosul benne elődeink hősiessége, a nép cselekvő hazafisága. A békés alkotómunka évről évre jelentékenyebb hódításait ünnepeljük, amelyek egyre szebbé teszik az ország képét, mind boldogabbá változtatják a nép életét.

Az események úgy hozták, hogy országunk életében az év vége történelmi megemlékezés 1947. december 30-ról, de egyben számvetés is a folyó év eredményeiről és tervezés a közeljövő teendőiről. Amint Nicolae Ceaușescu, köztársaságunk elnöke megállapította: „A VII. öt-éves tervnek az első esztendejét fejeztük be, mely biztosítja hazánk további fejlesztését, a nép anyagi és szellemi életszínvonalának emelését, a szocialista Románia gazdasági és politikai erejének, szuverenitásának és függetlenségének megszilárdítását.“ Minden téren nagyszerű eredményeket értünk el, mégis számvetésünkben föl kell figyelniünk az új minőség és a hatékonyság évtizedének mind nagyobb követelményeire. Mert sok még a tennivaló: társadalmunk előrehaladása minden téren felelősségteljesebb, jobb munkát kíván tőlünk. És mi erre képesek vagyunk. Ez az optimizmus eredményeinkből, népünk alkotó képességébe vetett hitünkéből táplálkozik. Annak tudatából, hogy történelmileg rövid idő alatt egész fejlődési korszak feladatait oldottuk meg, s ma erőnk összpontosításával, szoros egységben a párt körül, megvalósíthatjuk terveinket és leküzdhetjük jelenlegi nehézségeinket is.

Tudatában vagyunk annak, hogy építő terveink csak békében valósulhatnak meg. Az egész dolgozó nép ezért küzd olyan következetességgel a fegyverkezési hajszá megfékezéséért, a háborús veszély elhárításáért, a nukleáris fegyvermentes Európáért, a tartós békéért. Ebben a szellemben fordult Nicolae Ceaușescu, köztársaságunk elnöke a Nagy Nemzetgyűlés megbízásából a Szovjetunió és az Egyesült Államok, a Helsinki Záróokmányt aláírt többi állam vezetőihez az újabb közép-hatósugarú rakéták európai betelepítésének meggátolása, a meglévők visszavonása ügyében. Ebben az értelemben intézett a Nagy Nemzetgyűlés felhívást az európai országok, az Egyesült Államok és Kanada parlamentjeihez, kormányaihoz és népeihez az európai és az általános leszerelés előmozdítása érdekében. És ebben a szellemben fejezte ki dolgozó népünk békeakarátát az elmúlt hetekben lezajlott, az ország történelmében példátlanul álló hatalmas tüntetésekben, népgyűléseken és békemeneteken.

Elért eredményeink bizonyosságával köszöntjük köztársaságunk kikiáltásának 34. évfordulóját. Megemlékezésünkben nem csupán elődeink nagyságának adózunk, hanem szilárd elhatározással vállaljuk az előttünk álló országepítési tervek valóra váltását, hogy románok, magyarok, németek és más nemzetiségűek közös testvéri munkában tovább virágoztatjuk szocialista köztársaságunkat mindannyiunk javára.

TANULMÁNYOK

BALÁZS FERENC

ÚJ EMBER VALLÁSA

Az ember több annál,
mint amit az ember
alkotni tud.

Hogy ennek a könyvnek mi a tartalma, milyen a jellege, azt a címe után kevés ember tudná eldönteni.

Nem minthogyha a címnek a tartalommal nem volna semmi vonatkozása. Viszont arról szó sincsen, hogy ez a könyv az „új ember vallásának” kifejtése akarna lenni. Szerző nem egyike a céhbeli teológiai, avagy bölcsészeti íróknak, akik a szakirodalom gyarapítása végett egyik évben az új ember vallásáról, a másikban az ember új vallásáról írnak terjedelmes műveket, miután előzőleg már kimerítették az ember és a vallás, a vallás és az ember, valamint a vallás és a vallás problémáit. Itt valami egészen más dologról van szó.

Szerző, bár ifjúkorában sokan feltételezték róla, hogy ügyes filozófussá fejlesztheti ki magát, és bár egy időben a saját elméjét is foglalkoztatták efféle gondolatok, korántsem szakíró, távol áll tőle, hogy annak akarja kijátszani magát. Annál a szerző kevesebb is meg több is, tudnillik élő ember.

Élő ember, aki az élettel mindig gazdag kapcsolatokban állott. Élő ember, aki egy kicsit költő, üzletember, művész, társadalmi szervező, játszótárs, élettárs, muzsikus, gondolkozó, szónok, szóval egy kicsit minden, mint az az életnek természetében rejlik. Élő ember, akinek szerencsére semmi külön dologhoz olyan kitornyosuló tehetsége nem akadott, hogy miatta a többi dolgoktól, az élet termékeny, százszerű, tágas mezejétől a figyelmet elfordítsa s legyen csak egy valami csupán, talán költő vagy bölcsészeti író, esetleg politikus. Esetleg ettől saját okossága is megóvta. Esetleg szerző már eleve tisztában volt azzal, hogy az emberi élet tökéletes, teljes kifejlesztése fontosabb feladat, mint tökéletes melléktermékek létrehozása. Az ember több annál, mint amit az ember alkotni tud. Szerző általában meg van elégedve az életével, s nem sajnálja, hogy elmulasztotta magát bölcsészeti íróvá kifejleszteni.

De ugyanakkor azzal is tisztában van, hogy ilyen körülmények között nincs joga ahhoz, hogy valamely tárgyról tudományos vagy bölcsészeti értekezést írjon. Tisztában van ezzel, annak ellenére, hogy érzi: bizonyos eredetiséggel tud gondolkozni, s a gondolatai még a maguk

Részlet a szerző 1937. január 6-án lezárt, befejezetlen munkájából, melynek kéziratát most találtuk meg.

félig kész, kidolgozatlan mivoltukban is megérdemelnék a nyilvánossággal való közlést.

Mitévő legyen már most? Álljon neki és mindenek ellenére dolgozza ki elméleti rendszerét úgy, ahogy tudja, legyen az olyan, amilyen lesz? De ennek nem volna semmi értelme. A céhbeli filozófus bizonyára végig sem olvasná a könyvét, mert hamar fölfedezné, hogy a kérdések irodalmának ismerete hiányos benne. Az általános közönség pedig kezébe sem venné; a könyv tudományos formája elriasztaná.

Nem, az efféle próbálkozásnak nem volna semmiféle értelme, s ha szerzőnek már ilyen szigorú az önkritikája, ha magával szemben ilyen magasok az igényei, ha nem hajlandó csak akkor dolgozni, hogyha munkája a világ tudományosságának ítélőszéke előtt is számbavehető lenne — akkor nyilvánvalólag nem lehet más választása, mint a hallgatás. Főltéve természetesen, ha elmondható lenne, hogy a gondolatok, elméletek kifejezésének a tudományos értekezés az egyetlen elfogadható formája.

Ez azonban nem egészen bizonyos, sőt egészen bizonyos, hogy nem mondható el.

Ha az irodalmi művek alkotóinak jogukban áll egyes szereplőik szájába elméletek, sőt világnézetek széles kifejtéseit adni, s ha ez az olvasóközönségnek, legalábbis a műveltebb részének kétségkívül nemcsak tetszik, de szellemi előmenetelére is szolgál, akkor szerző is megteheti, hogy gondolatait az élet értelméről, a vallásról, az erkölcsről, a közgazdaság állapotától és minden egyébről irodalmi formában fejezze ki. Ez az irodalmi forma jelen esetben az önéletrajz.

Szerző az *Új ember vallása* cím alatt gondolatait önéletrajzát szándékozik a művelt közönség számára adni.

Ezt a megoldást választva elkerüli, hogy a szakírók őt kontárnak nevezhessék, a gondolatainak azonban mégis alkalmat nyújt arra, hogy saját lelkén kívül is éljenek, hassanak, építsenek s a maguk esetleges értéke szerint az emberiség közkinccsévé válhassanak.

IMREH LAJOS

ÚJABB ADATOK BALÁZS FERENC SZELLEMI HAGYATÉKÁHOZ

Az utóbbi években Balázs Ferenc a „rög és nagyvilág“ közt ellobbant élete iránti érdeklődés fokozódott. Születésének 80. évfordulójára (1981. okt. 24.) való emlékezés újabb indítást adott a még napvilágra nem került szellemi hagyatékának felkutatására és közkinccsé tételére.

Az újabb kutatás — köszönet a megértő támogatóknak — máris szép eredménnyel járt. Tanka Károly, a volt aranyosszéki unitárius egyházkör felügyelő gondnoka Balázs Ferencnek Mészkon maradt könyveit és kéziratait megőrzés végett tordai lakásában helyezte el, azzal

az elgondolással, hogy azokat az Aranyosszéki Vidékfejlesztő Szövetkezet által felállítandó emlékmúzeumban helyezik el véglegesen. Tanka Károly 1942-ben Kolozsvárt meghalt. Özvegye és leánya, Sipos Jánosné Tanka Gizella a kéziratok egy részét az elkallódástól megmentették. Nevezettek kérésünkre, megértve a nemes törekvést, rendelkezésünkre bocsátották a mézskői unitárius lelkész elveszettnek hitt *Új ember vallása* című utolsó munkája eredeti kéziratát és annak egy másolati példányát, valamint a *Versek* című kéziratát azzal a feltétellel, hogy azokat lemásolás után visszaszolgáltadjuk. A kéziratokat, miután azokról másolatokat készítettünk, visszaszármasztattuk özv. Tanka Károlynénak.

Az *Új ember vallása* c. munka a bevezető keltezése szerint 1937. január 6-án készült el; 216 oldal terjedelemben, öt fejezettel: I. Megkötöttség és szabad akarat; II. A nyilvánvaló Isten; III. Kiteljesedő világ; IV. A vallás és szomszédai; V. Szabadság, szeretet. A tartalomjegyzék szerint Balázs Ferenc még egy VI. fejezetet is tervbe vett *Az erkölcs és az állam* címen. Ez azonban súlyosbodó betegsége miatt kidolgozatlan maradt.

A *Versek* c. kézirat 44 verset tartalmaz, ezeknek egy része már megjelent a különböző lapokban és folyóiratokban. Kívánatosnak látszik Balázs Ferenc összes verseinek felkutatása és kiadása. Kifejezést adunk annak a reménynek, hogy Balázs Ferenc szellemi hagyatéka még újabb adatokkal gyarapodik.

Dr. FERENCZ JÓZSEF

NÉGYSZÁZ ÉVE JELENT MEG A DEFENSIO

1979-ben volt négyszázadik évfordulója Dávid Ferenc elítéltetésének és halálának. Két évvel később, 1581-ben Bázelen jelent meg a Dávid Ferencet és tanítását védő kiadvány: *Defensio Francisci Davidis in negotio de non invocando Jesu Christo in precibus*, mindössze 162 negyedréten lapon. Nem sokkal ezután, 1582-ben hely megjelölése nélkül Krakkóban jelent meg a jóval terjedelmesebb 408 + 62 nyolcadrés lapot kitevő második kiadás, amelyhez külön számozással *De Dualitate, Tractatus Francisci Davidis in tria capita distinctus* c. értekezését csatolták. Ez az értekezés Dávidnak Blandratával az Atyáról és Fiúról való vitatkozását tartalmazza. Ezt a tanulmányt, melyet Jakab Elek 1879-ben írt monográfiája óta egészen Borbély Istvánig bezárólag még az unitárius szerzők sem tartottak Dávid művének, elsőnek Pokoly József ismerte el Dávid Ferenc eredeti művének.* A munkát 1943. novemberében az Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége *Dávid Ferenc értekezése a kettős istenségről* címen magyarul is megjelenteti Márkos Albert nyugalmazott unitárius kollégiumi tanár fordításában, Benczédi Pál bevezető szavaival.

* Protestáns Szemle 1894, 384.

A De Dualitateról Zoványi Jenő a következőket állapítja meg:

„E könyv megjelenése fényes bizonyosságot tesz arról, hogy nemcsak olyanok találkoztak Erdélyben, akik még bukása után is tántoríthatatlan hívei maradtak Dávidnak... és nemcsak olyanok, akik hón óhajtották emlékének a tudomány terén és az utókor előtt a Socinus És Blandrata hamis vádjaitól való tisztázását, hanem olyanok is, akik ebből a célból nemcsak anyagi áldozatot hoztak, hanem attól sem riadtak vissza, hogy netalán bekövetkezhető törvényes eljárásoknak tegyék ki magokat. Ugyanezek vállalkozhattak 1582-ben a Sommer János Károlyi Péter ellen még 1572-ben írt *Rrefutatio Scripti Petri Caroli c.* művének kiadására. Ebbe a könyvbe fölvtették Dávidnak az 1579. áprilisi tordai országgyűlés alkalmával szerzett hitvallását is. A könyvhöz az 1582. december 1-én kelt előszót egy állítólagos ingolstadti tudós: Schimbergius Theodosius írta... Ehhez képest a könyvön, eltérően a »Defensio...« első kiadásától, már a nyomtatási helyet megnevezték, mégpedig persze nem Kolozsvár, hanem Ingolstadt, a jezsuiták bagolyvára“* feltüntetésével.

A Defensióval kapcsolatosan az egymást követő századok krónikásai az első és második kiadásban szerkesztőtársként közreműködő Dávid Ferenc fiának a keresztnévét különböző alakban közölték. A legkorábbi változat az volt, hogy e fiú keresztnévét Ferenc alakban adták, amint azt fentebb már említettük. Zoványi a Defensióban közreműködő fiú keresztnévét János alakban fogadja el.

Binder Pál a *Dávid Ferenc családja: a kolozsvári Hertel nemzetség* című tanulmányában** megállapítja, hogy Dávid Ferencnek első házasságából ismeretlen nevű első nejétől három gyermeke született. Egy leány, akinek férje, Trauzner Lukács, Dávid Perében jelentős szerepet játszott, és élete későbbi szakaszában szász részről jelentős tisztségeket töltött be Kolozsvár város tanácsánál. Binder tisztázta a régebbi kutatások és az újabb előkerült adatok mérlegelése alapján azt, hogy Dávid Ferencnek két fia volt. Az idősebbik neve Hertel Dávid (1560—1582), a fiatalabbik neve Hertel János (kb. 1565—1630) természettudós és később kolozsvári ismert orvos.

Binder a tanulmányhoz csatolt és a Hertel nemzetség családfáját feltüntető kimutatásban azt mondja, hogy Hertel Dávid volt a Defensio egyik társszerzője. Binder megállapítja, hogy Sandius egyértelműleg Dávid *Ferencnek* Dávid nevű fiáról beszél: „Davidis, Francisci Davidis filii“. Sandius a Defensio szerzőjéül Jacobus Palaeologus, Matthias Gli-riust és Hertel Dávidot nevezi meg. Binder rámutat arra, hogy Dávid kisebbik fia kb. 1565-ben született és 1580-ban még gyermek volt, külföldi egyetemi tanulmányait is csak 1586-ban kezdte el, így Hertel János nem lehetett a Defensio társszerzője. Adataival cáfolja Dán Róbertnek azt az állítását, hogy a Defensio szerzőtársa Dávid János volt.*** Hertel Dávid lehetett az a krakkói diák, aki ott még Dávid életében kezdte el tanulmányait, és valószínűleg Palaeologus Jakab társaságában került 1580-ban Bázalbe, ahol segítségére volt előbbinek a Defensio

* A magyarországi protestantizmus 1565-től 1600-ig. 1977.

** Keresztény Magvető 85. évf. (1979), 104—125. l.

*** Humanizmus, reformáció, antitrinitarizmus és a héber nyelv Magyarországon, Budapest 1975. 151. l. és Bogáti Fazekas Miklós című dolgozatában, Keresztény Magvető 1976. 170. l.

szerkesztésében. Hertel Dávid rövidesen hazatért Kolozsvárra, és 1582. március 28-án 22 éves korában elhalt. Ezt két kortárs kolozsvári értelmiségi jegyezte fel, a magyar Bogáti Fazekas Miklós és a szász Jacobinus Bernát.

Dávid Ferenc kisebbik fiáról Binder adatai feljegyzik, hogy bátyja halála után több más radikális unitáriussal a homoródszentpáli Kornis udvarban talált menedéket. Pádovában 1586-ban kezdte el egyetemi tanulmányait, majd rövid heidelbergi és bázeli tanulása után visszatért Pádovába, ahol elvégezte az orvosi fakultást s 1595-ig e városban dolgozott. Hertel János a kolozsvári centumpátereknek jegyzőkönyvében mint „Hertelius János Doctor és Hannes Hertel“ néven szerepelt, ami azt jelenti, hogy a szászok köréből került be a tanács tagjai közé.

Így a jelenlegi kutatás álláspontja szerint többé-kevésbé tisztázott az, hogy a Defensio harmadik szerzőtársa Dávid Ferenc Dávid nevű fia volt — és nem Ferenc vagy János, amint ezt a korábbi kutatások megállapítani vélték.

Kétségtelen, hogy a Defensio első és második kiadásának megjelenése Palaeologus elévülhetetlen érdeme, és Glirius, illetve Dávid Ferenc Dávid nevű fia nyilván csak egyes írásokra hívták fel a szerkesztő és hűséges jóbarát Palaeologus figyelmét.

BINDER PÁL

DÁVID FERENC REKTOR BESZTERCEI PAPJA: ALBERT KIRSCHNER (1508—1564)

1548-ban a wittenbergi egyetemre beiratkozott Dávid Ferenc két év múlva mint a besztercei iskola rektora kezdi meg oktatói és egyházi pályáját. Máiig sem teljesen tisztázottak meghívásának okai, nem tudjuk, hogy jötevői — Medgyesi Székely Ferenc püspöki vikárius és Pesti Gáspár, Martinuzzi főtitkára — vagy a beszterceiek hagyományos kolozsvári kapcsolatai eredményezték-e ezt. Az alábbiakban a két erdélyi város egyháztörténeti kapcsolatai egyik érdekes mozzanatát, a kolozsvári eredetű Albert Kirschner besztercei papságát igyekszünk feltárni.

A kolozsvári szász patríciusok XVI. század végi kimutatásában egyaránt szerepel úgy a Hertel — azaz Dávid Ferenc családja —, mint a Kirschner családnév.¹ Az óvári polgárok 1637-es panaszában egyaránt szerepel „Hertel Andrásné, Hertel Jánosné, Hertel Gábor és Kirschner István Uram“². Így nem lehetetlen, hogy a kolozsvári „óvári fertályban“ együtt gyermekeskedett Dávid Ferenc és a család eredetéről Wurmloch-(Valea Viilor)nak is nevezett Albert Kirschner (latinosítva Cerasinus).

Albert Kirschner mindenesetre Dávid Ferencnél legalább öt évvel idősebb volt. „Albertus Formloch [sic] transsiluanus“ már 1543 júliusában a wittenbergi egyetem hallgatója.³ 1544. március 5-én az Elba menti egyetem ordinációs könyve szerint Erdélybe rendelték lelkésznek.⁴ Ugyanezen év augusztus 21-én „Casparo Helthinus pastor ecclesiae Clausenburgensis“ mentő levelet ír a felvidéki Eperjes város bírájához és tanácsához a pappá meghívott atyjafia „Honorabilis Albertus Vurmlacensis“ el nem mehetéseért.⁵ Más kérdés, hogy Heltai Gáspár kolozsvári plébános „atyjafia“ alatt ez esetben valóban vérrokonát, esetleg sógorát érti-e.

Rá két évre, a már 1545-től Besztercén lakó „Adalbertus Wurmloch ex Bistricia, Oppido Transsilvaniae“ ír levelet „ad suum Doctorem Johannem Hessum Parochum Vratislaviensem“. A boroszlói (Wroclaw) papnak Kirschner a román kultúrtörténet egyik legfontosabb eseményét, az 1544-es szebeni román katé kinyomtatását beszéli el.⁶ Albert Kirschner mint prédikátor 1547 és 1548-ban 50 forint fizetést kap a besztercei tanácstól.⁷

Ismeretes, hogy Michael Fleischer besztercei főpap halála után a tanács Heltai Gáspárt hívta meg. Heltai és a kolozsvári tanács mentegető levelet Jakab Elek közléséből ismerjük.⁸ A kolozsvári plébános városhoz való hűségének anyagi oldalait újabban Szabó T. Attila is elemezte.⁹ Végül is Heltai hűséges maradt Kolozsvárhoz s nem ment Besztercére.

A majdnem egy évig elhúzódó vita után a besztercei tanács 1549 elején Albert Kirschner alias Cerasinus városi prédikátort hívta meg plébánosnak. Alatta teljesedett ki Besztercén a reformáció, ezt Kirschner 1564-ben művészien faragott sírkövének felirata is elárulja.¹⁰

Az ún. lutheránus korszakban, az 1557-es és 1562-es zsinatokon „Albertus Kirschner, pastor Bistriciaensis“ neve is szerepel Dávid Ferenc és Heltai Gáspár táborában.¹¹

Miután 1557-ben Tordán az erdélyi rendek kimondották a lutheri reformáció szabadságát, a kálvinista és szentháromságtagadó tanok kezdtek mind jobban terjedni, főleg a magyar lakosság körében. A szász papok a reformáció radikálisabb változataival szemben tartózkodó magatartást tanúsítottak; sokan a katolikus szokásokhoz ragaszkodtak. Mivel a régi házassági kánonokat is szigorúan alkalmazták, sok Beszterce vidéki szász fiatal pár unitárius papnál esküdt meg.¹² Végül is a besztercei káptalan 1575-ben ebben a kérdésben Báthori István fejedelem segítségét kérte.

Ami az egyházi szertartásokat illeti, a szász-evangélikus felekezet körében nem volt egységes álláspont. Egyesek az istentisztelet egyszerűsítése mellett törtek lándzsát, míg mások minél több katolikus szertartást akartak a lutheránus egyházban megtartani. Az unitáriushoz közelebb álló nézet képviselői közé tartozott az Albert Kirschner vezette besztercei káptalan és Franz Salicäus berethalmi lelkész. A besztercei esperesség területéről az egyházi képeket már régebb eltávolították, akárcsak a gyertyagyújtás vagy a miseruhák használatát. Ezeket a protestáns intézkedéseket sok szász pap a kálvinista hatás behatolása-ként magyarázta.¹³ Damasus Dürr kisapoldi lutheránus ev. lelkész elítélte az egyházi szertartások egyszerűsítésére törekvő cselekedeteket. A szebeni esperesség pedig a régi katolikus pompa kifejezett híve ma-

radt. A szebeniek panaszára János Zsigmond fejedelem kivizsgálást rendelt el az egyházi szertartások ügyében. Albert Kirschner besztercei papot és az esperesség egy másik papját ebből a célból 1563. december 20-án Gyulafehérvárra rendelték.¹⁴

Albert Kirschner, kinek húszéves papszkodása alatt a besztercei és vidéki reformált egyházközségek hitelvi és szertartási koncepcióban jóval radikálisabbak voltak, mint a katolikus szokásokhoz ragaszkodó szebeni káptalan, 1564. november 20-án 56 éves korában elhalt.¹⁵ Halála után nemsokára, 1565. nov. 25-én a szebeni lutheránus zsinat a miseruha, nergona, templomi képek megtartását határozta el. Dávid Ferenc besztercei rektorsága idején a város papjától — aki szintén kolozsvári család sarja — protestáns puritánságot és az egyház újításában való határozott előremenetelt láthatott. Ebben az időben a kolozsvári és besztercei reformáció sok szempontból egyazon úton haladt, csak később a szebeni lutheránus „ortodoxia“ akadályozta a két város között régi idő óta folyó s még a mostoha körülmények között sem szünetelő szellemi kapcsolatot.

JEGYZETEK

¹ Jakab Elek, *Kolozsvár története*. II. Bp. 1888, 294 l.

² Jakab Elek, *Oklevéltár. Kolozsvár története II. és III. kötetéhez*. Bp. 1888. II. k. 291. Stephanus Kirschner tanácsstag már 1619-ben szerepel az oklevelekben, i. m. 237. Velten Kirschner már 1566-ban kolozsvári tanácsstag. Vö. Goldenberg S., *Clujul în sec. XVI*. București, 1958, 48.

³ Karl Fabritius, *Die siebenbürgischen Studierenden auf der Universität zu Wittenberg im Reformationszeitalter*. Ver. Archiv II. 137.

⁴ 1544 Feria Quarta post Invocavit: „Albertus Kyschner [sic!] vonn Wurmloch inn Siebenbuergen, Aus dieser Vniversitet do selbsthin beruffen zum predigambt. bz“ (Vö. I. Duldner, *Sächsische Geistliche unter den Wittenberger Ordinationen*. Korrespondenzblatt der Vereins für siebenbürgische Landeskunde 28, 1905, 8.

⁵ A levélben említett „Bartholomeo fratre nostro“ valószínűleg a brassói Bartholomäus Bogner lőcsei evangélikus pap, aki 1538-ban volt a wittenbergi egyetem diákja. Vö. Jakab E. *Oklevéltár*. II. k. 6—7.

⁶ Translatu est Catechismus in linguam Walachicam atque impressus Cibinii... stb. Vö. Heinrich Wittstock, *Beiträge zur Reformations-Geschichte des Nösergaues*. Wien, 1858, 59—60.

⁷ Friedrich Kramer, *Bistritz um die Mitte des 16 Jahrhundert* Archiv des Vereins, 21, 1887, 39.

⁸ Jakab Elek, *Oklevéltár*, II. k. 11—13. H. Wittstock i. m. 36—37.

⁹ *Hogyan lett Heltai Gáspár kolozsvári halastó-birtokos?* Szabó T. Attila, *A szó és az ember*. Bukarest, 1971. 502—504.

¹⁰ „Hic lapis Alberti Cerasini membra recepit, Ast animam Coeli regna beata fovent; Alberti per quem Deus hac benedictus in urbe Restituit verbi dogmata pura sui. Anno 1564, Hora mane VI, XX die Novembris.“ Vö. H. Wittstock i. m. 37. Cerasinus szobrának fényképét közli Julius Bielz. *Porträtkatalog der Siebenbürger Sachsen*. Archiv des Vereins, 49, 1936, nr. 163.

¹¹ Karl Schwartz, *Die Abendmahlstreitigkeiten in Siebenbürgen*, Ver. Arh. II. 251, 260.

¹² „Namentlich hat es den Anschein, als ob man in Betreff der verbotenen Grade bei Heiraten an der Strenge des kanonischen Rechtes anfangs noch festgehalten habe, so dass viele Brautpaare aus dem Bistritzer Gane sich von Arrianischen Geistlichen trauen liesen.“ „Cum Ecclesiarum salus vera doctrina et disciplina pieta is regatur, et multi desertores et desertices violatores etiam prohibitorum graduum matrimonialium, Ecclesiarum nostrarum disciplinam turbent, ad Arrianos Confugiant et ab illis copulatj ad nos redeant, et hic per indulgentiam Magistratus tolerentur cum multorum scandalo.“ (Vö. Wittstock, i. m. 43—44.)

¹³ H. Wittstock, i. m. 43—44.

¹⁴ A besztercei esperességnek címzett levélből: „Cum autem nobis literis Reg. Maiest, seuere mandatum sit vt nihil nostris Ceremonijs et Ritibus ab aliarum Eccles. Ceremonijs discrepemus sicuti renere in ve nulla ab ejs discrepamus, nisi quod ipsam luminum accensionem et vestes quas casulas et cappas. vocant, atinet, et videatur nobis (nisi vigilemus) nonnihil periculi imminere. Quare rogamus enixe ut pius et venerandus senex pastor Ecclesie dei que est Bistricie“ — hogy jelenjen meg Fehérváron. Vö. H. Wittstock i. m. 44—45.

¹⁵ Andreas Ireneus szászbudaki pap kalendáriumi feljegyzéseiből: „Nov. 20. D. Albertus K[yschner] W[urmlacensis] Pastor Ecclesiae Bistriciensis fidelissimus, qui Evangelium filii Dei pure et sincere totis 20 annis magno cum fructo docuit, inter horam 6 et 7 matutinam in pia confessione et ardenti invocatione filii Dei expiravit anni Dom. 1564, etatis 56—21. Nov. Hoc die sepultus est D. Albertus K. W. magno cum luctu totius civitatis; immo provinciae, qui praeclarum lumen fuerat totius Universitatis Saxonum“. Vö. H. Wittstock, i. m. 45.

SIMÉN DOMOKOS

AZ ÁDÁMOSI TEMPLOM EMLÉKEI

Egyháztörténelmünk írásos dokumentumai mellett a templomok őriztek meg sok forrásértékű anyagot és páratlan népi alkotást. Folytonosságuknak több mint négyszáz éves kőbe vésett, festett vagy írott bizonyosságai. Ilyen történelmi értéket képvisel az ádamosi unitárius templom a maros-küküllői egyházkörben.

A templom középkori eredetű, a pápai tizedjegyzék összeírása után, a 14. század végén vagy a 15. sz. elején épült.¹ Megnagyobbítása és toronnyal való megtoldása a 16. sz. első negyedének a munkája. Stílusa a késő gótikáé. 1890-ig szentélye fölött fordázott gótikus bolthajtás volt.²

Történelmi értékű emlékei, feliratai és páratlan jellegű népi alkotásai a következők.

1. *Mennyezete* országunk legrégebb festett, évszámos emléke volt (lebontása után a budapesti Nemzeti Múzeumba került). A templomhajó fölötti mennyezetet korai reneszánsz stílusban festett 7 sorban nyolcával, 56 szakaszban, változó mintákat tartalmazó volt. A közepén két megfjejtetlen címer és az 1 5 2 6-os évszám egy körző és vonalzó képével (az egyik címer a kápolnai Bornemisza családé lehet). Az 56 négyzetben csak kétféle mintaváltozatot találhatunk. A mennyezet beázásának, megrongálódásának kijavítására vonatkozik a rövidítésekkel írt, rajta található felirat: AN[no] DOM[ini] 1694 ERIGEB[ita] [tur]RP[er] MIC[haelem] MEDGYESI TEMPORE CURATORIS FRAN[cisci] SZABO. A kazettaminták a német reneszánsznak országunkban a legelső, s e század egyetlen ilyenemű alkotásai.³

2. Az egykori *szentélyszék* is a fent említett múzeumban van elhelyezve. Ott olvasható ismertető szövege a következő: Eperjesen készült. Gótikus pad az erdélyi ádamosi templomból. Térdeplője későbbi, 1666-ból való. Hátlapjára felírva:

MENNYKŐ MEG PÁPÁK PALLOSA HALÁLNAK KÉPE NÉPÉNEK VÉTKÉT VÁRAD VESZEDELME SIRATJA.

A felirat Dávid Ferencre, az unitáriusok első püspökére vonatkozik, aki 1555-től Kolozsváron működött. Alatta elmosódva: 1 5 5 5.⁴ (A kiemelt részek szerzőtől.)

A Dávid Ferencnek tulajdonított felirat, melyet „Epitaphium Francisci Davidis“-nek ismerünk, a fenti padfelírás első része, nem függ össze és valószínű nem is egyszerre íródott a „Várad veszedelmét“ idéző sorral. Az első része azonos annak a hosszabb költeménynek a kezdetével, melyet Dávid Ferenc egyes életírói börtönben írt elégiájának tüntetnek fel. E feliratnak mint emléeknek nagyon becses értéke van. Keletkezési idejét 1555 és 1587 közé tehetjük. A pad hátlapjára a különböző időkben többen felírták nevüket.

1904-ig e becses emlékünkhöz a szentély déli oldalán állt. Az ádamosi szentélyszékként ismert alkotás, e 8 üléses pad, eredetileg két különálló részből tevődött össze: a papi és a patrónusok székéből (Borne-misza, Sulyok, Sándor stb. családoké volt). Az ádamosi öregek „az urak padja“-ként emlegetik. Helytörténeti szempontból faragványai közül az a magas, tornácos, lőréses, kifaragott torony az érdekesebb, amely talán a hasonló szerkezetű ádamosi tornyot akarta ábrázolni.⁵

3. Az ANO DOI 1518-as felirat az 1904-es javítás alkalmával tűnt elő a vakolat alól. A diadalív jobb felső részén olvasható felirat egy téglalap alakú bemélyedésben van, fekete festékkel írva. A háromemeletes, lőréses, tornácos, védelmi célra készített, lábas torony építésének s a templomhajó mai formában való megnagyobbításának az eseményét jelölheti. A torony és templom szerkezetileg egységes.

4. A templomkert északkeleti sarkán elhelyezett *kiskapu* népi motívumokkal festett és faragott díszítéseivel a megye legrégebb megmaradt népi alkotása. Szemöldökfáján az 1 7 9 4-es évszám van bevésve. Hegyes sisakú zsendelyfedele van. A kapulábak alsó felének valamikori javítása alkalmával (1904?) a faragott minták egy része megsemmisült; a kemény cserefa többi része épen őrzi a népi alkotás helyi hagyományos mintáit. Valamikor a főbejáratnál állhatott, csak később szorult a mai helyére.⁶

5. Zoványi Jenő véleménye szerint az unitárius egyház megszervezésében és megerősítésében nagy szerepe volt az immár meglévő templomnak. A templomok „átállításának“ kevés tárgyi bizonyítéka maradt. Ilyen dátum, ha nem is évet határozóan pontos, de megközelítő hitelességgel valószínűsíti az ádamosinak unitáriussá levését. A torony első emeletének északi ablakában több téglában egykori írásjegyekkel, mélyen bevésve évszámok vannak: 1 5 . 7 0 . 1 . 5 . 7 . 2. és 1 . 5 . 7 2. Az 1572-es évszám a torony harmadik emeletén lévő befalazott ablak tégláiban is megtalálható.⁷ A téglák anyaguk jobb minőségével, nagyobb formátumukkal és mélyebb árnyalatú színükkel különböznek a torony tégláinak zömétől.

Az említett északi ablak évszámos tégláival szemben levő ablakrészben két nagyobb formátumú és más anyagú téglán *ismeretlen írásjegyekkel*, több sorban, eddig még szakember nem látta, megfejtetlen szöveg van bekarcolva. A felső téglák és szövege épebb, az alsó rongáltabb.

6. Az előzőek után legyen szabad arról a feliratról is megemlékez-nem, amelyet a torony tornácát körbefutó vízcsatorna mögötti fenyő-gerendán találtam bevésve. Keleti sarkától az északi része felé indulva pontos másolata ez:

CURATORE NICOL SÁNDOR, PASTORE: MICHAELE K. KORISPA-TAKI, RECTORE IOANE DEMETER — AEDILIBUS GEORGIO CSI-KI, SIGISMUNDO SOLYMOSI AB ECCLESIA ADAMOS UNITAR — ERIGEBATUR IN LAUDEM DOMINI PER ARCHITECTOS SAMUE-LEM — FILIUSQUE EIUS GEORGIUM ATS FOGARASI — ANNO DNI. 1755 MENS. MARI. APR. MAJ. A toronyfedél építésének vagy nagyobb javításának megörökítése.

7. Meghatározhatatlan korú, fél természetes nagyságú, viaszos vá-szonból készített, a szószék koronája felett elhelyezett kakas a külön-böző javításokat átvészelve, ma is az éberség figyelmeztetését, a protes-tantizmus jelképét őrzi.

8. A templomban elhelyezett használaton kívüli, fenyő anyagú, fe-ketére festett, asztalosmunkával készített nyújtópádon 1122-es évszám van festve, helyes olvasata: 1722.

9. Az 1799-ből származó, L. Sándor Bálint adományozta, ma is hasz-nálatban lévő *kóperselyt* Kelemen Lajos keresztelőmedencének tar-totta.⁸

Az előbbinek időben és anyagban is társa a használaton kívüli, a torony melletti padok mögött elhelyezett, kőből készített *úrasztala*. Kül-önálló lába, mely egy darab kőből van faragva, előlnézetben két he-gyes felével egymásba csúsztatott háromszög formájú. Felső részén az asztallap csapjának a bevésete van. Különálló asztallapja is egy kőből faragott, ovális formájú, felül simára csiszolva, alulsó részén, hol dur-vább a faragás, a lába illeszkedő csappal van ellátva. A kőből készített, népi alkotású úrasztalának ritka példánya. Felirata az asztallap vastag-ságának megfelelő nagyságú betűkkel ez:

ISTEN DITSÓSÉGÉRE SZOLGÁLATJÁVAL SZERZETTE LOKODI
SÁNDOR PÉTER 1 7 9 9-BEN

10. Az 1904-ben kezdődött nagy javítás alkalmával a jelen volt szemtanúk fiaiban ma is élő hagyomány:

— A szentély alatt lévő „kripta, avagy temetkezési terem“.

A vakolat alól eltűnt egyszerű rajzú, feketével festett virág-minták.

— a papiséktől félig takart falrészben a kőből faragott szentélybe-járó (kidomborodik a helye és a formája; tehát ott van!).

JEGYZETEK

¹ Kós Károly készítette hivatalos szakvélemény.

² Az ádámosi unitárius egyházközség „Régi Leltár Könyve“ a Templom fejezeténél ezt írja: „1890-ben, a régi párkányos mennyezet megrepedezvén, lebontatott.“

³ Kelemen Lajos alapos ismertetését adja úgy a mennyezetnek, mint a szen-télyszéknek. Művészettörténeti tanulmányok. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1977. A 10, 38—40, 78, 79, 86, 232—234. l. Fényképmásolatát lásd a 226—227. la-pokon.

⁴ Adorjáni Károlyné Incze Júlia szőkefalvi unitárius lelkész nejének a hely-szinen készült lejegyzése alapján.

⁵ Kelemen L. I. m. 39—40. és 232—234. l.

⁶ Kiskapu szakértő restaurálását igényli.

⁷ A torony első emeleti nyugati lőréses ablakában és a harmadik emeleti befalazott ablakban, több téglában a PETRUS, B. PETRV[s], és a JOA[nnes] név van az 1572-es évszám mellett (és külön is) bevésve. Azonosítani ha nem is tudjuk a bevésőt, de megjegyezni kívánjuk, hogy 1595-ben az első ismert adámosi unitárius lelkész Várfalvi Péter volt.

⁸ Kelemen L. I. m. 232. l.

SZÁSZ DÉNES

A JOBBÁGYFALVI UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG 30 ÉVE

„Anno Dei prima 1414 az Urban boldogult kimult jobbágyfalvi László János az kinek meghült teteme nyugszik“ — ez van ráírva a legrégebb írásos emlékre, egy fejfára. Egy másik, az 1576 évi feljegyzés 5 adófi-zető kaput sorol fel. A hagyományok állítják, hogy Jobbágyfalva már abban az időben falu volt. Határa úrbéres birtok. Népe egyházilag a nyárádszentmártoni anyaegyházközséghez tartozott, mely az 1611 évi írásos emlék szerint unitárius volt.

A jobbágyfalvi leányegyházközség első templomát 1829-ben építette fel. A jelenlegi, második templomát az 1936—38. években építi nagy áldozattal Nagy Jenő ny. körjegyző által adományozott helyre, László György és Balogh Pál gondnoksága alatt. A templomépítők nagy része már nincs az élők sorában. Sokat közülük a második világháború vitt el áldozatul s pihennek valahol idegenben, sokan pedig az itthoni hantok alatt pihennek. S akik ma még élnek, azok beszélni tudnak az elődök hősi áldozatáról, mely felépítette ezt a kedves kis templomot. De azok beszélni tudnak arról is, ami 13 év múlva történt.

Az 1951. március 5-én tartott rendkívüli közgyűlésen Simó Attila nyárádszentmártoni lelkész a következő szavakkal nyitotta meg a gyűlést: „A jobbágyfalvi leányegyházközség a legutóbbi 4 év alatt rohamos fejlődésnek indult. A hívek egyházas magatartása, hűsége és áldozatkészsége példaszerűvé vált. Régi vágy, hogy külön egyházközségképpen élje meg a maga hivatását.“ Közgyűlés elhatározta az önálló anyaegyházközséggé alakulást, és ezt a Főtanács jóváhagyta. Így a jobbágyfalvi leányegyházközség elvált a nyárádszentmártoni anyaegyházközségtől, és megkezdte a maga külön önálló gyülekezeti életét, megőrizve hálás tiszteletét Nyárádszentmárton iránt, melynek gondozása alatt anyaegyházközséggé fejlődött.

Az idén a jobbágyfalvi unitárius egyházközség önállósulásának 30. évfordulója van. Első lelkésze Gergely János lett, aki 1958. májusáig szolgált. A második Kecskés Lajos volt, 1969. november 1-ig. Ezután Nyitrai Mózes vadadi lelkész mint beszolgáló gondozta az egyházközséget 1970. március 1-ig. Attól kezdve Szász Dénes jelenlegi lelkész szolgál.

Az eltelt 30 évre visszatekintve az egyházközség élén ott vannak

a gondnokok, akik az elődök munkáját vitték tovább, s az egyházközséget az önállóság útján vezették. Felsoroljuk őket: László Sándor, Szász Albert, Kocsis Lajos, László Márton, Kocsis Kálmán, Nagy Lajos, Nagy Albert, Fazakas Mihály, László Mózes, Kománcsik József s jelenleg László József. Közülük ketten nincsenek az élők sorában: Kocsis Lajos és Nagy Albert, pihenjenek csendesen.

Az első időszakban, az elindulás után lelkészilakás-vásárlás, toronyjavítás, terítők és iratszékény beszerzése és sok más megvalósítás tanúskodik a gyülekezet hűségéről és áldozatkészségéről.

A második időszakban a lelkési udvaron melléképületek építése, vaskapu készítése, villanybevezetés, templom belsejének meszelése, templomi padok újrafestése, a nagyobbik, volt nagyteremi harang Főhatóság útján örök használatra való elnyerése és sok más munkaeredmény ékes tanúbizonyság az egyházközség élniakarásáról.

A harmadik időszakban a lelkési lakás újraépítése, templom külső javítása, vízlevezető csatornával való ellátása, új toronygömb és csillag feltétele, templom belsejének újrameszelése, temetési kellékek beszerzése, új templomkerítés állítása és most legújabban új templomi ajtó készíttetése tanúskodik arról a gyülekezeti lelki magatartásról, mely az Istenországa felé vezető utat igyekszik keresni mind a jelenben, mind a jövőben.

A három időszak a három lelkész szolgálati ideje szerint tagolódik.

Érdemes pillantást vetni a 30 év alatt évenkénti aranykönyvi bejegyzések összesített végösszegére. Eszerint úrvacsorai kellékekre adakozás 6885 lej, templomi felszerelésre 4963 lej, közmunka értéke 75 622 lej, hívek által adott anyag értéke 45 066 lej, perselypénz 17 958 lej, készpénzadomány 105 301 lej, összesen 256 495 lej. Évi átlag 8500 lej.

Nem mulaszthatjuk el a megemlékezést ez alkalommal tordátfalvi születésű néhai Boros Mózes volt énekvezér-tanítóról, aki 1926-tól az egyházközség énekvezére volt nyugdíjba vonulásáig. Nemzedékek nevelődtek fel áldásos, lelkes szolgálata alatt. S nemzedékek emlékeznek hálás tisztelettel szeretett tanítójukról, aki jóságot, becsületérzést s a tisztesség törvényét írta bele mélyen a gyermekek és a gyülekezet lelkébe. Emlékét hálás tisztelettel őrzik a gyülekezet tagjai, és többen szeretnék azt egy felállítandó emlékkövel megörökíteni.

Utoljára, de nem utolsósorban szóljunk az egyházközség 30 éves évfordulója mellett egy másik évfordulóról is. Id. Májai Zsigmond, gyülekezetünk hűséges énekvezére 30 éve végzi lelkiismeretesen munkáját s tölti be tisztségét odaadással. Közöttünk él ő egyházszeretetével, időt és fáradságot nem tekintő példamutató áldozathozatalával, lelkiismeretes szolgálatával.

Ha valaki kérdezné, hogy mindezek hogyan voltak lehetségesek, a felelet talán az lenne, a mi küzdelmes életű, nehéz sorsú népünknek a múltban közügyeit illetően gyakran volt életre vivő eredményes életelve: csak annyit tegyünk, amennyit tudunk, de amennyit tudunk, annyit tegyünk. S még egy másik: gyülekezeti életünkért minden esztendőben tegyünk valamit.

A gondviselő Isten áldja meg és örködjék tovább is a jobbágyfalvi unitárius egyházközség fölött, hogy Isten- és emberszolgálatát minden időben eredményesen végezhesse.

AZ IARF TEOLÓGIAI KONFERENCIÁJA ÉS 24. KONGRESSZUSA

I. A teológiai konferencia

Világszövetségünk a 24. Kongresszus teológiai előkészítésére szervezte e konferenciát, amelyet f. év július 21—24. között Maredsousban (Belgium, Namur mellett) rendeztek meg. A konferencia rendezője a százéves fennállását ünneplő belga szabadelvű protestáns egyház volt. Hálával emlékezünk Etienne Conrath brüsszeli lelkészre és lelkes munkatársaira, akik fáradságot nem ismerve töltötték be a házigazda szerepét s adtak ízelítőt a nyíltszívű, meleg belga vendégszeretetből. A színhely Maredsous mellett egy Benedek-rendi kolostor volt. Közel 60 lelkész és teológus és mintegy 20—30 megfigyelő vett részt a konferencián; egyházunk részéről Dr. Erdő János és Dr. Szabó Árpád volt jelen.

A konferencia témája, *Which message for which people — Kinek mit prédikáljunk*, arra a kérdésre kereste a választ, hogy a változó és egyre sokrétűbb modern világban a vallás adhat-e egységes választ a különböző élethelyzetekben élő ember egzisztenciális kérdéseire, vagy maga is differenciálódva, keresnie kell e többféle mondanivaló lehetőségét.

A fő előadást André Gounelle professzor, a montpellier-i protestáns teológiai intézet igazgatója tartotta *One message or several messages? — Egy vagy több üzenet?* címen. Gounelle professzor az üzenetet, amely a vallás igazságai hirdetésének a tartalma, olyan beszédként határozta meg, amelyet egy adott helyzetben intézünk egy személyhez vagy személyekhez egy felsőbb hatalom, elv, igazság nevében azért, hogy érzelmi válasza, ill. cselekvésre mozgósítsuk őt vagy őket.

Megállapítása szerint korunk széttagolt és pluralisztikus világában az üzenet is csak többféle lehet, hiszen mindenkinek nem mondhatjuk ugyanazt, ha azt akarjuk, hogy az számára lényeges legyen. Ahhoz, hogy eredményesek legyünk, figyelembe kell vennünk a hallgatók valóságos helyzetét s úgy formálni mondanivalónkat, hogy találjon az ők nyelvéhez, kultúrájához és nevelési szintjéhez. Mindez azonban nem jelenti, hogy fel kell adnunk az egyetemesség eszményét. Hiszen a fennálló különbségek ellenére az emberek érintkeznek egymással és párbeszédet folytatnak. Mi az tehát, ami közös valamennyi számára? Mindenekelőtt az emberi lét feltételei, amelyek ugyanazokat az elemeket tartalmazzák. Ebből következik, hogy a különféle üzeneteknek van egy egyetemes jelentősége: minden ember felé is irányulnak, mivel valamennyien ugyanabban a mélyreható egzisztenciális valóságban találkoznak. Azután a világ ma úgy jelenik meg számunkra, mint a mi közös tulajdonunk, amelyért együtt kell hordoznunk a felelőséget. A történelem folyamán először olyan közös kérdésekkel állunk szemben, amelyeket csak együtt tudunk megoldani.

A következő előadó Edward Robinson, az oxfordi valláslélektani intézet igazgatója volt, aki *The authority of religious experience — A vallásos tapasztalat tekintélye* címen tartott előadást.

Az előadás azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy a saját élmény mellett a mások tapasztalatának van-e, ill. lehet-e tekintélye a vallásos élet kialakításában és megélésében. Ennek kapcsán különösen a hagyomány szerepét vizsgálta meg s hangsúlyozta, hogy a hagyomány nemcsak pusztán a múlt öröksége, mert ez a hasonlat egy túl passzív folyamatot jelöl. A hagyomány vitalitását és hatékonyságát az a választási lehetőség adja, amelyben az élők maguk döntenek el éppen sajátos élményük alapján, hogy mi az, ami számukra mint érték az előző nemzedékektől fennmaradt. Így a hagyomány az emberi tapasztalatok desztillációja lesz, amelyet mindenik nemzedék a maga korában átélt és meggazdagítva továbbadott a jövőnek.

A harmadik előadást dr. Peter Gerlitz, bremerhaven-i (NSZK) vallástörténész professzor készítette *Heterogeneous structures of thinking — Obstacles for the Interreligious dialogue — A gondolkodás heterogén szerkezete — akadályai-e a vallásközi dialógusnak* címen.

Az előadásokat részletes megbeszélés és vita követte plenáris szeszziók és kisebb munkacsoportok keretében. A megbeszélések rendjén felszólalt dr. Erdő János is. Ismertette a vallásos élmény állandó lényegét és változó megnyilvánulási formáit. Kiemelte, hogy a vallásos tapasztalat valósága és igazsága tükröződik a hívő ember gondolkodásában, jellemében, cselekedeteiben, Isten- és emberszolgálatában.

A konferencia keretében dr. Etienne Conrath *A belga protestantizmus története, különös tekintettel a brüsszeli szabadelvű protestáns egyházakozságek megalapításának 100. évfordulójára* címen tartott előadást.

A résztvevőknek a zsúfolt program mellett alkalmuk volt közelebbről is megismerkedni a kolostor és lakói életével. Megtekintették a nagyértékű könyvtárat, a kolostor műhelyeit, valamint az új energiaforrásokat bemutató állandó kiállítást. Maredsous-ban nemcsak a gyakorlati tevékenység vagy az elmélyült kegyességi élet formái keltettek érdeklődést, hanem az a tudományos munka is, amely a kolostorban folyik. Ennek keretében komputerezik a Bibliát a legősibb kéziratok szövegétől kezdve a francia nyelvterület legújabb fordításáig. A Maredsous-i Biblia egyike napjaink legjobb bibliafordításainak. A teológiai konferencia eredményes munkát végzett, és hatékonyan szolgálta az IARF kongresszusa előkészítését.

II. Az IARF 24. kongresszusa

A háromévenkénti kongresszusra ez évben július 24—31. között került sor Hollandiában, a Noordwijkerhout közelében levő Leeuwenhorst-ban.

A kongresszuson 20 országból 490 küldött vett részt 39 tagcsoport és 9 más vallásos szervezet képviselőiben. Egyházunkat az alábbi küldöttség képviselte: dr. Kovács Lajos püspök-elnök, dr. Barabássy László, dr. Erdő János, dr. Szabó Árpád, Sebe Ferenc, Szabó Zoltán és dr. Kovács Lajosné.

A kongresszus központi témája *The tide of religion — A vallás apályai és dagályai* volt. A téma elnevezése a természetben jól ismert jelenségre utal. Hasonló jelenséggel a szellemi életben, így a vallás világában is találkozunk, amikor az apály-dagály ciklusok szabályosan követik egymást. A természetben a fizikai törvények határozzák meg az apályt és a dagályt, míg a vallás világában, a társadalomban és a kultú-

rában e változások az emberi magatartás következményei. Ebből következik a vallásos ember szabadsága és erkölcsi felelőssége az élet és a világ alakításában.

A főtéma megtárgyalása a négy tanulmányi bizottság keretében történt.

Az 1. számú, „Keresztény a mai világban“ elnevezésű bizottság tematikája: *Religious honesty in a controversial world — Vallásos őszinteség egy ellentmondásos világban.* A bizottság munkájában dr. Erdő János vett részt. Az előterjesztések és megbeszélések után a bizottság a következőket állapította meg:

Az emberi tudás gyarapodásával egyre inkább felelősek vagyunk a jövőért egyéni és társadalmi téren. A tudomány lehetővé teszi széles körű kísérletek megkezdését, hogy minél jobban eleget tehesünk valláserkölcsi felelősségünknek. A természet, a társadalom és a tudomány kölcsönviszonyban állnak az emberi felelősséggel.

A vallás a ma társadalmában nem a tudomány és a technika ellensúlyaként játszik szerepet, hanem nint az életet és az embert szolgáló, segítő tényező. A vallás Isten és ember szolgálatával járul hozzá a jövő alakításához. A vallásnak vigyáznia kell arra, nehogy tudás nélküli szeretetté váljék. A megváltás nemcsak a szeretet dolga, beteljesüléséhez tudásra is szükség van. A szeretet és tudás, a szenvedés és a különböző emberi problémák, a megoldások és a megváltás közötti összefüggést úgy tekinthetjük, mint az emberi szenvedés és a megváltás utáni vágy bizonyítékát. Ehhez hinni kell, hogy Isten mint alkotó és megváltó szellem jelen van az életben és a végtelen fejlődésben. Életünk, ha eleget teszünk valláserkölcsi felelősségünknek, újraformálódik a tökéletesedésben a tudás, szeretet és szolgálat által.

A vallás lényeges és szükséges tartozéka a hívő embernek. A vallás hozzásegít az élet bizonytalanságainak elviseléséhez, útmutatást és bátorságot ad nekünk valláserkölcsi felelősségünk vállalásához. A vallás által válhatunk integrált személyiségekké és kapcsolódhatunk be a vallásos közösségekbe. A vallás révén megismerhetjük a valóság mélységét, és mind közelebb juthatunk embertársainkhoz. A vallás elősegíti, hogy a hívő ember ésszerűen szembenézzen a világ problémáival és azokra megoldást keressen a tudás és szeretet kölcsönös vonatkozásában.

A megbeszélések rendjén dr. Erdő János ismertette, hogy országunkban a különböző vallásfelekezetek vezetői és tagjai találkoznak és együttműködnek Isten és ember szolgálatában, elkötelezik magukat az igazság keresésére, az élet tiszteletére, a kölcsönös megértés munkálására és a béke megvédésére.

A 2. sz., „Vallásos közeledés a modern világhoz“ elnevezésű bizottság tematikája *The religious response to the challenges of modern society — Vallásos felelet a modern társadalom kihívására* volt. A bizottság munkájában dr. Szabó Árpád és dr. Kovács Lajosné vettek részt.

A bizottság a vallás és az ember: mint egyén és társadalom viszonyának értelmezésével foglalkozott. Az értelmezés alapja az ember, mint értelmes lény, aki tudásával csodálatos világot teremtett. A tudás segítségével az ember felismerte a világ egységét és azt, hogy az élet minden jelensége kölcsönös összefüggésben áll egymással. A tudás nemcsak épít, fejleszt, hanem rombol és megsemmisít is. Hirosima óta világhossá

lett, hogy az emberi tudás és technika olyan fegyvereket hozott létre, amelyekkel a civilizációt és kultúrát megsemmisítheti. Itt jelentkezik a szabadelvű vallás szerepe és hivatása.

A világ, a mai társadalom állásfoglalásra hívja fel a vallást, kérdéseket tesz fel neki, amelyekre határozott, világos feleletet vár. A vallás lényegét az abszolút, örökkévaló értékek képezik. Jézus ezt az értéktartalmat a „só“ és a „világosság“ fogalmával fejezte ki. A vallás, tartalmából kifolyólag, nincs társadalmi rendszerekhez kötve, ha hivatását be akarja tölteni. A vallás minden idők emberét kívánja tökéletesíteni, élő, testvéri közösségbe tömöríteni, ahol egymással és egymás között él és dolgozik. Az ilyen ember éli és cselekszi a vallás tartalmát képező értékeket, igazságokat. Vallásos embernek lenni eszerint annyi, mint embernek lenni a szó igaz értelmében. Élete állandó szolgálat: az emberi személy, a népek és a társadalom szolgálata.

A vita folyamán felszólalt dr. Szabó Árpád, aki többek között ezeket mondta: Feladatunk kettős irányú: istentiszteleteinken, szertartásainkon és katekizációinkon keresztül erősíteni a mai ember Istenbe vetett hitét s egy olyan lelkiséget kialakítani, amelynek birtokában helyt tud állni feladatainak teljesítésében. Amikor a hangsúlyt a vallásra tesszük, ez nem jelenti, hogy elhanyagoljuk társadalmi kötelességeinket. Ez azonban nekünk, akik a szocialista rendszer új társadalmi rendjében élünk, egészen mást jelent, mint a többieknek. Egyházunk támogatja s lehetőségein keresztül igyekszik megvalósítani azokat a törekvéseket, amelyeket országunk tesz a társadalmi igazság, a jólét és béke terén.

A szekularizáció és iparosítás következtében előállott új helyzetben másik célunk az, hogy megszervezzük a városokba letelepedő híveinket új egyházközségek létesítésével, mint pl. Csíkszereda és Köhalm esetében történt.

A 3. sz., „Párbeszéd a világvallásokkal“ elnevezésű bizottság tematikája: *From liberal to liberating — A szabadelvűtől a felszabadításig* volt. — A bizottság munkálataiban egyházunk részéről dr. Barabássy László és Szabó Zoltán vettek részt.

A vallás a természeti erőhöz hasonlóan szolgálhatja vagy rombolhatja az életet. A vallás lényegénél fogva összekapcsolja az embereket, felemeli és tökéletesíti őket.

Az IARF állást foglal a vallások dialógusa mellett. A gyűlöletet és türelmetlenséget eredményező egymás közti harc és térítés helyett a vallásoknak párbeszédet kell folytatniok egymással, hogy betölthessék sajátos hivatásukat. Világszövetségünk elutasítja és megbélyegzi a missziói imperializmust, amely által egyes vallások egyeduralomra törekednek.

A vallások dialógusa által erősödik az emberek közti kapcsolat és bizalom, a szabadság és igazság elismerése. A párbeszéd tudatosítja a hívő emberekben a kölcsönös erkölcsi felelősséget az emberi jogok tiszteletben tartása, a társadalmi igazság megvalósítása és a béke megvédése iránt. A dialógus egyben erőforrás is, amelynek imádkozásra, az élet szolgálatára, a betegek és munkaképtelenek gondozására, a környezet védelmére és embertársaival való együttműködésre kell indítania a hívő embereket. Így lesz a vallás az élet áldása és az embert állandóan nemesítő és tökéletesítő erő.

A 4. sz., „Béke, igazság és emberi jogok“ elnevezésű bizottság tematikája: *Economic justice in today's world* (profits, people and prophets) — *Gazdasági igazságosság a ma világában* (Profitok, emberek és proféták) volt. A bizottság munkájában egyházunk részéről dr. Kovács Lajos püspök és Sebe Ferenc vettek részt.

A vallás életét nem lehet elkülöníteni a gazdasági igazságosság, ill. igazságtalanság hullámaiktól, amelyek mindannyiunkat érintenek. Ezek a hullámok ugyanazon óceán megnyilatkozásai, amelyet emberiségnek nevezünk. A vallás feladata, hogy foglalkozzék a gazdasági igazságosság kérdéseivel, mellyel mint vallásos feladattal világszervezetünk minden tagja szembekerül.

A gazdasági igazságosság szorosan kapcsolódik a béke és az emberi jogok kérdéséhez. Mindaddig nem lehet megszüntetni a szegénységet, amíg az anyagi erőforrásokat oly széles körűen háborús célokra használják fel. Következésképpen a leszerelés és a gazdasági fejlődés a legszorosabb mértékben érintik egymást. Az emberi jogok magukba foglalják mind a gazdasági-társadalmi, mind a polgári és politikai jogokat.

A kongresszus tematikájának elmélyítését szolgálta a két fő előadás is: 1. *Tribal religions in the tide of religion — Törzsi vallások a vallás apályában és dagályában.* Előadó: dr. Lammert Leertouwer egyetemi tanár volt (Hollandia).

2. *The East-West vision — A Kelet-Nyugati szemléletmód.* Előadó: dr. Kalyansri Dasgupta (India).

A kongresszus programja kora reggeltől késő estig tartott. Minden reggel más-más tagcsoport tartotta a reggeli áhítatot, amellyel a napi munka kezdődött, és esti áhítattal fejezték be. Július 25-én, szombaton reggel az áhítatot dr. Szabó Árpád tartotta, Bajor János debreceni lelkésszel együtt. Az áhítat keretét a városfalvi templom harangszava vezette be, majd a brassói konfirmándusok éneke és a marosvásárhelyi gyülekezet zsoltárai következtek. A bibliamagyarázat, Mt 7, 12 alapján azt fejtette ki, hogy a világszövetség tagcsoportjai csak a kölcsönösség alapján tölthetik be hivatásukat a népek életében és sorsproblémáik megoldásában.

Július 26-án, vasárnap tartott kongresszusi istentiszteleten az ünnepi beszédet Nikkyo Niwano, a japán Rissho-kosei-kai elnöke tartotta.

A kongresszusnak július 24-én, pénteken este dr. Carolyn Howlett elnök által történt megnyitása után, valamennyi küldöttség részvételével *Az IARF-család egybegyűl* címen műsoros ünnepélyt tartottak, amelyen a küldöttségek mutatkoztak be. Hasonló összejövetelre került sor a kongresszus bezárása alkalmával, július 30-án, csütörtökön este, amikor *Az IARF-család búcsúzik* címen tartottak műsoros ünnepélyt és ezt követően megható búcsúistentiszteletet.

A kongresszus rendezvényei keretében került sor a különböző tagcsoportok találkozójára. Július 27-én, hétfőn a kelet-európai küldöttekkel való találkozás volt napirenden. A találkozó alkalmával beszámolók hangzottak el a romániai, magyarországi és csehszlovákiai egyházak történetéről és jelen életéről. Harringtonné Szánthó Vilma New York-i lelkész vezette e találkozót, amelynek keretében dr. Kovács Lajos püspök a mi egyházunk életéről tartott ismertetést.

Július 29-én, szerdán dr. Ferencz József magyarországi unitárius püspök elnöklete mellett a vallásos folyóiratok kiadóinak találkozására került sor. Megnyugvással állapíthattuk meg, hogy a Keresztény Magvető folyóiratunkat megfelelően értékelik és érdeklődnek iránta.

A kongresszus alkalmával került sor július 28-án és 30-án az IARF közgyűlésére is, amelyen egyházunkat hat jogosult tag képviselte.

A közgyűlés meghallgatta és elfogadta az elnök, titkár és pénztárnok jelentéseit, majd a következő három évre megválasztotta az új tisztitkart: elnök Nikkyo Niwano (Japán), alelnök Roy Shmith (Anglia), pénztárnok Eugen Pickett (USA). A Vezető Tanács tagjai lettek: Margaret van Deuren (Hollandia), dr. Ferencz József (Magyarország), Natalie Gulbransen (USA), dr. Dusan Kafka (Csehszlovákia), dr. Kovács Lajos (Románia), Sheila McMillan (Északírország), dr. Peter Niederstein (Svájc), Horst Prem (NSZK), Punyabrata Roy Choudhury (India), Yukitaka Yamamotoy (Japán).

A közgyűlés a következő határozatokat fogadta el:

- Felhívás a leszerelésre
- Felhívás a nőekkel szembeni megkülönböztetés megszüntetésére
- Felhívás a fejletlen országokban élő gyermekek kielégítő táplálkozásával kapcsolatban
- Felhívás a tengerek használatára vonatkozó törvény megszavazására és ratifikálására
- Felhívás a család szerepének fontossága tárgyában
- Felhívás az idős személyek kérdéseinek megoldására.

A közgyűlés elhatározta, hogy a következő kongresszust Tokióban (Japán) tartják 1984-ben.

A már hagyományossá vált Albert Schweitzer-emlékérmet ez alkalommal a közgyűlés Devison Marbianang-nak, az észak-indiai unitáriusok vezetőjének ítélte oda, azért az áldozatos munkáért, amelyet az ottani egyház megszervezésében és megtartásában kifejtett.

Dr. Shinichiros Imaoka-nak, a Japánban levő unitáriusok vezetőjének, 100. életéve betöltése alkalmából a „kiváló vezető“ címet adományozta.

A kongresszus érdeklődésének homlokterében, mint napjaink égető kérdése, a béke megvédése állott. Ennek keretében került sor július 29-én, Hágában a Béke-palota előtt rendezett béketüntetésre, amelyen minden tagcsoport képviseltette magát. Egyházunk részéről dr. Szabó Árpád és Szabó Zoltán voltak jelen. Az ezt követő napon „A béke stratégiája“ címen tartottak összejövetelt Ruth Neuendorfer és dr. Jack Homer, az IARF ENSZ mellett működő képviselői vezetésével. Az összejövetel keretében az egyes tagcsoportok képviselői beszámoltak az országaikban kifejtett béketevékenységről. A mi küldöttségünk részéről Sebe Ferenc tartott beszámolót, felsorolva az országunkban folyó és a béke megvédésére irányuló széles körű tevékenységet.

A kongresszus részvevői, köztük egyházunk küldöttsége is, július 26-án, vasárnap több csoportra oszolva hollandiai szabadelvű protestáns egyházközségeket látogattak meg. Küldöttségünk tagjai a hilversumi gyülekezet vendégszeretetét élvezték, s közvetlen tapasztalatokat szereztek az ottani gyülekezetek életéről és munkájáról.

III. Dr. Erdő János a Meadville/Lombard Teológia díszdoktora.

Az IARF Kongresszus alkalmával július 25-én, szombaton du. került sor arra a felemelő ünnepélyre, amelynek keretében az észak-amerikai testvérintézetünk díszdoktorává avatta dr. Erdő János egyházi főjegyzőt, a Protestáns Teológiai Intézet rektorát.

Az ünnepi összejövetelt, az Intézet hagyományainak megfelelően, dr. John Codbey, a Meadville/Lombard Teológiai Intézet volt dékánja, az egyháztörténet professzora vezette. A szertartás Erős várunk nekünk az Isten egyházi énekekkel vette kezdetét. Az előfohász után dr. William Schultz, az Unitárius Univerzalista Egyház alelnöke a Bibliából olvasott fel; ezt követően Harringtonné Szánthó Vilma New York-i lelkész nő tartotta meg beszédét, amelyben értékelte dr. Erdő János teológiai és egyházi munkásságát, majd azokról a kapcsolatokról beszélt, amelyek szorosra fonták egyházaink között a kölcsönös szereteten és tiszteleten felépülő viszonyt, s amelynek ápolásában dr. Erdő Jánosnak jelentős érdemei vannak.

Ezután dr. John Godbey átnyújtotta a „doctor honoris causa“ kitüntetés oklevelét és az ahhoz tartozó jelvényeket.

Majd ezt követően dr. Erdő János válaszolt, aki többek között ezeket mondotta: „Szívből jövő, őszinte köszönetemet és hálámat szeretném kifejezni a Meadville/Lombard Teológiai Intézet Vezető Tanácsának és Tanári Karának, amiért e tiszteletbeli fokozattal kitüntettek engem...

Amint tudják, a legrégebb unitárius egyház tagja vagyok, amelyet Dávid Ferenc szervezett 1568-ban, amikor János Zsigmond fejedelem a tordai országgyűlésen kibocsátotta híres ediktumát a vallási türelemről és a lelkiismereti szabadságról.

Azt szokták mondani: »Jobb egy szál gyertyát meggyújtani, mint elátkozni a sötétséget.« Egész életpályámon, mint lelkész, professor, egyházi főjegyző és a Protestáns Teológiai Intézet rektora ezt az elvet követtem. Hitem fényében egész életemet és munkámat odaszenteltem az unitarizmus és a szabadelvű vallás ügyének. Elkötelezettségemben igent mondtam az emberi élet szentségére, az emberiségre és Istenországára.

Örömmel elevenítem fel azt a tényt, hogy ez az ünnepség egybeesik az Erdélyi és Amerikai Unitárius Egyházak közötti első kapcsolat létesítésének 150. évfordulójával. 1831-ben Bölöni Farkas Sándor észak-amerikai útja alkalmával megismerkedett az ottani unitáriusokkal, és ennek nyomán létesült a máig tartó meleg testvéri kapcsolat egyházaink között. Egyben mély jelentést kölcsönöz a mostani alkalomnak az is, hogy az ünnepség színhelye Hollandia és az a szabadelvű nemzetközi közösség, amely túlmutat hitvalláson, fajon, osztályon és kultúrán — ahogyan az az IARF-ben tetten látható. Ilyen értelemben a tiszteletbeli fokozat jelképévé lesz annak a közös törekvésnek, amelynek célja a szabadelvű vallásos mozgalom és ez a találkozás mint cselekvő gondolat és erő a föld öt kontinensének életében.“

A kitüntetettet Diether Gehrman, az IARF főtitkára és dr. William Schultz üdvözölték. Az ünnepi szertartás dr. Kovács Lajos imájával és egyházi énekkel ért véget. A Kongresszus résztvevői közül nagyon sokan vettek részt az ünnepi összejövetelen és fejezték ki jókívánásaikat, Isten áldását kérve dr. Erdő János életére, unitárius teológiánk és egyházunk érdekében kifejtendő további munkásságára.

Világszövetségünk 24. Kongresszusa és más rendezvényei ez alkalommal is bizonyították, hogy a különbözőségek ellenére is egyazon lelkiület — a szabadság és a szolgálat lelke — munkálkodik a különböző tagcsoportok életében és munkájában, s mindenikünkben közös a vágy és elhatározás tevékenyen bekapcsolódni saját hozzájárulásunkon keresztül az emberiség nagy kérdéseinek megoldásába s egy igazságosabb, a világbékét megvalósító jövő kialakításába. Azzal a meggyőződéssel távoztunk a kongresszusról, hogy bár a vallás mint élő és ható tényező maga is változásnak van kitéve, akár a világ élete, mégis van és lesz mondanivalója az önmagát kereső és Isten után vágyódó ember számára minden korban. A vallás kifejezésformái mint külső keret és ható tényezők változhatnak, de a vallás tartalma, mint örök igazság: szépség, jóság, igazság, szeretet, minden időben megmarad a jelen erőforrásának és a jövő biztosítékának.

DR. MOLNÁR ISTVÁN

LŐRINCZI LÁSZLÓRA EMLÉKEZVE

1981. október 24-én éjjel, Székelykeresztúron egyetemes unitárius egyházunk egyik legkiválóbb személyiségének, Lőrinczi László 83 éves nyugalmazott lelkésznek, a keresztúri gimnázium volt vallástanárának, igazgatójának, az Unitárius Egyház Főtanácsa és Képviselő Tanácsa tiszteletbeli tagjának a szíve megszűnt dobogni. Összeszorul a szívünk, mert nemzetiségi és unitárius közösségünk kimagasló alakjának fizikai értelemben vett eltávozását kellett tudomásul vennünk, annak az embernek, aki egész életében — majdnem halála pillanatáig — a tudást, a szépséget kereste, s mindazt, amit megtalált, második Balázs Ferenc-ként igyekezett közkinccsé tenni. Képletesen szólva olyan volt Ő, mint egy nagy kort megért hatalmas gyümölcsfa. S miként az a környezetének nemcsak ékessége, hanem vitalitásának táplálója is volt, Lőrinczi László is hosszú évtizedeken át árasztotta lelke ágazatainak gazdag lombozatából az unitárius létünk légkörét tisztító üde, éltető lehetét, és termelte az önmagunk, emberi mivoltunk megőrzéséhez szükséges tápláló gyümölcsöket.

Fájó érzésekkel vette körül október 27-én délután a keresztúri templomunkban virágkoszorúkkal, csokrokkal keretezett ravatalát a vég-tisztesség adására eljött hatalmas gyászoló sereg, hogy az immár néhai, egyházáért, híveiért, annak hitéért önmaga tüzéből táplálkozó lángolással ötven éven át szolgált nemes lelkiületű emberre emlékezve — le-

róhassa kegyeletét. Koporsója mellett a legutóbbi szolgálata helyéről, Ürmösről jött több mint 200 tagú küldöttség férfi tagjai álltak dísz-
őrséget. A gyászszertartás keretében Báró József a helybeli esperesnek,
dr. Erdő János az Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának, dr. Szász
Dénesnek és Nemes Dénesnek az egyházkörök, Nagy Ferencnek a lel-
készek, Fazakas Károly az utód-lelkésznek Lőrinczi László érdemeit
méltató megemlékező beszédei és az ürmösi hívek verses búcsúztatói
után — a fúvószenekar gyászindulójának zengése mellett — elindult
a menet, hogy elkísérje utolsó földi útjára az örök nyugalmat adó ti-
mafalvi temetőbe. Az estébe hajló késő délután aztán — immár sirja
mellett — elhangzottak a búcsúvétel szomorú, de hittel, imádkozó áhi-
tattal telt élete példájának követésére tett fogadalommal záruló mon-
datai.

*

Lőrinczi László attól az időtől kezdve, amikor ifjúi lelke a tanul-
mányai, környezetének ráhatásai, a természeti dolgok és társadalmi je-
lenségek tudatos megfigyelése, törvényszerűségeinek keresése nyomán
kezdett kibontakozni — népe nevelőjének szánta el magát. Csak köve-
tendő útjának megválasztása váratott még magára. Hogy miképpen in-
dult el tartalmas élete tevékenységének széles skálán mozgó útján —
arról önmaga vallott a *Bizonyságtétel* témával Ürmösön tartott kibú-
csúzó beszédében (KM 1974, 4. sz. 234—236.). E beszédéből kitűnnek
mind a természet iránti szeretetének, mind a vallásos lelki képzetét al-
kotó összetevőknek szárba szökkenő kezdeti csirái. „Képzetelem — írja
gyermekkoráról — képeskönyvekben gyakorolta szárnyait [...], bevall-
hatom, hogy első számú kedvenc képeskönyvem a Brehm-sorozat volt:
Az állatok világa. Utána azonban [...] édesapám *Nagy Képes Bibliája*.”
S aztán tovább nyitogatták élénk képzeletét az „evangéliumi képek”
közül Munkácsy: *Krisztus Pilátus előtt*, *Ecce homo* és Cornicelli: *A kí-
sértés* megrendítő hatású képeinek szemlélése. De nem elégedett meg
csak a pusztá szemlélődéssel. Gyermekkorára való emlékezéseiből már
kitűnik az a jellemző tulajdonsága — ami aztán egész életén át végig-
kíséri s szemléletének, a lét és a hit törvényszerűségei keresésének örök
motorjává válik —, hogy a mi miért van úgy vagy történik úgy iz-
gató kérdéseire következetesen igyekszik feleletet keresni. Élete továb-
bi alakulásáról, a szolgálatra való elhivatása indításáról így szól: „Éle-
tem bizonysága annak, hogy Isten, ha az emberrel célja van, életébe,
ha kell, erőszakosan is, beleavatkozik. S akarata véghezvitelére eszkö-
zül olyan embert használ, akinek az illető ellenállni nem tud.” S aztán
annak bizonyítására, hogy nem a gyermekkor kezdetén beléje oltódott
természetszeretete lett pályaválasztásának meghatározója, ezt mondja:
„22 éves koromig tudatosan és határozottan gazdaméternöki pályára ké-
szültem. Tanítóim, tanáraim, sőt édesapám is meg volt győződve arról,
hogy annak is születtem. Isten 1920-ban ellenkező irányba erőszakolta
életemet. Hadifogságból hazakerülve édesanyám addig sirt, könyörgött,
amíg beiratkozott a teológiára. A helyzetbe csak háromszori megszökés
után tudtam belenyugodni.” Megbékélten várja és készül aztán, hogy
négy év után lelkészi szolgálatot vállalhasson: „... zsebemben a lelkészi
oklevéllel repültem volna bármelyik falusi egyházközségbe, ahol kert
várt és némi föld, amelyikbe ekét akaszthatok. Isten ismét erőszakkal
beleavatkozott az életembe. Egy tengerentúli hittestvérünk makacosságá-

val arra kényszerített, hogy mint missziós lelkész az Egyesült Államokban kezdjem meg a lelkészi szolgálatot. Egy évbe került, amíg jóakaróim legyőzték ellenállásomat és hajóra szálltam. — Csak 1925-ben értettem meg, hogy mit akar velem Isten. — Ebben az évben Chicagóban egy hónapot együtt töltöttem Balázs Ferencsel.“

A teológiai ismeretség után ennek a második együttlétnek döntő hatása lett Lőrinczi Lászlóra. Balázs Ferenc „próféciájá“-ban — írja — „ekkor már megnyílt a valóság rése, s kibetűzte azt az isteni igazságot, amiről bizonyosságot kell tennie“. Tanításait magáévá téve vallotta, hogy: „Nekünk arrafelé kell tartani, ahol az élet egységesnek látszik; ahol a lélekbe felgyűlt valláserkölcsei értékek elvegyülnek egész életünkbe, áthatják munkánkat, megneemesítik szórakozásainkat. Méltóbbá leszünk arra, hogy Isten gyermekének nevezessünk, és békülékenyebben leszünk képesek élni embertársainkkal.“ Mindez „Tágra nyitotta lelkem ablakait — vallja —, s feltárult előttem az unitárius lelkészi hivatás gyönyörű mezője. Vártam én is, hogy hazajöjjenek s beálljanak a bizonyágtévé tanítványok sorába.“

Egyik, Balázs Ferencről szóló jellemzésében ezt írja: „... álmodott hordozott magában. Minden próféta álmát“ (KM, 1971, 4. sz. 178.). S miként Balázs Ferenc ezeknek a magában hordozott álmoknak — az emberben Isten országa építése teendőinek — sorsát „értékjelzőkkel látta el“, úgy Ő maga is ezt tette, hozzáadva mindig a lelke kohójában izzóra hevített, mindig a szükséglet funkciójának megfelelő sajátos emberformáló eszközeit. Így az Ő „Egész élete, alkotásai, irodalmi művei [szintén] hűséges, bátor, önfeláldozó bizonyágtételének bizonyosságai“-vá váltak, bármilyen munkahelyre „erőszakolta“ is Isten akár kadácsi lelkészként, akár erkölcsös életre és erős hitre nevelő vallástanárként, akár a II. világháború zivatarába, majd pedig hosszú időre az ürmösi egyházközség élére. Őrhelyein igyekezett megvalósítani mindazt, amire ifjúságában és érett férfikorában felkészült. Sokirányú: teológiai, a valláserkölcsei nevelési és a népi gazdálkodás előbbrevitelének érdekében megírt dolgozataiban, könyveiben hagyatékként ránk maradt eszmei és gyakorlati mondanivalóinak elemzése, értékelése alapos, átfogó tanulmányt igényelne.

E megemlékezésben csak néhány vonást illeszthetek Lőrinczi László lelki képének a megalkotásához, annak az igazi embernek a portréjához, aki munkás élete során az ember legdrágább kincsének: a léleknek az őrizetére, kiművelésére vállalkozott lelkészként, nevelőként, alkotóként és emberként.

Lelkészként a puritán erkölcs jellemezte, és az ésszerű hit megélője és hirdetője volt.

Nevelőként népe és az életnek induló ifjúság hivatástudatának, felelősségérzetének felkeltésén, hite erősítésén, mélyítésén dolgozott. A keresztúri gimnázium hittanáraként és igazgatójaként magában hordozta az igazi nevelő minden adottságát, s főképpen azt, hogy az ifjúsággal tudott érezni. Pedagógiai tevékenységét a szív melegségének az ésszel, a logikai következetességgel párosult nemes ötvözete irányította. Képletesen szólva úgy érezte meg az ifjú lélek különböző rezdüléseit, mint a só vagy a kéneső érzi meg az idő változásait. Öntudatos nevelőként vallotta: a pedagógus pecsételje meg tanításait cselekedeteivel. Volt ta-

nítványai tanúságtételeként életútra való vezetésüknek tiszta fényű világitó szövétneke volt.

Mint gyakorlati alkotót a józan életszemlélet jellemezte. Cselekedeteinek megalapozásáért kereste a természet és az emberi lélek működésének törvényeit, s aztán előszóiban, szakkönyvekben, dolgozatok sorában bizonyított, érvelt, irányított szűkebb vagy tágabb környezetében, különböző munkahelyein. Mindezekkel párhuzamosan aztán példákat is állított: cselekedett, hogy hasonló cselekedetekre ösztönözzön. Drága kincs birtokában volt, életét beszédeivel, írásaival, tetteivel tudta egyeztetni. Minden tétével a közösségi élet szépségeire figyelmeztetett ott, ahol éppen szükség volt erre, ha kellett mint a Keresztúri Vegyes Ének-kar karmestere, vagy mint tanár, vagy egy-egy falu népe előhaladásának, jólétének munkálója. Közösséget szolgált tehát minden erkölcsi súlyával. Élete tartalmának jellemzésére ráillik A. Einsteinnak ez a ragyogó aforizmája: „Csak azt az életet érdemes végigélni, amelyet másokért élünk.“

Mint embert az önuralom, a puritán egyszerűség és mértéktartás jellemezte. Senecával együtt vallotta: „A legnagyobb hatalom — önmagunknak parancsolni.“ Így élt Lőrinczi László, az ember, s eszerint cselekedett. Távol állott tőle, hogy tetteiért elismerést várjon. Emberi magatartásában Apáczai életelvéhez igazodott, amely szerint „Az igazi dicsőség tettekre épül — nem ingatag hírnévre“.

*

Az elmondottakban megkísérelve Lőrinczi László emberi magatartásának, humánumának felvázolását, portréjának kiegészítéséhez még Aprily Lajos egyik költeményének a lelkületéhez közel álló sorait illeszttem hozzá: „Nem versengtem, s nem nyertem soha, / Hagytam, hogy a díszet más futók keressék. / Síromra is elég lesz a föld moha, / Az én dízsem a teljes dísztelenség.“

Pihenése nyugodt lesz, mert rábízott feladatait híven teljesítette; amit hitéért, értünk, népéért tett — megőrzi emlékét.

„Áldott magvetésével — amint gyászjelentésében rögzítődött — szívünkben út, igazság és élet marad.“

SZÓSZÉK — ÚRASZTALA

BÁLINT FERENC

AMI LÉLEKTŐL SZÜLETETT, LÉLEK AZ...

Jn 3, 6—7

Sötét éjszaka után új reggelre ébredtünk. Körülöttünk minden olyan, mint egy nappal ezelőtt. A táj a megszokott télies. A hegyek fehér hóbundába öltöztek, s a mezők téli álmukat alusszák.

Külsőleg az embereken is alig látszik változás. Ünnepi ruhát öltenek magukra, s kevésbé gondolnak munkára, mint máskor. De a bennünk uralkodó érzés vagy gondolat más, mint a tegnap.

Akkor még a múltba néztünk, ma a jövőt kutatjuk. A tegnap még eredményeket vizsgáltunk, örömeinktől és szomorúságainktól búcsúztunk. Ma az új, a jobb, a mélyebb emberség, a tisztább érzés és színebb remény ébredszik bennünk.

De jó volna mássá lenni, gondbarázdát kisimitani, bántalmakat elfeledni, derűs szívvel előrenézni. Mily jó lenne újjá lenni lélekben, hitben, szeretetben. Ahogyan Ady Endre írja: De jó volna mindent, mindent / Elfeledni. / ... Igaz hittel, gyermek szívvel / a világgal kibékülni, / Szeretetben üdvözülni. (Karácsony)

Az új esztendő küszöbét jövőben bízó hittel és reménnyel lépjük át, azzal kell átlépnünk. Újjá lenni testben és lélekben, ez az emberiség mindennapos vágya múltban és jelenben egyaránt. Azért fekszünk le este, hogy másnap pihenten, megújultan ébredjünk.

Újév első napján azonban nemcsak a szokásos módon kívánunk újjá lenni. Meggyógyítani beteg testünket, vigasztalást nyerni fájó lelkünknek s aztán testi és lelki erőink megtartására a helyes utat megtalálni, ez a mi vágyunk, igyekvésünk.

Minden újév alkalmával önmagunk testi és lelki kilétét vizsgáljuk, mulandóságunkat érezzük, és örökkévalóságra hivatottságunkban meggyőződni akarunk. A földhözkött és a szabadon szárnyaló lélek, a véges és végtelen találkozik s az emberen átsuhan egy belső érzés, hogy Isten vele van és törvényeivel utat mutat számára.

Ma, újesztendő első napján igaz hittel vágyakozunk arra, hogy legyen velünk Isten az ő gondviselő szeretetével és segítsen, hogy lélekben tisztává, gazdaggá, újjá és boldoggá lehessünk.

Ezért vesszük kezünkbe a Bibliát. Ezért idézzük magunk elé a megújulást kereső Nikodémuszt és hallgatjuk a választ, amit Jézus adott neki.

Nikodémusz úgy fordul Jézushoz, mint aki már ismeri őt. Hallott tanításairól, gyógyításairól, meggyőződött róla, hogy Istentől küldött

tanítóval áll szemben. Így kérdezi őt: „Mi módon születhetik az ember, ha vén?” S aztán a felejtethetlen válasz:

I. „Ami testtől született, test az, és ami lélekből született, lélek az.”

a) „Ami testtől született, test az . . .”

Körülöttünk csupa testekből, anyagok halmazából áll a világ. Testek. Mozdulatlanok és mozgékonyak, formátlanok és formások, változatlanok és változók. Két külön osztályba soroljuk őket: élettelenek és élők. Az élők világában is áll a törvény: ami testtől született, test az.

Ennek megvannak a maga jellemzői. Az élők világában van születés, élet és halál, keletkezés és elmúlás, létezés és megsemmisülés, fejlődés és változandóság. Törekvés a megmaradásra és elbukás a végtelennel szemben. Harc önmagunk megtartásáért és csendes fegyverletétel, mikor erőink cserben hagynak.

Az ember testtől született, sokszor ebből fakadnak cselekedetei. Táplálékot szerez magának, testét ruhával fedi, hajlékot épít, mely az időjárás szeszélyeitől védi, egymással társul, családot, közösségeket hoz létre, s aztán nekifog gyűjteni. Gyűjt magának élelmet, mint a hangya, nagy szorgalommal, és színes öltözetet, mint a páva. S ha pénze és ereje engedi, még nagyon sok értékes és értéktelen dolgot. Dicsősége tetőfokán vallja: egyél, igyál, szórakozzál — hisz sok esztendőre eltett javaid vannak. Majd hozzáteszi: Vagy talán hiányzik belőlem valami? Mit kell még tennem?

Nézzük csak Nikodémuszt, Izrael egyik jellegzetes alakját. Főember volt a zsidóknál, a törvények őre és követője, farizeus. Büszkén állapítja meg magáról, hogy ő a templomot látogatja, az emberek fejét hajtának előtte. Nem egészen biztos benne, hogy személye Isten előtt fontos, de jó lenne, ha Ő is rátekintene. Talán Jézus ebben segíthetne, hisz a nép azt beszéli róla, hogy ő a megígért szabadító, a Messiás.

Anélkül, hogy gondolkodásában, lelkivilágában bármi változás történt volna — bizonyosság erre, hogy éjszaka, titokban indul —, elmegy Jézushoz és kijelenti, hogy követője akar lenni. Nagyon elcsodálkozik, amikor Jézustól azt hallja, hogy előbb meg kell változnia. Testi világának gazdagsága nem elég, meg kell találnia a lélek gazdagságát.

b) „Ami lélektől született, lélek az.”

Az ember nemcsak test, hanem lélek is.

Láttuk az ember eredetét bemutató filmet. Feltételezések szerint az ősembernek az az ága, amelyik csupán növényekkel táplálkozott, elpusztult. Maradt a másik ág, amelyik alkalmazkodott a körülményekhez és megismerte a húsevést. Így táplálékát könnyebben be tudta szerezni, túlélte a természeti katasztrófákat. Ezek az emberek a mi őseink. Ennél az embernél a sokoldalú táplálkozás és a munka mellett valami más is megjelenik, ami emberré válását megpecsételi, megkoronázza.

A fennmaradt barlangrajzok valósággal ámulatba ejtenek. Mintha egy modern festő gondolatait fejeznék ki. Nemcsak a test számára szükségeseket ábrázolják, de megjelenik rajtuk az „Ismeretlen”, a magasabbrendű feltételezése is. Alkotójuk a napi élelemszerzés vesze-

delmeit ábrázolja, és megsejti egy titokzatos erő létezését, mely a mindenséget áthatja. Benne is van egy parány ebből, bár még nem tudja: a lélek.

Az éhség arra kötelez, hogy táplálékot szerezzek és egyem. A szomjúság, hogy vizet igyam, az ösztön, hogy kezemet ütésre emeljem, a lélek, hogy cselekedeteimet megvizsgáljam. A lélek eszményeket tűz élénk, és eszmények nélkül nem élhetünk.

Miközben Izrael népe darabokra szaggattatva, külső ellenségtől körülvéve pusztá létéért küzd, a lélek egy csodás világot rajzol elébe: az Istenországát, melyben a békesség az uralkodó, együtt lakozik a farkas a báránnyal, és nem bántják egymást; akit megbántottak, visszatér, hogy megbocsásson. Úgy cselekszenek másokkal szemben, ahogy kívánnák másoktól, úgy „szeresd felebarátodat, mint önmagadat“. Testtől születni annyi mint önzőnek lenni, magadat előbbre vinni, másokat elgázolni. Lélektől születni azt jelenti: látni embertársamat s benne az istenképet, s ha kell, önmagamat égetni el, hogy másoknak világítsak.

Ezt tette Jézus. Ezt tették tanítványai és sokan az ő követői. Pál apostol — miközben korbácsütéseket szenvedett — leveleiben távollevő testvéreit vigasztalta és bátorította. Lincoln Ábrahám életét a rabszolgaság megszüntetésének szolgálatába állította. Pasteur, Flemming és mások a betegségek elleni gyógyszerek kutatására szentelték életüket.

Az emberiség lelkeségének alkotásai az árvaházak, menhelyek, gyógyintézetek, a szellem művelésének otthonai: az iskolák, a képzőművészet, a költészet, a zene alkotásai.

Lélektől, a lélek áldozatkészségéből születtek a gyönyörű katedrálisok, a tornyokkal ékeskedő templomok és a kicsiny imaházak, ahol a lélek megtisztul, megerősödik és újjászületik az isteni lélekkel való találkozásban.

Nikodémusz és társai, a farizeusok rendje ettől távol álltak. Erre céloz Jézus:

II. *„Ne csodáld, hogy azt mondom néked: Szükség néktek újonnan születnetek.“*

Az újjászületést várjuk és tapasztaljuk a természet életében. „Járkálók a határon, / Kopár minden / Vetés nem látszik, fűszál nem látszik, piros, rozsdás csonttá fagyott földön. / S mégis — Istenem, élet fog itt nőni, élet fog itt lenni, mihelyt eljön az idő. / ... Nem hal meg itt a gyökér, a gyöngye fűgyökér, a lelke mélyéig megfagyott gyökér, / hanem újra hajt, újra támad, örökké újra föltámad.“ (Bartalis János: A gyökér nem hal meg)

A természet megújul, újjászületik minden tavasszal. És az ember? Újjászületni testben lehetetlen. Lélekben lehetséges.

Az emberiség nagy szellemi újjászületése a reneszánsz. A hallgatásra kényszerített ember újra megszólalt. A földet többé nem tekintették a mindenség egy helyben álló központjának. Galilei szava visszahangzott: és mégis mozog a föld! Kitágult a világ. Az ember újból tudott gyönyörködni és gyönyörködtetni, megbámulni a természet csodáit, kutatni a világ titkait és elcsodálkozni Isten nagyszerű alkotásain: a föld életadó gyönyörűségén és az ember lelki adottságain.

Következett a lélek újjászületése. Eddig a betű térdre kényszerítette. A reformációban tudta meg, hogy a lélek szabad és Istenországát hordozza magában. Isten létét megismerni és akaratát szolgálni képes, mert „nem betűben áll az Istennek országa“. Micsoda boldogság volt a léleknek Istennel való találkozása. Valóságos újjászületés, melybe belemegegett a föld és az emberi szív!

Lélekben újjászületni egyénileg is lehetséges. Saul, aki mindenkit üldözött, ahol Jézus nevét emlegették, egy napon megadta magát. Letette a gyűlöletet, és lett a szeretet szolgája. Asszisi Ferenc gazdag ifjú volt, ki csak a mulatozásnak élt, egyszer aztán otthagya a vagyont, egyszerű ruhát öltött, és Jézus követője lett, hogy szolgálhasson embertársainak.

„Szükség néktek újonnan születnetek“ — ez a szó felénk is hangzik, nekünk is szól. Nekünk, akik a testiekre túlságosan odafigyelünk, a lelkieket pedig gyakran mellőzzük. A tudás végtelen ismerete és megsejtései kötik le figyelmünket. Minden akarásunkkal akarjuk gyarapítani a földi javainkat. Mondjuk, hogy nem magunkért, gyermekeinkért tesszük, de azért saját magunknak is szeretjük megadni mindazt, amit megkívánunk: ételt, italt, szórakozást. A baj nem az, hogy ezeket szeretjük és akarjuk, hanem az, hogy ezen kívül másra nem gondolunk. S amikor ebből a kábulatból felébredünk, bizonyos sivárság érzete lesz úrrá felettünk. Mindent megszereztünk, amire vágytunk, és mégis értelmetlen az életünk, mert testi életünk közben halad megállíthatatlanul a magaslatról az alkony felé. Miközben testiekben gazdagokká lettünk, a lelkünk szegény lett, nagyon szegény. A lélek szavát mikor halljuk meg? Nem érzed, nem tudod, mennyire éhezik és szomjúhozik? A törtetés, a többetszerzés idegessé tett, a lelked türelemre, megértésre hív. Gyermekek, családod számára nincs időd, a lelkedtől szeretetet, meleget várnak. Az ünnepnapon rohansz a pihenés felé, és még fáradtabban zárod. Lényed igazi pihenése az lenne, ha lelked keserűségeit, fáradalmait, gondjait és terheit Isten előtt feltárnád, és útmutató segítségét kérnéd. Mennyit panaszolunk, ha valamit nem tudtunk megszerezni, de ritka az, aki arról panaszkodik, hogy lelkének nem tudta az ünnepi áhitatot biztosítani. A lélek kincséből másnak is adni, hitvestársnak, gyermeknek, ifjúnak — ez lenne az igazi újjászületés számunkra.

Szükség nekünk újonnan születnünk, lélekben megújulnunk ma és az esztendő minden napján. Az evangélium Isten hívó szavát hirdeti. Lelkünk annak adójához, a mennyei Atyához vágyik.

Új esztendő elején terveket készítünk. Terveink közé vegyük fel: többet figyelni lelkünk szavára, buzgóbban látogatni a templomot, hűségesebb lenni Istenhez.

Ez lesz a mi megújulásunk, újjászületésünk kezdete és kiegyensúlyozottabb életünk biztosítója. „Fölszállok hozzád, magas sziklaszálam, / Te változatlan minden változásban. / — Én Istenem! Csak Téged ölelve / Száll nyugalom, száll bizalom szívemre.“

Ő legyen megtartónk, erős várunk, hitünk táplálója, lelkünk örök reménysége, s Ő áldja meg az új esztendőt. Ámen.

HALADÁS ÉS MEGMARADÁS

5Móz 11, 26

Ézs 40, 26

A fölemelt tekintet a becsületes életet, a jól végzett munkából fakadó igaz emberi önérzetet, az étellel szembeni optimizmust, küzdeni akarást, bizalmat, hitet kifejező örök emberi magatartás.

Nekünk vallásos embereknek ez a fölfelé való tekintés jelenti még az Istenre függesztett nézést, a mózesi tízparancsolattól a jézusi kettős szeretetparancs szem előtt tartását, e parancsolat követését és betartását. Nem az önös önérdék lefelé húzó, csak önmagát tekintő elrekesztő magatartását jelenti, hanem az élet tiszteletét, a kitárulkozó, a mások javát is szem előtt tartó, azért küzdő emberi közösségért, népért, emberiségért élő, felelősséget és elkötelezettséget érző emberi életet, az Istenben való bizalom erre erőt adó, megújító, fáradságot és reményvesztettséget legyőző, megtartó és előre vivő áldását.

Most, az újesztendő első óráiban, amikor Istenhez fordulunk remegő szívvel, de rendületlen hittel és bizalommal, az Ő végtelen áldását, segedelmét, gondviselését kérjük szereteteink, népünk, egyházunk, az emberiség életére. És önmagunk életére, hogy emberek legyünk s azok maradjunk.

De nemcsak kérünk és mindent Istentől várunk, nemcsak Rá hagykozunk... Hiszen Isten munkát végezni tudó két kézzel, járni, haladni biztosító lábakkal, igaz eszményekért dobogni tudó szívvel, lélekkel teremtett minket. Értelmet adott és szemet, hogy lásunk, tudjunk, válasszunk: mi a jó és mi a rossz. És akaratot, hogy követni tudjuk azt, amit választottunk.

Halljuk az Írás örök szavát: „Én adok ma elötökbe áldást és átkot.“

Mi az áldás? Maga az élet, ha jó kedvvel, becsületesen végzi az ember munkáját, feladatát. Ha a békesség bástyájával védi, a szeretet melegével öleli, a lélek szárnyalásával emeli magasba.

De átok, ha békétlenség töri össze, reménytelenség uralkodik rajta, csak önmagát tekintő, másokat letipró indulat hajtja, vezérli.

Áldottnak akarjuk, kívánjuk az újesztendőt. Ez őszinte, igaz vágyunk. De mit teszünk érte, hogy valóban az legyen? Szemünket most a magasba emeljük, de hogy áldott legyen az életnek ez az évnvi útja, úgy kell járnunk, hinnünk és cselekednünk, hogy mindig emelt tekintettel állhassunk meg Isten és ember előtt.

Út előtt állunk, haladni akarunk rajta előre. Nem a bizonytalanságba, hanem a bizonyosság érzésével, tudatával, a megmaradás, az emberi, isteni-gyermeki kiteljesülés felé. Hogyan?

A székely ember az életben fontos dolgokat, emlékeztetőket valamikor mélyen bevészte egy darab fába, amelyet mindig magával hordott. De nemcsak a fába, hanem lelkébe is. Mi is lelkünkbe vésve kell hordozzuk az örök parancsolatot, amely Istenhez és emberhez köt minket, ami erőt ad, vezetni tud, megtart és előrevisz: szeresd a Szeretetet, szeresd a Békét, szeresd a Jóságot, szeresd az Igazságot, az

ISTENT! Ragaszkodj hozzá, egy pillanatra se hagyd el, hogy be tudd tölteni a nehéz parancsot: „Szeresd felebarátodat, mint önmagadat.“

De valamire még figyelniünk kell! Mi az, amit magunkkal viszünk az új esztendőbe? Terheket, gondokat, ami lenyomja vállainkat, megbénítja életakarásunkat? Vagy mindent elfelejtve, eldobva szabadon akarunk haladni?

Lehet-e nyomasztó teherrel a vállunkon, szívünkön haladást remélni? És lehet-e mindent félredobva üresen nekivágni, elindulni?

Mi nemcsak testileg vagyunk e földön, de lelkileg is. Otthont keresünk, építünk. De ez nemcsak ház, hanem az érzéseknek, reményeknek, munkának melegséget, biztonságot, erőt adó láncolata. Kötődések sorozata. Szeretni kell a földet, melyen élünk, a helyet, melyhez tartozunk, a munkát, melyet végzünk, a közösséget, melynek tagjai letünk.

Váczi Mihály egyik nagyszerű elbeszélésében egy kútról és egy mohos favederről emlékezik. — Messze a várostól és a tanyáktól, kint a pusztán állt egymagában egy gémes kút. Favödkrét a moha már beleppte. A vödör széle, ahol szomjas, tikkadt ajkak érintették, kikopott. De ebben a mohos, régi favödörben kristálytisztán, szomjat oltón, frissítón és életadóan csillogott a víz, ha az arra járó ember a kútba mérítette. S hányan ihattak belőle. Az iskolából hazatérő diák, a messzi útról odaérkező fáradt vándor, a földet a mindennapi kenyérért dolgozó földműves.

Te is vándor vagy! Az út pora belepi nemcsak ruhádat, arcodat, de szívedet is. A tested és a lelked is elfárad. Örök szomjúság tüzel csepepes ajkadon. Az élet vizét szomjazod: melegséget, hitet, erőt, hogy tovább tudj járni.

Az evangélium, a Szentírás élő vízzel telt kútja mindig vár. Vár egyházad, templomod. Ez évnek minden napján, vasárnapján és ünnepen. Vár, hogy megfüröszd elfáradt, megcsüggedt arcodat, tekintetedet, lelkedet. Vár, ha öröm ér, hogy hálát adva és megosztva, megsokszorozd azt. Vár, hogy találkozzunk az élet kútjánál. Találkozzunk — ember az Istennel, és ember az emberrel. Hogy felfrissült jóakarattal, megértéssel, bizakodással, emelt tekintettel tudjuk járni az utat.

Az út nyitva áll előttünk. Áldás lesz-e vagy átok — tőlünk függ.

Isten nem marad el tőlünk: „mert a te Istened maga megy veled, nem marad el tőled, sem el nem hagy téged.“ Csak te ne hagyd el Istenedet, embertársadat, emberségedet.

Emeld fel hát tekinteted. Emeld lélekkel, szívérzéssel, jóakarattal, nemes gondolatokkal és hittel járd az utat, végezd munkádat, töltsd be a parancsot — szeresd az Istent és szeresd felebarátodat; jöjj újra és újra az evangélium élő vizéhez, és boldog lesz az új esztendőd. Ámen!

BOLDOG ÚJÉVET!

Mt 5, 8

Ha valaki külföldi utazásra készül, elindulása előtt megpróbál ismereteket szerezni a meglátogatni kívánt országról, annak népéről, szokásairól, érdeklődik a látnivalókról, természeti szépségekről, különlegességekről, műemlékekről, amelyeket érdemes megnézni. Ha ismerősei nincsenek, akiktől e felvilágosításokat megkaphatná, útikalauzokat vásárol; többször is végigolvassa, és így próbál magának tájékozódást szerezni. S miután így fölkészül, abban a reményben vág neki az útnak, hogy annak során hasznos tapasztalatokat szerez, értelmi és lelki kincsekkel fog gyarapodni.

Újév reggelén képzeljük azt, hogy most ültünk fel a minket ismeretlen világok felé vivő vonatra. Hiszen az előttünk álló évnek minden egyes napja számunkra titok. Készültünk erre az utazásra, vártuk az elindulás pillanatát. Gondolatban vallatni kezdtük az alig elmúlt évet, vagyis inkább önmagunkat. Ismét végigjártuk az első perctől az utolsóig a megtett utat, és kértük ezt a régi ismerőst, adjon nekünk felvilágosítást: mire összpontosítsuk figyelmünket, hol álljunk meg utunk során, ahol maradandó élményben lesz részünk. Azt szeretnők, hogy ez az utazás mindannyiunk számára hozzon lelki békességet, több boldogságot, mint amennyiben részünk volt. És mert minden felebarátunkban ezt a vágyat fedezzük fel, ezen a napon így köszöntjük egymást: boldog újévet!

Ebben a köszöntésben már benne van a vágy, ami mindannyiunkat elindulásra készítet az ismeretlen új év útjain, szívünkben egy boldogabb holnap reményével. Csakhogy az elmúlt év tapasztalatai nem nagyon biztatnak e remény beteljesedésével. A mögöttünk levő évek tapasztalata inkább azt mondja nekünk, amit évezredekkel ezelőtt a bölcs prédikátor már kijelentett: „Ami volt, ugyanaz, ami ezután is lesz, és ami történt, ugyanaz, ami ezután is történik; és semmi sincs új dolog a nap alatt. Van valami, amiről azt mondják: nézd ezt, új ez; régen volt már száz esztendőkön át, melyek mielőttünk voltak“ (Préd 1,9—10). És mégis minden tapasztalat ellenére, újév reggelén újra fölgyül bennünk a remény, hogy boldogabb életet is tudunk élni, mint amilyen múltunk volt. Reménységünk nem is alaptalan, ha nemcsak az elmúlt év tapasztalataira támaszkodunk, mert minden évezredes bölcsesség ellenére is lehetnek új dolgok a nap alatt; lehetnek még a mi életünkben is. Minden bűnös ember ráléphet a megtérés útjára; minden gyűlölködő megtanulhat szeretni; minden haragosnak lelke megtehet megbocsátással; minden kétségbeesett ember találhat új reményt, és minden szenvedő számára eljőhet a vigasztalás. Nemhiába kívánunk hát egymásnak ezen a napon boldog új esztendőt, de az már igazán csak rajtunk áll, hogy mennyire tesszük boldoggá önmagunk és embertársaink számára. Nem tagadhatjuk meg a múlttól, hogy voltak boldog percei, talán órái is; és nem várhatjuk ettől az új esztendőttől sem, hogy ne legyenek lelkierőt megpróbáló napjai. Mindezek mellett azonban mi mégis boldogok akarunk lenni, ezt kívánjuk egymásnak és ön-

magunknak; ugyanakkor pedig foglalkoztat a kérdés: hogyan lehetünk boldogok, egyáltalán kik lehetnek boldogok?

Az elmúlt év, ez a régi ismerős csak azt felelheti nekünk, hogy próbáljuk meg elkerülni a jövőben azt, ami talán éppen önhibánkból megkeserítette életünket, és újra átélni azokat az eseményeket, amelyek a boldogság érzetét adták nekünk. De hát hasonló körülmények sohasem szülnék hasonló érzéseket mindenki lelkében. Nem mindenki örül a gyermekáldásnak, nem mindenki sirja az igazi fájdalom könnyeit a korporsók mellett sem. Ez csupán két szélsőséges példa, de számtalan sokat lehetne felsorolni e két véglet közé eső események közül, amelyek kitöltötték elmúlt esztendőnket; és amelyekkel a jövőben is találkozni fogunk. De ha a múlt ennél több útmutatást nem is adna nekünk, szerencsére van egy örök érvényű útikalauzunk is, amelynek lapjairól kiolvashatjuk jövőnk boldogságunk titkát és annak feltételeit. Ez a Könyvek Könyve, a Biblia. Lapozzuk fel az Ószövetség könyvei közül a Zsoltárokat, és már hangzik is felénk a több évezredes felelet: Azok a boldogok, akik lakoznak az Úr házában, és akik dicsérik az Urat szüntelen — olvashatjuk a 84. zsoltárból. A jövőben tehát többször kell megállanunk az Úr házában, mint ahogy tettük a múltban, főleg pedig olyan érzéseket kell elébe hoznunk, melyek az Ő nevének dicséretére szolgálnak. Mert boldog ember az, akinek az Úr az erőssége, és akinek az ő ösvényei vannak szívében (Zsolt 84,6). Azért tanuljunk meg új esztendőnk minden napján így imádkozni: „Útjaidat, Uram, ismertesd meg velem, ösvényeidre taníts meg engem!“ (Zsolt 25,4), s légy a mi erősségünk, kősziklánk, amelyre fölépíthetjük jövőnk boldogságunk hajlékát.

Feleletet keresve, útmutatásra várva nyissuk föl a Máté evangéliumot, és olvassuk az 5. rész első tíz mondatát. Mindjárt mennyire másképpen látunk mindent! Álljunk meg a 8. versnél, és gondolkozzunk el annak értelmén. A betűk megelevenednek, a szavak csengeni kezdenek, és mi évszázadok távolából hallunk egy hangot, mely egyenesen hozzánk, a 20. század boldogságkereső embereihez szól. A Mester hangja ez a hang, az ő szavai ezek, amint többek között ezeket mondja: „Boldogok, akiknek szívök tiszta: mert ők az Istent meglátják.“ Igen, azok az igazán boldogok, akiknek a szívök tiszta. Mert a tiszta szívben nincsenek elérhetetlen vágyak, délibábot kergető álmok és beteljesülhetetlen remények, csak élő hit Isten gondviselésében. A tiszta szívben nincs gyűlölködés, harag, féktelen dac, csak megértés, jobbat akarás és mindenkit magához ölelő szeretet. A tiszta szívet nem tudja elcsábítani a gonosz, mutogatva néki a világi csillogást, mert mindig kész benne a felelet: „Ne kísértsd az Urat, a te Istenedet“ (Mt 4,7). A tiszta szívű ember nem akar uralkodni mások felett az erőszak, az elnyomás eszközeivel, de keresi minden más szívvel az összhangot, mert tudja, hogy csak a szelidséggel lehet a szíveket megnyerni. A tiszta szív védőbástya az ember számára, ahova mindig visszahúzódhatik, ha igazságtalanság, bántalom éri a világban, és ahol ezekre mindig meg tudja találni a megbocsátás szavait. És meg tud bocsátani nemcsak hétszer, hanem még hetvenhétszer is. Itt mindig talál olyan érzéseket, amelyek felülemelik őt a hétköznapi durvaságain, és egy olyan lelki magaslatra viszik, ahol egy igazabb élet szépségei nyílnak előtte, ahol a lélek megtalálja Istent, mint örökké munkáló gondviselést, mint megbocsátó

jóságot, mint szerető jó Atyát, és megízleli a tiszta szív megnyugtató, csöndes boldogságát. Mert nem az élet vagy a világ rossz, hanem az emberek, mi magunk tesszük azzá. A legtöbbit saját hibáink, sokszor súlyos vétkeink miatt szenvedünk. Végre már be kellene látnunk, hogy a boldogtalanságunkra nem lehet gyógyító ír az örökös panaszzkodás, hanem boldogságunk érdekében nekünk magunknak kell megváltoznunk. Soha ne gondoljuk magunkat jóknak, tökéleteseknek, hanem inkább igyekezzünk valóban azokká lenni. Ne hárítsuk a felelősséget mindig csak másokra, de igyekezzünk mi is egy-egy lépést előremenni azon az úton, amelyre Jézus hívott.

Ha most egy új esztendő küszöbén erre határozzuk el magunkat, ha őzintén, igazán jobbak, tökéletesebbek akarunk lenni, próbáljuk meg azt valóra váltani tiszta szívből fakadó hittel, őszinte vallásos érzéssel, mely nem külső szertartásokból, hanem az igaz, jó és szép cselekvésből, a mi teremtő Istenünk akaratának teljesítéséből áll. Mert csak így lesz a szívünk valóban tiszta minden olyan érzésektől, amelyek sokszor méltatlan cselekedetek elkövetésére ösztönöztek. Mivel pedig a szívből származnak az élet cselekedetei, legyen ez új év reggelén első dolgunk az, hogy szívünket próbáljuk meg tisztává tenni. Tudom, hogy ez nem könnyű dolog. Hősies elszánás kell ahhoz, hogy az ember megalkuvás nélkül szembe merjen nézni önnön lelkiismeretével, hogy erős kézzel belenyúljon a szívében lakó gonosz indulatok és érzések tömkelegébe és kitépje onnan azokat, még ha fájdalom vagy lemondások árán is. Hősiesség kell ahhoz, hogy az így megtisztított szívet meg is tudja az ember tisztán tartani. De aki igazán boldog akar lenni, annak ezt vállalnia kell.

Ne keressük jövendőnk boldogságának titkát valahol a végtelen messzeségben, de szálljunk le szívünk mélyére, vizsgáljuk meg, hogy vannak-e benne önző vágyak, túlságosan nagyra törő remények; nézzük meg, hogy van-e szívünkben gyűlölködés, harag embertársainkkal szemben és ha van, próbáljuk azokat kiirtani onnan. Így induljunk tiszta szívvel el az új esztendő útjain, s minden mozzanatában lássuk meg a mindenütt jelenlévő Istent, gondviselő jó Atyánkat. Ezzel az elhatározással kívánjunk tiszta szívből egymásnak Istentől megáldott, boldog új esztendőt. Ámen.

SZABÓ ZOLTÁN

AZ ÖRÖKSÉGET MEGŐRIZNI

5Móz 31,8

Új esztendő köszöntött reánk. Új reggel virradt, az első ebben az évben, s mintha csak szólott volna mindnyájunkhoz: a mai nappal elkezdődött a jövendő, mellyel szembe kell néznetek s meg kell élnetek; örömei tesztek majd széppé életetek, gondjait kell majd megoldanotok, terheit hordoznotok. Új év kezdődik, amely jön lehetőségeivel, reményeivel és adottságaival, hogy alkalmat adjon a biztonságtevésre. A kezdet mindig a tervekészítés, az előretétekintés ideje. Mindnyájan igyek-

szünk képet alkotni a megérkezett új esztendőről. Úgy állunk most, mint a messze útra induló ember, aki készülődik, hogy útja lehetőleg zavartalan legyen. Első dolga az, hogy hagyakozik, szeretteit rábizza valakire, javait átadja a hozzá leghűségesebb embereknek, hogy megőrizték és gondjukat viseljék. Azután hozzákezd csomagja elkészítéséhez, beletesz mindent, amire úgy gondolja, hogy útja során szüksége lesz, úgy, mint a mesebeli szegény ember gyermeke, aki elindul szerencsét próbálni s beteszi a tarisnyába a hamuba sült pogácsát, magához veszi az atyai áldást és jótanácsokat, hogy segítségük és védelmük kísérje el útja során, mint olyan örökség, amelyet senki el nem vehet tőle. A szegény ember gyermeke tudja, hogy ezt az örökséget megőrizni elengedhetetlen kötelessége.

Az esztendők úgy múlnak el felettünk, mint búcsúzó emberek, s úgy állnak eléink, mint ismeretlen, de minden körülmények között megjárható utak. Az elmúlt év, amelytől tegnap búcsút vettünk, hagyakozott. Örökösének tett meg minket, akik ma kétségek és reménységek közepette az új esztendőt fogadjuk. Tekintsünk vissza és nézzük meg, mi az, amit az elmúlt év mint örökséget hagyott reánk, mi az, amit nekünk mint útra indulóknak a tarisnyánkba tett, hogy arra vigyázzunk, abból táplálkozzunk s mint segítséget magunkkal vigyünk.

Az elmúlt év hagyott mindenikünkre otthont, hajlékot, amelyet atyáink vagy mi magunk építettünk, amely oltalmat, nyugalmat és biztonságot nyújtott számunkra, amely helye volt örömünknek és bánatunknak, nevetésünknek és könnyhullatásunknak, tervkészítésünknek és imádságunknak. Hagyott reánk embertársakat, emberi életeket, akikre nekünk kell gondot viselnünk; élettársat, akinek terheit részben nekünk kell vállalnunk; testvért, akin szükség esetén nekünk kell segítenünk; gyermeket, akit nekünk kell nevelnünk, előteremtenünk számára a mindennapi életszükségleteket, s akinek boldogabb jövődjéért nekünk kell munkálkodnunk; szülőt, aki egykoron értünk áldozta életét s akinek örök hálával tartozunk.

Reánk hagyta a földet, amely veritékünk és Isten áldása nyomán az elmúlt évben is megteremte a mindennapi kenyerünket s amelyet őseink nemcsak veritékükkel, de nemegyszer vérükkel öntöztek, hogy iránta ragaszkodásunkat és hűségünket megőrizzük s szeretettel hajoljunk le hozzá, meghallgassuk és megértsük örök igazságokat mesélő hangját. Reánk hagyott egy hitet, egy vallást, melynek bölcsője itt ringott, amely évszázadokon keresztül őseink lelki tápláléka volt s amely, úgy érezzük, minket is egyre közelebb visz Isten megismeréséhez és az Ő országához. A hitet, mely erős várunk volt és marad mindaddig, amíg lelkünkben él, hogy azt megtartsuk, a vallást, hogy törekedjünk tanítása szerint mindent megtenni egy békésebb, emberibb, boldogabb élet érdekében. Reánk hagyott egy egyházat, amelyet mi alkottunk, s amely érettünk van, amely közös imádkozásunknak, zoltáreneklésünknek és Istenhez való közeledésünknek helyet és lehetőséget nyújt. Mennyi kincs, mily nagy gazdagság az az örökség, amit az elmúlt év reánk hagyott s melyek mind köteleznek minket!

Az elmúlt év azonban nemcsak kincseket hagyott reánk, hanem terheket, kötelességeket is. Reánk hagyott elkezdett, de be nem fejezett, véghez nem vitt terveket, amelyek befejezésre várnak s amelyek munkát, törődést és küzdelmet követelnek. Hagyott gondot, amelyeket az

elkövetkező év napjaiban, hónapjaiban kell megoldanunk. Hagyott bűnököt; haragot, bosszút amelyeket az új évben kell lelkünkől kitörölnünk.

Az elmúlt év örökségével az új évben megfelelő módon kell bánunk. A kincseket, amelyeket tarisznyánkba helyezett, meg kell őriznünk, a terheket pedig könnyíteniünk s ha lehet eltüntetnünk. Ez a legfontosabb feladat, amelyet magunk elé kell tűznünk az új év első napján! Ez pedig nem kevés és nem könnyű, különösen ha arra is gondolunk, hogy életünket nem csupán mi, de rajtunk kívülálló, tőlünk független események is befolyásolják, amelyeket előre nem láthatunk, fel nem készülhetünk rájuk. Sok feladattal vágunk hát neki az ismeretlennek. Vajon az egyben bizonytalan is-e? És van-e erő, létezik-e valaki, aki minket segít, aki velünk, mellettünk lesz? Ha most, ez út elején kétségeink és rettegéseink erőt vesznek rajtunk, találhatunk-e biztatást, bátorítást?

Ha csak „annyi hitünk van, mint a mustármag“, akkor válaszunk határozott igen kell hogy legyen! Hogy hol találjuk ezt a buzdítást, arra határozott feleletet ad a felolvasott bibliai vers.

Mózes negyven éven keresztül vezette népet a pusztában, a bizonytalanságban. Ez idő alatt annyi veszedelem fenyegette a népet: éhség, szomjúság, otthontalanság, harc a pusztá népeivel, kilátástalanság mint bomlasztó valóságok voltak kísérői. A megpróbáltatások már odavezették a népet, hogy reményét veszítve még a fogság keserű kenyerét is visszasírták, s inkább vállalták volna, mint a bizonytalan jövőt. Mózes azonban rendületlenül bízott Istenben. E hitét újra meg újra át tudta önteni népébe s így mindig kitartásra sikerült bírnia őket. Mózes reménysége végre beteljesülést nyert. A nép elérkezett az ígért földjéhez, közben azonban egy egészen új nemzedék nőtt fel, mely nem ismerte az előző életmódot, ők a kemény pusztai vándorláshoz voltak szokva. Mózes érezte, hogy napjai elfogytak. Ezért búcsút vesz népétől. Utódot, örököszt jelöl ki magának Józsué személyében, akihez így szólott: „Légy erős és bátor.“ Az erő és bátorság alapját Mózes így határozta meg: „Az Úr, Ő az, aki előtted megy, Ő lesz teveled; el nem marad tőled, sem el nem hágy téged; ne félj és ne rettegj!“

Ez a buzdítás hangzik el az ismeretlennek nekivágó vezér, Józsué és a nép felé. Mózes mint szent örökséget, felbecsülhetetlen értékű segítséget, Isten gondviselését hagyta hátra örököseinek. Az Istenbe vetett rendíthetetlen hit és bizalom legyen számukra az erő, bátorság, kitartás és reménység örök kútforrása. Bízsanak abban, hogy minde nélkül előttük jár az Úr, mindenkor ő vezeti, ott van mellettük harcaikban és megsegíti őket. Ez az Istenbe vetett feltétlen bizalom, mely minden nehézségben örök segítségként áll majd mellettük.

Ma, újév reggelén, amint visszatekintünk, látjuk az örökséget, amelyet az elmúlt év hagyott reánk. Tudjuk, hogy azt minden körülmények között meg kell őriznünk és lehetőleg tovább kell fejlesztenünk. Tudjuk, hogy sok és nehéz munka, küzdelem és áldozat vár reánk. Nem ismerhetjük előre, hogy mit hoz az új év, hogy milyen nehézségekkel kell majd szembenéznünk. Hangozzék felénk a biztatás, a bátorítás, az erő és reménységet adó mózesi üzenet: „Az Úr, Ő az, aki előtted megy...“ Isten gondviselésében bízva induljunk el az új útra, hogy eredményesen járassuk meg azt! Ámen.

TÚNÓDÉS A BETHESDA PARTJÁN

Jn 5,2—8

A gondviselő Istennek legyen hála, aki felvirrasztotta ránk az új esztendőt.

Az egymásba szivárgó évek határmezsgyéjén állva e helyről is rá-
tok köszöntöm a Boldog Újesztendőt. A este terített asztalok mellett po-
hár poharat keresett az összecsendülésre, kéz kezet a kézfogásra, ajak
ajkat a csókolgatásra; itt most lelkünk keresi azt a fénysávot, amely
amely a boldog új esztendő felé vezérel minket. De az előrenéző em-
bernek egy kissé mindig Janus-arca van, a másik felével a megtett
útra tekint vissza. Ezt cselekedjük mi is: hátratekintve nézzünk előre.

Mindannyian szeretünk fényképeket nézegetni, nosztalgiával meren-
günk néha azokon szemlélődve és megállapítva: kopaszodunk, szürkü-
lünk, terebélyesedünk, vagy tőporodunk. Más esetben felkiáltunk: azóta
mekkorát nőtt, gyarapodott ez a gyermek.

Vegyük kezünkbe mi is most az év fényképét, és szemlélődjünk el
rajta: milyen is volt? Arcéle mosolyt, derút, komolyságot, haragot su-
gároz-e vissza reánk? Homlokán voltak-e súlyos gondredők, szemében
könyvek, fogával harapott-e belénk, nyelvet öltött-e ránk, füle kíván-
csibb volt-e, mint eddig, titkainkra? Ugy vélem, hogy legtöbbünk ré-
szére 1981 átlagesztendő volt. A természet végezte a maga dolgát. Volt
csúszós, fagyot fúvó tél, jókor érkezett ágzöldítő tavasz; hosszú, forró
nyár; ugyancsak hosszú langyos ősz. Karácsony este gyermekszívünk
hiába esdte: szállj le, tiszta hó, a földre! Mégis fekete volt az angyalok
készkezője. És a mai nap is áprilist játszik az ég, aranyló glóriát ter-
rít a Hargita homloka köré, s a templom körüli gerlek torkát énekre
nyitogatja. Ez a kellemes szép idő részünkre Isten újévi ajándéka.

És a mi egyéni életünkről mit mondhatunk? Aki jót vetett, jót is
aratott, aki szelet vetett, vihart aratott, aki másnak vermet ásott...
folytathatnók a végtelenségig a bölcs bibliai fogalmazások beteljesülé-
sét. Vagy igazat adhatunk a költő megfogalmazásának, hogy: „Volt,
aki sorsának elébe ment, Volt aki sorsa elől megfutott, Volt, aki li-
hegve egyhelyben állt, Volt, aki egyhelyben messzire jutott.“

Egyházi életünk határozott fejlődéséről adhatunk számot. Már elő-
ző évekből hozzászoktunk, hogy statisztikai adataink rohamosan növe-
kednek, miközben a környező falusi eklézsiáinkban ilyen arányban
csökkennek. Mert a legtöbbet kereszteltünk, konfirmáltunk, eskettünk,
temettünk az idén az egyházközség történetében. Sajnos a statisztikai
gyarapodás a temetési szertartásokra vonatkozóan is igaz. Sok nagy-
szerű embert, férfit, nőt kísértünk ki a végső pihenőhelyre, akiknek
egykori ülőhelye a templomban eszünkbe juttatja most, hogy „itt van
az távollevő“. Kegyeletes emlékezésünk legyen az aranyfonál, mely szí-
vüinktől porladó szívükig ér.

Most pedig szemlélődésünk kapcsán a kisebb egységekről nézzünk
az emberiség nagy összességére. Mi történt a nagyvilágban, a négy és
fél milliárdnyi emberbolyban? Szilárdult-e a béke, amelynek érdeké-
ben annyit beszélünk, írunk vagy éppen imádkozunk? A bibliai alap-

igéhez kell visszatérnünk, és a történet vonatkozásaiból kell kielemeznünk a dolgok jelenlegi állását.

A történet szerint Jézus egyszer a Bethesda tó partján időzött. Ez a tó arról volt nevezetes, hogy a betegek gyógyulást kerestek és sokszor találtak is a tó vizében. A néphit szerint időnkint angyal jelent meg ott, és libbenő szárnyával felkavarta a vizet. Aki a zavarodás után először lépett be a vízbe, betegségéből meggyógyulhatott. Jézus a sok beteg közt látott egyet, aki sóvár szemmel figyelte a vizet, de akinek arcvonásain reménytelenség honolt. — Mióta vagy beteg? — fordult hozzá. — Kereken harmincyolc esztendeje, Uram. — Akarsz-e meggyógyulni? — tűzte rá átható tekintetét. — Hogyne akarnék, csak nincs erőm, hogy a zavarodás után elsőnek lépjek a vízbe és pénzem sincs, hogy embert fogadjak, aki felöleljen és elsőnek betegyen a vízbe. — Kelj fel, vedd a te mankódat és járj — parancsolta neki Jézus szavával, tekintetével, áradó lelkével. Az ember szót fogadott neki „s azonnal meggyógyula és jár vala“.

Az életet tekintsük olyannak, mint a Bethesda tavát, amelynek partján javulni akar a súlyos bajokban szenvedő emberiség. A világon mindenütt békét, igazságot, összhangot várnánk, az igazak összefogását a jóra, és helyette látjuk a fokozott fegyverkezést, a neutronbomba árnyékát, a gonoszak összeesküvését az élet elpusztítására. A harmincyolc éves beteg sóvárgásával várja az emberiség a gyógyulást.

Ezért kell megkeresnünk a kivezető utat! A vallásos ember felismerése szerint ez nem lehet más, mint Jézushoz menni, aki türelmesen vár minket az élet Bethesda partján és biztat: *szeress!* Gyógyulj ki a betegségedből. Kelj föl és járj!

Ismerünk egy régi görög legendát, amely még jobban megvilágítja ezt a gondolatot. Kréta szigetén valamikor egy szörnyeteg lakott, aki fiatal életeket, fiúkat, és leányokat követelt évi adóként a környező népektől, s azokat bevitték neki barlangjába. A Minotaurusz — mert így hívták a szörnyet — hosszú időn keresztül megkapta a kiszabott életadót, s azokból hosszabbította meg életét. Sokan próbálták a szörnyet megsemmisíteni, de egy ideig senkinek sem sikerült, mert a próbálkozók eltévedtek s végül elpusztultak odabent a labirintus kanyargós folyosóin. Végül egy Theseus nevű hős vállalkozott a szörnyeteg elpusztítására. Ariadnétól, a szép királylánytól egy gomolyag fonalat kapott, azt a kijáratnál bemenetelkor egy fához rögzítette, bekísérte az áldozatra szánt ifjakat, leleményesen legyőzte a Minotauruszt és a gomolyagból lefektetett fonal segítségével megtalálta a kijáratot a szabadba. Ettől kezdve mindenki a győzőt áldotta, aki megszabadította népét a szörnyetegtől.

A háború Minotaurusza ősidők óta szedte és szedi áldozatait világszerte. Régen csak a fegyverforgatókból szedte, ma már a gyermekekből és védtelen öregekből is. Régen egy ország vagy néhány ország területére korlátozódott a csatater, ma a totális csapás vagy ellencsapás korában az egész föld lehet egyetlen csatater, ahol győztes már senki sem, de vesztes az egész emberiség lehet.

Meg kell keresnünk a kivezető utat! Theseus is megtalálta a fonál segítségével. Mi is megtaláljuk, ha Jézushoz fordulunk. Kezünkbe adja az ő fonalát: *Szeress!* Minden bajtól megmenekülsz, ember!

A mi szűkebb, mindennapi életünkbe zökkenve vissza, megállapíthatjuk, hogy nálunk is és most is megvan az életnek a Minotaurusza, amely ugyan nem életeket kíván áldozatul, de időt, energiát, anyagi és szellemi javakat. De ebből is van kivezető út: fokozottabb éberség s a felsőbb irányítókhoz való helyes igazodás.

Így állunk és tünődünk az 1982. év első reggelén. Mintha csak Bethesda partján állanánk, figyeljünk Jézus szavára, aki reményt kelteően biztat: *csak szeress! Istent és embert! S meglásd, minden bajból kigyógyulsz.* Egészségesen érkezel az esztendő túlsó partjára. Ámen.

SZABÓ ZOLTÁN

MENNYIVEL VAGY TOK TÖBBEK?

Mt 5,46—47

Az emberi élet örök jellemzője a fejlődés. Jézus tanítása, „Legyetek azért tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes“, nem valósulhat meg egyik napról a másikra. Ez egy hosszú folyamat, mely elkezdődött valamikor a teremtés hajnalán s kisebb-nagyobb megállásokkal, majd nekirugaszkodásokkal folytatódott mind a mai napig és folytatódik a mi életünkben is. Ha összehasonlítjuk mai életünket a tegnappival, vagy elődeink, őseink életével, mindjárt észrevesszük, hogy az élet minden területén mennyire érvényesül a fejlődés, az előrehaladás.

A fejlődés megvalósulását látjuk a tudományban. Évezredekkel ezelőtt az ember imádta a napot, a különböző természeti jelenségeket, mert nem ismerte; ma energiájukat próbálja felfogni s életünk jobbátételére felhasználni. Az ősember, ha felnézett a csillagos égre, a megismerhetetlen titokzatosságot látta benne, s hitte hogy élete a csillagok járásától függ. Ma tudjuk, hogy a csillagok is éppúgy alkotó elemei a mindenségnek, mint a földünk, melyen élünk. Fejlődést látunk a közlekedésben. Alig másfél századdal ezelőtt még óriási távolságok léteztek a földön. Az emberek lassan közlekedtek. Ma gépek szállítanak, melyeknek sebessége még a hangét is túlhaladja. A távolságok csökkentek, s a föld mind kisebb lett, azzá tette az emberi tudás fejlődése.

Óriási fejlődést tapasztalhatunk a művelődés területén. Néhány évszázaddal ezelőtt ritkaságszámba ment az írni, olvasni tudó ember. A felfedezések, az új eszmék éveken, sőt évtizedeken keresztül, csigalassúsággal terjedtek egyik országból a másikba. Aztán jött a nyomda, a telefon, a rádió, a televízió, s ma pillanatok alatt megtudhatjuk azt, ami a föld másik oldalán, ezer kilométerekre tőlünk történik.

Gondoljunk a sport világra, ahol az ember akaratával, tudásával és fizikai erejével mind csodálatosabb eredményeket ér el, amelyek azonban csak ideig-óráig maradnak csúcsok, mert ott is érvényesül az élet örök törvénye, a fejlődés.

A fejlődés egyik mozgató rugója az ember örök elégedetlensége, szüntelen többrevágása. A fejlődést azok az emberek valósítják meg,

akik nem elégednek meg azzal, ami tegnap volt, amit tegnap tudtak, amit tegnap véghezvittek, hanem ma, de méginkább holnap többet akarnak tudni, cselekedni, megvalósítani. A fejlődés előrevivői azok az emberek, akik többek akarnak lenni, mint mások. Ezért sem fáradságot nem kímélnek, sem az áldozatoktól nem riadnak vissza. Többrevágásukban nem akadályozhatja meg az emberi gyarlóság, mert ők képesek felülemelkedni azon.

Ha vizsgáljuk vallásunk alapvető tanításait tartalmazó könyvünket, a Bibliát, annak valláserkölcsei követelményeiben is megtaláljuk a fejlődést. Mózes erkölcsi parancsolatai csupán az alapvető etikai követelményeket állították a nép elé. Ugyanezt teszi a vallásos élet területén is, az alapozást végzi el. Ezen az alapon aztán a próféták építenek tovább. Tanításukban már úgy jelenik meg az ember, mint vallás-erkölcsi érzékkel és szabadsággal rendelkező teremtmény. A próféták eszmévilágában helyet kap a szeretet is, melynek szerepet kell játszania úgy a vallásos, mint az erkölcsi életben.

A próféták azonban csak saját népükhöz szóltak, és követeléseiket is csak honfitársaik elé állították. A büntetésre és jutalomra különös hangsúlyt fektettek tanításuk során. Azért kell betartani a vallás-erkölcsi törvényeket, mert ellenkező esetben a nép magára vonja Jáhveh haragját, aki nemcsak felbontja az Izraellel kötött szövetséget, de könyörtelenül lesújt mindazokra, akik törvényét megszegik. Ha pedig a parancsolatokat megtartják, akkor Jáhveh is fenntartja a megkötött szövetséget, gondoskodik népéről és nagyra teszi.

Jézus erről az alapról indul el, de a prófétáknál is többet követel. Ő nem kizárólagosan a zsidó néphez szól: az emberiség prófétája, vallás-erkölcsi tanítója akart lenni. Jézus újat és többet hoz minden tekintetben. Az embert úgy tekinti, mint szabad akarattal rendelkező erkölcsi lényt, aki felelősséggel tartozik önmagáért, aki meg tudja különböztetni a jót a rossztól; aki a jót nem a jutalom reményében kell hogy keresse és cselekedje, hanem erkölcsi öntudatából kifolyólag. A rosszat nem a büntetéstől való félelem miatt kell elkerülje, hanem a saját erkölcsi érzékétől indítva, azért, hogy lelkiismerete tisztaságát megőrizze. Ehhez az emberhez szólott Jézus a „hegyen“, amikor „hozzámenének az ő tanítványai... s megnyitván száját, tanítja őket“.

A Hegyi beszéd Jézus programbeszéde, amelyben evangéliumának alapvető eszméit, vezárfonalát határozza meg. Beszédét boldogságtanával kezdi, amely eddig ismeretlen volt, s amelyet csak egy valóban erkölcsi magaslaton álló ember érthet meg és fogadhat el. Jézus ezután rátér a tanítványok, a követők szerepére, ami nem más, mint a példamutatás az evangéliumi tanítás megélése által. Feladatuk, hogy legyenek „a föld sója“, „a világ világossága“, a meggyújtott gyertya, amelynek világítani kell mindazoknak, kik a házban vannak, hogy „lássák a ti jó cselekedeteiteket“. Ez a tanítványok kötelessége, hogy példamutatásukkal tegyenek bizonyosságot arról, hogy ők többek, mint azok, akik nem ismerik az evangéliumot, akik nem vallják tanítványoknak magukat.

Jézus, hogy hallgatói minél jobban megértsék evangéliumát, összehasonlítást tesz a tanítása és a régi parancsolat között. Mindenekelőtt kijelenti, hogy ő nem szándékszik elszakadni a régi parancsolatoktól, nem akarja eltörölni azokat. Mégis az ő tanítása más, mert

több azoknál. Nagyobb követelményt állít tanítványai elé, mert többre kell törekednie annak, aki az épületet nemcsak megtartani, de továbbépíteni is akarja.

Jézus tanításának legfontosabb része a feltétel nélküli Isten- és emberszeretet. Szeretettánát összehasonlítással így összegezi: „Megmondott: szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet; én pedig azt mondom néktek: Szeressétek az ellenségeiteket...“ Jézus ebben a megfogalmazásban a lehető legmagasabb követelményt állította követői elé. Tette ezt azért, hogy világos legyen előttük a cél, hogy nekik többnek kell lenniök, többet kell cselekedniök, az erkölcsi élet mindig magasabb szintjére kell vigyázniuk és felemelkedniök. „Mert ha csak azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, micsoda jutalmát veszitek? Avagy a vámszedők is nem ugyanazt cselekszik-é? És ha csak a ti atyátokfiat köszöntitek, mit cselekedtek másoknál többet? Nemde a vámszedők is nem azonképpen cselekszenek-é?“ Jézus ezekben a szavakban fogalmazza meg tanításának egyik legfontosabb követelményét: „*Mit cselekedtek másoknál többet?*“ Kérdés, és a kérdésben benne van a követelés is. Nektek másoknál többnek kell lennetek, másoknál többet kell cselekednetek a szeretet áldott cselekedeteiből, azokból, amelyek az erkölcsi életet egyedül képesek magasabb szintre emelni.

Nem véletlen, hogy Jézus az összehasonlításban a vámszedőket használja. Ezt nem azért teszi, mintha lenézte, megvetette, bűnösnek tartotta volna ezeket az embereket, hanem mert tudta, hogy hallgatósága így vélekedik róla, s ezáltal a feltett kérdés még inkább belévsődik a tanítványok lelkébe.

„Mit cselekedtek másoknál többet?“ — teszem fel ma én is a kérdést önmagunknak, akik mindnyájan Jézus követőinek tartjuk magunkat. Mennyivel vagyunk erősebbek a kísértésekben másoknál; mennyivel nagyobb lelkünkben a megbocsátókészség; mennyivel tisztább életet élünk másoknál; mennyivel vagyunk áldozatkészebbek, hűségesebbek, bátrabbak; mennyivel több a holnapba vetett hitünk és reménységünk; mennyivel gyakoroljuk jobban a szeretet cselekedeteit másoknál? És mit cselekedtünk tegnapi önmagunknál többet? Mert csak a több visz előre, csak a több segít hozzá minket ahhoz, hogy a fejlődés, a haladás szolgálatába álljunk.

Ma egyházkörünk évi rendes közgyűlésén számba vettük egy év eredményeit, megvalósításait. Megnyugvással állapítottuk meg, hogy az elmúlt időszakban egyházközségeink élték a maguk hivatásos életét. De ezzel nem lehetünk teljes mértékben elégedettek, mert nekünk nemcsak élnünk és megmaradnunk kell, hanem fejlődünk, haladnunk is. Ezt pedig csak úgy érhetjük el, ha erős lélekkel elhatározzuk, hogy a jövőben nemcsak másoknál, de tegnapi önmagunknál is többek leszünk, jobban cselekszünk. Ámen.

PREDIKÁCIÓVÁZLATOK

KEDEI MÓZES

A szülőföld hangja

Mt 6,21

A falu felett ragyogó tavaszi napfényben, a határban járva, kezembe vettem egy maroknyi rögöt. És a rög beszélni kezdett. Egy maroknyi anyag, a felületesen szemlélődő embernek nem mond semmit, de aki az élet mélyébe néz, bejárja a lét rejtett zugait, annak sokat beszél. Hisz ez a mi anyagba írt történelmünk, munkás jelenünk és boldog jövődönk. Szorítsd rá füledet és hallod az ősök hangját, nyisd ki a szemed, és a múlt fényképei bomlanak fel szemed előtt. A tavaszi rögökből őseid beszélnek: itt gyújtottunk tüzet a jövőnek, itt hulltak bele könnyeink a bánat vizébe, itt éreztük meg az élet ritmusát és harmóniáját, gyönyörködtünk a magasan szálló felhőkben, a kék ég tisztaságában, a folyó víztükrének villanásaiban. Itt foltozta az élet sorsruhánkat öröm- és bánatfoltokkal. Itt kellett szántani és vetni a mindennapi kenyérért. Itt építettük otthonunkat és hazánkat, éltük és hirdettük a jézusi evangéliumot.

Mennyi hit, akarat, szeretet, ragaszkodás, küzdelem, veríték van egy darabka rögben! Fogd kezedbe és tanulj abból lángoló hitet, szívós, mindent lebíró akaratot, jövőt építő, izmos küzdelmet. Benne van a mező reményt ígérő zöld színe, virágos mezők nagy igézete, a hegyek örökös tekintete, a völgyek termő kedve. Benne van örömeidnek rugója, véred lüktetése, szellemed szárnyalása.

Az ember csak ott nőhet nagyra, ahol született. Akik hűtlenül elhagyják a bölcső földjét, olyanok lesznek, mint az a fa, melynek gyökere a földre szakad, s amelyet már hiába ültetnek át, mert levelei sárgulni kezdenek és kiszárad.

Ez a föld számunkra szent. Ez a mi sorsunk, a mi életünk. Számunkra csak itt van élet, szépség és erő, akik kötelességet érzünk magunkban e földdel szemben, akik életünket küldetésnek, hivatásnak tekintjük.

Nemrég szülőfalunkba öreg vándor érkezett Kanadából. Ifjúkorában, a húszas években vándorolt ki többedmagával a jobb sors reményében. Hosszú évtizedek után megszólalt benne a belső hang és hazahozta. Megkérdeztem, miért jött? Kérdésekre így válaszolt: Itthon akarok meghalni.

Minden nép fia csak ott nőhet nagyra, ahol született. Nagy emberek, vallásalapítók, írók, költők, művészek nem légüres térben lettek lángoszlopok, hanem sorstársaik között, népük körében.

Az evangéliumokból tudjuk, hogy Jézus mennyire szerette azt a földet, ahol született, a népet, mely életet adott neki. Minden gyógyító, embernemesítő gondolata és cselekedete kicsiny nemzetén függött. Szerette szülőföldjét és népét sokszor kemény, de igaz szeretettel. Érte lán-golt és búsult, tanított és példát adott. Népeért való lángolásában, tanításában és példaadásaiban nőtt túl a nemzeti kereteken és vált az egyetemes hívő emberiség példaadójává.

Itt kell „acélként fagyot is elbírní“, a jövődő lángjait gyújtani. Itt és most vállalni a jelen harcós küzdelmét, a küldetést, amely nekünk adatott. Itt van a mi kincünk, a mi szívünk. Isten azt akarja, hogy életünkkel, két munkás kezünkkel, szellemünk erejével itt járuljunk hozzá az ember tökéletesedéséhez, a szeretet és békesség győzelméhez. Amen.

Hidak a partok fölött

Mk 12, 31

Szülőföldem hegyes vidéken fekszik. A Küküllőbe siető sebes patakok részekre vágják a falut. A meredek partok fölött hidak feszülnek. Kiadós nyári záporok után a partokon remegő félelemmel vártuk a „nagy vizet“. Nem is a víztől féltünk, a hidakat féltettük. Sokszor megesett, hogy a sebes ár a hegyekről elsodort farönkökkel elvitte a hidakat. Ilyenkor az emberek tanácstalanul álltak a folyóvá duzzadt patak partjain, és haraggal nézték a szennyes árt, amely elvitte a hidakat. Úgy maradt a falu, mint egy darabokra szabdalt emberi test, amelyben megszakadt a vérkeringés. Sokszor napok, sőt hetek teltek el, míg a partok fölött ismét hidak épültek, s az élet visszatért megszokott medrébe.

Gyermekkoromból úgy maradtak meg bennem a hidak, mint az egymásra utaltság és az összetartozás jelképei. Vannak hidak, melyek falvakat, megyéket, országokat, sőt földrészeket kötnek össze. Egy a rendeltetésük: az elválasztott embereket összekötni.

A megnemértés vizei felett ott tátonganak az emberek között az elválasztó szakadékok. Az önzés, társadalmi igazságtalanság, a világ ezer és ezer ellentéte, a gyűlölet árvize a világ számos részén az összekötő hidakat elvitte az emberek közül.

Hitünk szerint a világ, az ember ma is csak a jézusi úton tud megkülönböztetni önmagával. A szakadékok csak akkor tűnnek el, ha fölöttük a szeretet és megértés hídjai feszülnek.

Az emberi élet nagysága éppen abban van, hogy nem cél önmagában, hanem híd egy igazságosabb és jobb jövődő felé.

Családi életünkben, emberi kapcsolatainkban sokszor érezzük az összekötő hidak gyengülését. Nemegyszer érezzük, hogy új tartógerendák kellenek a híd alá, a szeretet tartógerendái, ha nem akarunk az önmérsztő egyedüllét szakadékainak szélére kerülni.

Te is lehetsz híd az emberek között. A költő is ezt vallja: „Az Isten hídépítő vaskeze, Kifeszített a mélységek fölé, hogy összekössek megszerte partokat. S hogy érezzem: a lelkek serege, egymást keresve rajtam áthalad.“ Amen.

A szivedet kérem

Péld 23, 26

Mindannyian tudjuk, hogy testi életünkben mit jelent a szív. A bölcsőtől a koporsóig szüntelenül dobog. Bármilyen kis hiba jelentkezzék működésében, életünk máris veszélyben van. Amikor megszűnik dobogni, véget ér emberi létünk.

A szívnek nem testi életünkben betöltött szerepéről kívánok szólni, hanem arról, amely magába foglalja mindazt, ami igaz, jó, szép és nemes emberi mivoltunkban. A szív az a központ, ahonnan kiindulnak és ahol gyökeret vernek érzelmeink. Az a hely, ahol nőnek a szeretet virágai, fészket rak az életmentő hit, ahol ezer csalódás után is újrászületik a holnapnak értelmet adó remény. A szív az eszmék bölcsője, a magasabbrendű emberi értékek bányája és egyben raktára is.

Ezt a szívet kéri tőletek Isten. Halljátok-e azt a meleg hangot, amellyel szól hozzátok? Nem kér tőletek anyagi kincseket, csak szíveteket. Kéri, hogy beleültesse a tisztaság utáni vágyat, behintse a szeretet magvát, gyűjtsa meg benne a hit lámpását. Kéri, hogy behelyezze a megbocsátás irgalmát, beleírja a két nagy parancsolatot: „Szeressed azért az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, és teljes elmédből, és teljes erődből... Szeresd felebarátodat, mint magadat.“

Szíved az ő kezében lesz a legbiztosabb helyen. E találkozásból szüllessen meg benned a hit: a gondviselő Atyában és az emberben, mely elmédnek szárnyakat, testedbe erőt ad. A megpróbálások nehéz perceiben is érezni fogod megtartó erejét. Isten előtt nincs titok, ő számon tart mindent, tudja, hogy „szíved mit érez, mit dobban, s az élet keresztjét ki hordozza jobban“. Ha elfáradsz az életben, hozzá újra és újra visszatérhetsz, hogy a vele való találásból erőt és útmutatást végy.

Őriztétek meg szíveteket tisztán, mert Isten jobban örvend egy tiszta szívnek, mint a világ minden anyagi kincsének. Járjatok az ő utain, akkor növekedni fogtok hitben és emberségben. Így öröme telik bennetek a Mi Atyánknak, hogy általatok is több lett az ember, és boldogabb az élet. Ámen.

Karácsonyi találkozás

Lk 2, 16

A keresztény világ karácsonyt ünnepel. Mi felnőttek sokszor úgy érezzük, hogy karácsonyi ünnepünkben hiányzik valami, nincs benne elég melegség, lelkesedés, szeretet.

A felnőtt ember ezért szeret visszamenni gyermekkorra karácsonyaihoz, amikor repeső szívvel, pirosuló arccal várta az ünnepet. Gyermekként minden karácsonykor az álmok szekerére ülve elindult a betlehemi jászolbölcső felé, s az úton végig kicsi ezüstcsengők szeretetről csilingeltek neki.

Karácsonykor a szülők komoly arca megenyhült, beszédesebbek lettek, előmlött arcukon az öröm. Karácsonykor összegyűlt a család és együtt ünnepelte. Minden felnőttben úgy marad meg karácsony, mint a boldog találkozások ünnepe.

Az első karácsony alkalmával olyanok találkoznak egymással, akik addig soha nem látták és nem ismerték egymást. A pásztorok és bölcsék a szegényes istállóban találkoznak a boldog szülőkkel: Máriával és Józseffel, az újszülött kisdeddal és egymással.

Bölcsék és pásztorok mostanig távol éltek egymástól, most találkoznak először annak a bölcsőjénél, aki azért jött, hogy az embere-

ket megtanítsa egymást szeretni. A nagy találkozásban szívük egybehangolódik és megtudják a nagy titkot, hogy mit jelent egymást önzetlenül szeretni.

Karácsonykor megszületik a szeretet a szülők, pásztorok és bölcsek szívében, az az emberi érzés, ami a legnagyobb hiánycikk az emberiség életében. A betlehemi találkozás ékes bizonyítéka a szeretet közösségteremtő erejének.

Karácsonykor az emberek találkozni akarnak. A köztük levő távolság nem az, amit kilométerekben mérünk, hanem ami a szívekben húzódik meg.

Benedek Elek, a nagy mesemondó ifjúkorában egy alkalommal karácsony küszöbén a fővárosban tartózkodott. Magában mind azt forgatta, hogy az ünnep csak úgy lesz számára az igazi, ha hazamegy Kisbaconba. Nekivágott a hosszú útnak, melynek legnagyobb részét gyakorlat tette meg, hogy karácsony estéjén Kisbaconban magához ölelhesse szeretett szüleit.

Karácsony közeledtével száz- és százezer üdvözetet, jókívánságot szállított a posta embertől emberig, lélektől lélekig. Ez is azt bizonyítja, hogy a találkozni vágyó szívek legyőzik a távolságokat. Aki- ket az élet messze vitt a szülői háztól; akik csak tehetik, sietnek haza, mert úgy érzik, hogy a szent ünnep csak úgy lesz számukra teljes.

Vannak azonban távolságok, amelyek most is megmaradnak: ezek a távolságok a szívekben, az emberekben húzódnak meg, mint a gyűlölet, önzés, harag, góg, közömbösség távolságai. Pedig mennyire kellene a magányos, fásult, önző emberi szíveknek a karácsonyi találkozás! Hogy kell a viszálykodó, ezer ellentéttel terhes világnak a pásztorok lelkesedése: „menjünk el mindig Betlehemig“!

A betlehemi jászolbölcső benne van a te érző, szerető szívedben, de ott vannak a távolságok is. A szíved ajtaján csak belülről van kilincs. Nyisd ki az ajtót, és indulj el bizalommal az Isten felé, aki vár téged, az embertárs felé, aki melletted él, és meglásd, hogy az úton végig szeretetharangok szólanak szívedben. Ámen.

Békét a világnak

Mt 5, 9

Ha a természet elveszíti nyugalmát, sok szenvedés és megpróbáltatás szakad az emberre. Ezt tapasztalta országunk lakossága az 1970. és 1975. évi árvíz alkalmával. Az addig szelíd folyók elhagyták medrüket, gátakat törtek át, házakat döntöttek le. Nyomukban pusztulás és halál járt. Órák alatt sok éves küzdelem, munka ment veszendőbe.

1977-ben országunkban földrengés pusztított. A föld elveszítette benső nyugalmát, bizonytalanná vált. Romba dőlt házak, halottak százaai hirdették a nagy pusztulást. A romokat eltakarították, új tömbházakat emeltek a régiek helyébe, csak a halottakat nem lehetett visszadni az életnek.

Nyáron, vihar után a Hargitán jártam. Az egyik hegyoldalban ölnyi vastagságú fákat csavart ki tövestől a vihar. A fák úgy feküdtek moz-

dulatlanul, mint halott emberek. Ha a társadalom veszíti el nyugalmát, még nagyobb baj szakadhat reánk. Az emberiséget ma háborús veszély fenyegeti. Azonban megmozdult a világ lelkiismerete is, a békeszerető erők mindenütt felemelik szavukat a fegyverkezés ellen.

1981. június 22-én hat héten át tartó békemenet indult Koppenhágából és vonult Dánián, az NSZK-n, Hollandián, Belgiumon, Franciaországon át Párizsig, ahová augusztus 6-án, Hiroshima atomtámadásának napján érkezett, hogy augusztus 9-én, Nagaszaki pusztulásának napján érjen véget. A menet élén háromszavas hatalmas felirat jelent meg: „Nem akarunk Eurosimát!” 1945. aug. 6-án egy hirosimai gyermek a következő megrázó feljegyzést írta: „Augusztus 6-án reggel kilenckor felrobbant a nap és meghalt a világ.”

1981. június 14—18. között zajlott le Jeruzsálemben a holokausztot átélő zsidók világtalálkozója. Olivier Lustig, akinek sikerült megmenekülnie a náci haláltáborokból, megrázó sorokban emlékezik az átélt szenvedésekre. „Nem hiszek a csodákban, és mégis csodának tűnik, hogy én, aki 1944. június 9-én nem egészen egy órával Birkenauba érkezésem után tehetetlenül néztem végig, a »halálrámpáról«, hogyan tuszkolják anyámat három kistestvéremmel együtt abba az emberoszlopba, amelynek eleje már elindult a gázkamrák felé, több mint három és fél évtizeddel e döbbenetes büntettek után Jeruzsálembé utazzam, s részt vegyek az emberiség történetében egyedülálló találkozon.” Megrázó sorai a fájdalom mélyéből jönnek, s a világ lelkiismeretét keresik.

Az élet előfeltétele a béke. Csak békében van fejlődés, kiteljesedés. Jézus a békességet keresőknek a legnagyobb jutalmat ígéri: „Isten fiainak mondatnak.”

Homéroszból az ember örök békevágya tör fel: „Nyújts nekem inkább bátorságot a béke szelid szigorában maradnom.” Platón azt állítja, hogy „a háború bűne minden esetben kevés emberre szorítkozik, az emberek többsége barátja a másiknak”. Mark Twain találóan fejezi ki minden nép óhaját: „A földön békére, boldogságra és az emberek közti testvériségre van szükségünk.”

Legyünk a béke követői, emeljük fel szavunkat az otthonért, a szülőföldért, az emberért. Cselekedeteinkben erősítsük a béke igazát, hogy ne haljon meg a világ se Hirosimában, se másutt.

Nyugalom, béke kell a világnak, ezért éljünk és cselekedjünk. Ámen.

Az élet tisztelete

5Móz 30, 19

Beláthatatlan hosszú időnek kellett eltelnie, amíg az élet elérte a mai fejlődési fokot. A természet és az ember sok ezer éves tapasztalata rakódott le és teremtődött újjá bennünk. A tudomány és technika szárnyain magasra emelkedett az emberi szellem. Nagy eredmények születtek az élet minden területén, gyógyíthatatlannak hitt betegségekre megtalálták a hatásos gyógyszereket. Sugárhajtású repülőgépeken órák alatt eljuthatunk a világ egyik sarkából a másikba. Az ember a mikro- és makrokozmosz megismerésében mérföldes léptekkel halad előre.

De elszomorító az a tény, hogy az ember tudását nemcsak jóra, hanem rosszra is használja. Kenyér, gyógyszer és szerszám helyett fegyvereket gyárt. A történelem folyamán az emberiség először érkezett el oda, amikor az aggasztó méreteket öltött fegyverkezés következtében elkövetheti az öngyilkosságot. A világ békeszerető erői felemelik szavukat az életért, a békéért. Az élet mindenkinek csak egyszer adatik. Nemcsak jogunk, de kötelességünk is életünket megvédeni.

Schweitzer Albert századunk nagy embere volt, orvos, teológus és orgonaművész egy személyben. Legnagyobb értéknek az életet tartotta, mely bölcsője lehet a legszebb emberi értékeknek. Életének lámpása az emberért hozott áldozatban égett ki. Odahagyta hazája kényelmét azért, hogy embereket mentsen meg a betegségből az életnek. Lambarénében kórházat alapított, ahol hétköznap gyógyított, vasárnap pedig hirdette az evangéliumot a bennszülött lakosságnak. A *szentlélek munkája az emberben* című beszédében nemcsak hozzuk, hanem a világ lelkiismeretéhez is szól: „... az újjászületés nagy dolog lenne. Nem néznők, hogy más emberek mit csinálnak, mindig csak azt tennők, ami jó. Szánjuk reá magunkat erre az újjászületésre. Harcoljuk ki magunkban azt minden napra, hogy mások iránt türelmesek, kedvesek és jók legyünk...”

Schweitzer legnagyobb értéknek az életet tartotta. Az élet tisztelében határozta meg a mindig érvényes erkölcsi alapelveket.

A világ jelenlegi feszültségében nagyon kellenének a Schweitzer Albertek, hogy a világért felelős tényezőknek bátran megmondják: „Vigyázzatok az életre.”

A márciusi ágakon rügyek bomlanak, fiatal anyák ölén új életek nőnek. Márciusi napsugarakban tágul az öröm, nő az életkedv. A tél hideg, fagyos bilincsei lehullanak a földre. Lábad nemsokára virágos réteken jár. Két munkás kezéd munkára lendül a nyár izzó aranyában; amikor belenyúlsz az ős gyümölcsös kosarába, elárad benned az életöröm és érzed, hogy érdemes élni. Szép a természet, törekedj, hogy lelked is szép legyen, mert a jóra igyekező lelkek tartják meg az életet a földön.

Emeld fel a szavadat és dolgozz az életért. Az élet az Isten ügye is. Azért adta életünket, hogy eszköz legyünk a kezében. Az életnek nagy lehetőségei szunnyadnak bennünk. Isten azt akarja, hogy szebb, jobb, igazabb legyen általunk a világ. Ámen.

Világosság felé

Mt 5, 16

A fény biztonságot ad, nem önmagáért van, hanem másokért, az életért. Mindenki látja, csak ő nem tud semmit magáról. Nem uralkodik, hanem szolgál. Ebben a szolgálatban emésztődik fel lénye. Ezért ömlik a magasból a földre, hogy nyomában virágba öltözzenek örömlükben a fák és mindenütt nőjön az élet. A fény feláldozza magát. Fény lesz mindenből, ami megtagadja, elemészti magát, azért, hogy szolgáljon.

Jézus tanítványaira a jóság lámpását bízta, hogy bevilágítsanak minden sötét zugot, felkeressenek minden emberi szívet. A jócselekedetek lettek az ő ismertetőjegyük. Vitték is mindenüvé, ahová elért

a lábuk és a hangjuk: kézszorítás, biztatás, vigasztalás, segítség formájában.

A jóság a mi rendeltetésünk, számunkra azt jelenti, mint az anyamadrának a fészek, a fának a virágzás, a folyónak a tenger. A tanítványok a jóságot vitték a világnak, az igazságért küzdöttek. Ez magyarázza, hogy elbukásukban is diadalmaskodtak. Életük tragikumából emberi megdicsőülés lett. A szívük szeretettől buzogott és így minden fájdalommal boldogabbak lettek. Kicsinyes anyagi meggondolások nem kötötték. Arra törekedtek, hogy minden áldozatra minél több szeretetet és lelket adjanak.

Hány életlámpás égett ki, hogy ma nagyobb világosság legyen. Hány élet áldoztatott fel a szolgálat oltárán, hogy életünk ma mélyebb legyen az igazságban, jóságban és szépségben. Tudósok virrasztásain és munkáján keresztül szolgálatunkba állítottuk a természetet, nagy művészek lelki lángolásában közelebb kerültünk a szépség eszményéhez.

Bár nagyon sokat fejlődött az élet, sok sötétséget meghódított a világosság, ma is vannak olyan területek, amelyeket a jóság és értelem lámpása meghódítani még nem tudott. Werner Heisenberg világhírű német atomfizikus állapítja meg: „Mi hasznunk van az egész haladásból, a természet uralmunk alá hajtásából, az orvostudományból, az űrhajózásból, ha közben az emberi együttélés legfontosabb problémáit nem vagyunk képesek megoldani, ha nem tudjuk kiküszöbölni a háborút, az erőszakot, a pusztítást és az igazságtalanságot?”

Ha a csillagok fényét nem is tudjuk befogni, mécesest azért gyűjthetünk magunkban. Szívünkkel, gondolatainkkal a fény felé törekedjünk. Az emberség felragyogó csúcsaira igyekezzünk.

Mi is lehetünk fénysugár, mely segíti a „földet megérni“, s ezzel is közelebb a nagy világtavas, az Istenországa. Ámen.

KASZONI JÓZSEF

Senki sem él önmagának

Róm 14, 7/a

„...a ház tíz méterre van, és tudom, hogy bent emberek vannak. Tudom, nemcsak sejtem. És azt is tudom, hogy bár hallják, hogy kutyák fognak, nem szólnak. Tudom. De azért várok. Állok segítségkérően — hiába. Pedig csak egy hang kellene, egy ismerős hang, valakinek az akarata, s a kutyák farkcsóválva elmennének. De nem mozdul senki“ (Lőrincz György: Amíg csak él az ember).

Azért idéztem a fentieket, mert nagyszerű ellenpéldáját adják textusunk mondanivalójának. Vagyis annak, hogy — sajnos — sokan vagyunk még, akik nagyon is önmagunknak élünk. A senkivel-semmivel, csak magukkal törődő, magukba zárkózott emberek sokasága egyre nő körülöttünk. Egy tömbházban lakók lehet, hogy hosszú évek múlva is csak annyit tudnak egymásról, hogy hogyan hívják az illető szomszédot, aki közvetlenül mellettük él, s azt is onnan, hogy neve az ajtóra, eset-

leg a csengőre van kírva. Ez azonban nem helyes, mert az ember társas lény voltának ellentmondó, amint arra textusunk is figyelmeztet: „Mert közülünk senki sem él önmagának...” Nem lehet az egyéni életet mindig és kizárólagosan elválasztani a közösségtől. Nem új az a megfogalmazás sem, hogy csak akkor megy jól az egyénnek, ha mindenkinek jól megy, mert sorsunk úgy összefügg egymásával, mint ahogy a tagok összefüggenek egymással és a fejjel. Csak akkor egészséges az egész test, ha mindenik tag ép s úgy végzi a maga feladatát. Ha egy tag szenved, szenved a többi is; ha egy tag beteg, veszélyeztetve van az egész test, s annak normális működése is. Ezért sem lehet számunkra közömbös az apostol felhívása: „Egymás terhére hordozzátok...” (Gal 6, 2)

Nem lehet számunkra közömbös a kérdés: tudatlan-e, bizalmatlan, boldogtalan-e felebarátunk? Mert amíg tudatlan, bizalmatlan, boldogtalan, addig mi sem élvezhetjük a magunk boldog állapotát. El kell mennünk és olyanná kell tennünk a mellettünk élőket, természetesen vallás-erkölcsi értelemben, mint amilyen mi vagyunk. Sokszor milyen kevesen múlik az, hogy ne csak önmagunknak éljünk. Elég egy hang: egy ismerős, halk, szelíd hívó hang; egy mozdulat: egy segítő, közelítő, felemelő mozdulat. Elég megtenni az első lépést, mert a második már magától jön. Ne halasszuk hát hallatni a hívó szót, megtenni az első mozdulatot, az első lépést. Ámen.

Ki az igazi keresztény

Mt 5, 40—41

Az ember jelleme, erkölcsiség iránti fogékonysága tökéletesíthető, mert arra van teremtve. Jézus elvárja az Istenben bízótól, hogy az Isten és ember iránti szeretetük buzgó, jóakaratauk határtalan, igazság iránti szomjuk erős legyen. Jézusnak a Hegyi beszédben elmondott szavai igazlelkűséget, félelem nélküli őszinteséget tesznek mindenki feladatává, s olyan bátorságot, amely megveti a félelmet és fájdalmat.

Jézus arra hív, hogy gyakoroljuk az evangéliumi erényeket. Viseltesünk rokonszenvvel mások nehézségei, fájdalmai, megpróbáltatásai iránt; gyakoroljuk az őszinteséget, amely nem szűnik meg soha abban fáradozni, hogy mások jólétén is munkálkodjék; az alázatot, amely szeret láthatatlanul is jót tenni s így elfeledkezik magáról a legnemesebb tettek gyakorlásakor. Az alázatos ember belefeledkezik abba a munkába, amellyel megszépíti, boldogítja és könnyebbé teszi a mások életét s ilyenkor nem törődik önmagával sem. Még akkor sem, ha a jó helyett rosszal fizetnek cserébe. Az ilyen ember tudja igazán elfogadni a jézusi tanítást: „És aki törvénykezni akar veled és elvenni a te alsó ruhádat, engedd oda neki a felsőt is.” Az ilyenek valóban keresztények.

Ki az igazi keresztény? Az, aki tud úgy viselkedni, mint ahogy arra Jézus tanította: a rosszat nem rosszal, hanem jóval győzi le. Az igazi keresztény az, akit ha megütnek, ahelyett hogy visszaütne, a másik orcáját is oda tudja tartani; akit ha egy mérföldútra kényszerítik, ő kettőre vállalkozik: akitől ha elveszik a felső ruháját, az alsót is odaadja; akitől ha egy órai munkát követelnek, kettőt dolgozik; akit ha

arra kérnek, hogy szeressen egy embert, ehelyett arra vállalkozik, hogy tízet, százat szeret; akitől azt kéri, hogy szeresse a jó embereket s ő a rosszakat is szeretni tudja.

Keresztény az, aki mindig többet ad, tesz, áldoz, szeret, imádkozik, mint amennyit tőle kérnek. Aki túlteljesíti nemcsak az önmegvalósítás parancsát, hanem többet tesz, s igyekszik azon lenni, hogy az önmeghaladást is valóra váltsa. Ezek a ráadások, többletek fejezik ki az igazi kereszténység lényegét, értékét. Áldottak legyenek ezek az embernemesítő ráadások; ezekből vegyük ki részünket „igazi keresztényeként.“ Ámen.

Jézus követése

Mt 4, 19/b

A kereszténységnek mindig központi kérdése volt Jézus követésének a lehetősége. A történelem folyamán többször merült fel a kérdés, hogy vajon képesek vagyunk-e követni Jézust? A kérdésre adott válaszok természetesen felekezetekként változtak. Mi unitáriusok a feltett kérdésre igennel válaszolunk. Ugyanakkor tisztában vagyunk azzal, hogy a Jézus-követő ember élete nehéz, de szép feladat. A jézusi élet magas erkölcsi követeléseit nem könnyű teljesíteni, elsősorban azért, mert ez nem kevesebbet, mint az ellenség szeretetét, az elesettek felemelését, az árvák, szegények vigasztalását tanítja.

Vannak, akik azt állítják, hogy Jézus olyan magasan állt felettünk, hogy őt csak imádni lehet, de követni nem. Mi ellenben azt valljuk, hogy Jézus jellemnagsága nem elhatároló, sőt inkább vonzó és alkalmas arra, hogy az ember eszményképe legyen. „A mi természetünk Jézusban szorosan egyesült az istenivel“ (Channing).

Jézus követésének a lehetőségét igazolja még számunkra a példaadó személyek erkölcsi hatása is. R. W. Emerson mondta egy alkalommal, hogy: „Ha az ember jobb könyvet írt, jobb prédikációt tartott, vagy jobb egérfogót talált fel, mint szomszédja, akkor házának ajtajához még akkor is, ha az a ház az erdő közepén áll, a világ okvetlenül ösvényt tapos.“ Ez a megállapítás is bizonyítja, hogy az emberre hatással van a jó példa, a kiemelkedő személyiség; még olyan kiemelkedő is, mint a jézusi.

Jézus követésének lehetőségét onnan is tudjuk, hogy a „lelkek“, gondolkozó emberi teremtmények mind egy családba tartoznak. Az anyagi világra nem áll ez a megállapítás, mivel tudjuk, hogy pl. az ásvány nem növény, és nem is hasonlít ahhoz. Az értelmi világban viszont nincsenek ilyen nagy korlátok, különbségek, mivel minden léleknek ugyanaz az eredete és természete. Mindannyiunkat egy láng hevít, és ugyanarra a célra törekszünk, amelyet Jézus az állandó tökéletesedésben jelölt meg számunkra. Legyünk tehát mindig jót és igazat akaró, előrehaladó, Jézus-követő emberek. Ámen.

EGYHÁZI ÉLET – HÍREK

Egyházi Képviselő Tanács

Az E. K. Tanács okt. 15-én tartotta a *III. évnegyedi ülést* dr. Barabássy László főgondnok és dr. Kovács Lajos püspök elnökelete alatt. A tárgysorozat főbb pontjai voltak az elnökileg elintézett adminisztratív és gazdasági ügyekről szóló jelentés, a különböző szakbizottságok jegyzőkönyvei, az Unitárius Világszövetség 24. kongresszusáról szóló jelentés.

A *IV. évnegyedi gyűlés* dec. 3-án volt. Tárgysorozatán szerepeltek a hazai egyházak leszerelési és békefelhívása, az elnökileg elintézett fontosabb adminisztratív és gazdasági ügyek, az egyházkörök közgyűlési jegyzőkönyvei, a fehéregyházi szórványnak leányegyházközséggé nyilvánítása, az Egyházi Központ és a Nyugdíj- és Segélypénztár 1982. évi költségvetése, az egyházközségek 1982. évi egyetemes egyházfenntartói hozzájárulása, az egyházkörök és egyházközségek részére folyósítandó juttatások megállapítása, valamint a létfenntartásukhoz elégtelen jövedelemmel rendelkező nyugdíjas lelkészek és utódaik segítése.

Egyházközi közgyűlések

A *kolozs-tordai* egyházkör okt. 3—4. napjain tartotta évi közgyűlését a várfalvi egyházközségben. A főhatóság képviselőjében dr. Kovács Lajos püspök, dr. Gyarmathy Árpád főgondnok és dr. Szabó Árpád teol. tanár afiai vettek részt a gyűlésen.

A közgyűlés tárgyalta az esperes évi jelentését, a különböző bizottságok előterjesztéseit, a főhatósági leiratokat és az egyházkör 1982. évi költségvetését. A szombat este tartott istentiszteleten Fazakas Ferenc tordai lelkész prédikált, a kántori teendőket Pálfi Dénes várfalvi énekeszér végezte. A vasárnapi istentiszteleten Szabó Zoltán sinfalvi lelkész szószéki szolgálata után dr. Kovács Lajos püspök mondott beszédet. Az énekeszéri teendőket Mezei József kövendi kántor látta el. A közgyűlés szeretetvendégséggel ért véget.

Az *egyházkörök* dec. 8—11. napjain rendkívüli közgyűlést tartottak. A közgyűlés és az egyházközségek küldöttei (elektorok) főtanácsai képviselőt választottak az 1979—1984. évek ciklusára.

A *kolozs-tordai* egyházkör közgyűlése által megválasztott képviselők: Fazakas Ferenc és Bálint Ferenc lelkészek, Tompa Sándor és Fodor

Antal világiak; az egyházközségek küldöttei Halmágyi Pál, Szabó Dezső, Székely Gergely, Sándor Bálint és Kiss Zoltán lelkészeket választották meg.

A megüresedett felügyelő gondnoki tisztségre a közgyűlés Pál András afiát választotta meg.

A *maros-küküllői* egyházkör közgyűlése megválasztotta Benczédi Ferenc és Bálint Benczédi Ferenc lelkészeket, Bába József és Bernád András világiakat; az egyházközségek küldöttei Kecskés Lajos, Nagy Ferenc, Fazakas Endre és Csongvay Attila lelkészeket.

A *székelykeresztúr-udvarhelyi* egyházkör közgyűlése dr. Szász Dénes, Botha Dénes és Lakatos Gyula lelkészeket, Tanczos Mihály, Major Domokos és Albert József világiakat; az egyházközségek küldöttei Bencző Dénes, Rázmány Csaba és Keresztes Sándor lelkészeket, Nagy Lajos, Lőrinczi Domokos és Joó Dénes világiakat választotta meg.

A *sepsiszentgyörgyi* egyházkör közgyűlése megválasztotta főtanácsi képviselőkné Török Áron és Dimény András lelkészeket, Szabó Árpád és Kiss Lajos világiakat; az egyházközségek küldöttei főtanácsi tagoknak Kiss Károly és Gál Jenő lelkészeket, Sükösd Sándor és Tóth Péter világiakat választotta meg.

Lelkészi értekezletek

A *III. évnegyedi* lelkeszi értekezletek okt. 3—9. napjain folytak le. A közérdekű értekező tárgya: „A lelkészek által használt módszerek és formák a szocialista Romániában felépülő új élet támogatására.“ A teológiai értekező „Isten atyaságá“-val foglalkozott Nagy Ferenc lelkész előadása alapján.

A *IV. évnegyedi* közérdekű lelkeszi értekezőket nov. 18—20. napjain tartották. Az értekező témája volt: „Szocialista Demokrácia és Egységfrontjának Leszerelési és Békefelhívása“.

A teológiai értekező dec. 8—11. napjain voltak. Megtárgyalásra került dr. Erdő János főjegyző előadása alapján „Isten gondviselése“ kérdése. Az értekezőken beszámoló hangzott el az IARF teológiai konferenciájáról és 24. kongresszusáról.

Püspöki látogatás a homoródméti egyházközségekben

Dr. Kovács Lajos püspök okt. 22. és nov. 11. között Báró József esperes, Andrási György előadótanácsos és Tana Ferenc főszámvevő kíséretében meglátogatta a kénosi, lókodi, homoródszentmártoni, gyepesi, abásfalvi, keményfalvi, recsenyédi, homoródszentpáli, homoródszentpéteri, városfalvi, oklándi, homoródújfalva-zsombori, homoródkarácsonyfalvi és homoródalmási egyházközségeket. A püspöki vizitáció megvizsgálta az egyházközségek életét, és számba vette anyagi ügyeit; a gyülekezet tagjaival keblitanácsi és közgyűlésen, valamint istentiszteleten találkozott. A látogatás szeretetvendégséggel ért véget.

Protestáns Teológiai Intézet békegyűlése

A Protestáns Teológiai Intézet tanárai, hallgatói és tisztviselői nov. 18-án ünnepi gyűlés keretében foglalkoztak a Szocialista Demokrácia és Egységfrontja (SZDEF) leszerelési és békefelhívásával. A gyűlésen megjelent dr. Kovács Lajos unitárius és D. Szedressy Pál evangélikus püspökök.

D. dr. Erdő János rektor megnyitó beszédében többek között ezeket mondta: „A 20. század sok mindenre megtanította az emberiséget. E tanulságok egyike az, hogy a népek számára nem szükségszerű tétlenül nézni sorsuk alakulását. Úrrá lehetnek sorsuk felett, megválaszthatják az utat, amelyen haladni kívánnak. A világ népei közös erővel és összefogással megakadályozhatják egy újabb háború kirobbanását. Ezért emelik fel szavukat egyre nagyobb tömegek mindenütt kontinensünkön és az egész világban a fegyverkezési hajsza korlátozása és megszüntetése érdekében, az élet védelmében a béke megőrzéséért, a szabad népek egyenlő jogainak és lehetőségeinek biztosításáért.“

A Szocialista Demokrácia és Egységfrontja Leszerelési és Békefelhívását dr. Lengyel Lóránt tanár olvasta fel. Ezt követően a tanárok és hallgatók részéről számosan szóltak hozzá, kifejezve az intézet elkötelezettségét a béke mellett az élet védelmében. A gyűlés résztvevői Nicolae Ceaușescu államelnökhöz intézett táviratukban egyhangú csatlakozásukat fejezték ki a SZDEF békefelhívásához, vállalva, hogy mindent megtesznek a tartós béke, a fejlődés, hazánk felvirágoztatása érdekében.

Felekezeti teológiai konferencia

A 38. felekezeti teológiai konferencia megtartására Bukarestben nov. 23-án került sor vezető egyházi személyiségek, a teológiai intézetek tanárai, doktorok és doktorjelöltek részvételével. A konferencia keretében elhangzott előadások: Petre David, a bukaresti Ortodox Teológiai Intézet előadótanára: *A romániai felekezetek helyi ökumenizmusa, a román nép egységéhez való hozzájárulása*; dr. Pitters Herman, a Protestáns Teológiai Intézet nagyszebeni ágazatának tanára: *A romániai teológusok hozzájárulása a jelenkori ökumenizmus előmozdításához*; dr. Grigorie Marcu, a nagyszebeni Ortodox Teológiai Intézet tanára: *A helyi gyakorlati ökumenizmus* címen terjesztettek elő értékes referátumokat.

Az előadásokat megbeszélés, majd a konferencia konklúzióinak összefoglalása követte.

Aznap délután a Szocialista Demokrácia és Egységfront leszerelési és békefelhívását tárgyalták meg. A résztvevők lelkesedéssel csatlakoztak a felhíváshoz, és Nicolae Ceaușescu államelnöknek küldött táviratukban egyhangú elhatározásukat fejezték ki, hogy tevékenyen részt vesznek a leszerelési és a béke védelmét szolgáló minden megmozdulásban.

A bukaresti Ortodox Teológiai Intézet jubileuma

November 24-én ünnepelte a bukaresti Ortodox Teológiai Intézet fennállásának 100 éves évfordulóját.

Dr. Ene Braniste rektor ünnepi megemlékezésében ismertette az intézet történetének nevezetesebb eseményeit, értékelve a lelkésznevelés és az ortodox teológia művelése terén elért eredményeket. Az üdvözlések során dr. Constantin Voicu rektor a nagyszebeni Ortodox Teológiai Intézet, dr. Erdő János a Kolozsvár-Napocai Protestáns Teológiai Intézet, dr. Trebits Jenő a gyulafehérvári Katolikus Teológiai Intézet és Dumitru Dima az ortodox teológiai szemináriumok nevében köszöntötték a jubiláló főiskolát. A külföldi vendégek részéről üdvözölték: dr. Keith Ward, a Cambridge-i Trinity College dékánja, Meliton Chalcedon-i metropolita, dr. George Galitis, az athéni Teológiai Fakultás képviselője, Mons. Franco Pizzagalli, a milánói katolikus érsekség képviselője, dr. Jürgen Moltmann, a Tübingen-i egyetem képviselője, dr. Philip Potter, az Egyházak Világtanácsa titkárának üdvözlését dr. Ioan Bria teol. tanár tolmácsolta. A Vallásügyi Hivatal részéről Eugen Munteanu igazgató köszöntötte az Intézetet.

Az ünnepély keretében a Teológiai Intézet négy neves külföldi egyházi személyiségnek — I. Vasken örmény egyház pátriárkája, Damaszkosz tranopoliszi metropolita, dr. Glen Garfield Williams, az Európai Egyházak Konferenciájának főtárgya és dr. Hermann Kunst teológus — díszdoktori címet adományozott.

Dr. Binder Hermann 70 éves

December 28-án ünnepelte az Ag. Hitv. Evangélikus Egyház és a Protestáns Teológiai Intézet nagyszebeni ágazata dr. Binder Hermann tanár születésének 70. évfordulóját. Az ünnepély keretében dr. Albert Klein püspök méltatta dr. Binder Hermann egyházi és teológiai munkásságát. A Protestáns Teológiai Intézet nevében dr. Erdő János, a nagyszebeni Ortodox Teológiai Intézet részéről dr. Constantin Voicu, a Protestáns Teológiai Intézet nagyszebeni ágazata nevében dr. Christoph Klein, dr. Hermann Pitters és dr. Hans Klein, valamint az evangélikus egyház számos lelkésze és vezető világi tagja köszöntötték az ünnepeltet. A Vallásügyi Hivatal üdvözlését Frincu Constantin területi főinspektor tolmácsolta. Dr. Binder Hermann tiszteletére tanítványai és munkatársai emlékkönyvet adtak ki *Im Kraftfeld des Evangeliums* címen.

Személyi változások

Kinevezések: Balázs Sándor marosvásárhelyi segédlelkész nov. 1-től rendes lelkészi minőségben kinevezést nyert a székelykői egyházközségbe.

Szász Ferenc nov. 1-től gyakorló segédlelkésznek neveztetett ki a marosvásárhelyi egyházközségbe.

HALOTTAINK

Lőrinczi László ny. lelkész, a Főtanács és az Egyházi Képviselő Tanács tiszteletbeli tagja, okt. 24-én 83 éves korában elhunyt.

1898. okt. 27-én született Felsőrákoson, Teológiai tanulmányait 1920—1924 között végezte el az Unitárius Teológiai Akadémián. 1925—1927 között missziós lelkészként működött Clewlandban (USA). 1927-től mint rendes lelkész a kadácsi egyházközségben és mint óraadó tanár a székelykeresztúri gazdasági iskolában működött. 1941-től 1947-ig a székelykeresztúri unitárius gimnázium vallástanára, 1945—1947-ig igazgatója volt. 1947-től 1975-ig, nyugalombavonulásáig az ürmösi egyházközségben végezte mint lelkész Isten- és emberszolgálatát. Mint a Főtanács és E. K. Tanács tagja, a Valláserkölcsei Nevelési Bizottság elnöke odaadással szolgálta egyházát és építette Istenországát.

Október 27-én helyezték örök nyugalomra a székelykeresztúri timafalvi temetőbe.

Komjátszegi Gézáné Kuki Olga ny. lelkész felesége, 67. életévében, okt. 28-án meghalt; temetése okt. 30-án volt Nagyváradon.

Bálint Ödönne Nagy Irma ny. lelkész-esperes özvegye nov. 14-én 83 éves korában elhunyt. Nov. 16-án temették Homoródkarácsonyfalván.

Péterffi Mihályné Gvidó Katica ny. lelkész özvegye-énekvezér, 73 éves korában, nov. 13-án meghalt. Nov. 15-én helyezték örök nyugalomra a dicsőszentmártoni temetőben.

Emlékük legyen áldott!

Előfizetőink figyelmébe

A Keresztény Magvető előfizetési díja az 1981. évben belföldön és a szocialista országokban 70 lej, amelyet a lelkészi hivatalok útján vagy közvetlenül az egyházi központban (3400 Cluj-Napoca, Lenin 9.) lehet befizetni.

Magyarországi olvasók a Posta Központi Hírlapiroda külföldi előfizetési osztálya — Budapest, VII. Lövölde tér 7. sz. fiókjánál fizethetnek elő. A többi szocialista országokból az ILEXIM — Departamentul Export-Import-Presă, P.O. Box 136—137 — Telex: 11226, București, str. 13 Decembrie nr. 3 címre kell fizetni.

Az előfizetési díj a nyugati országok részére 150 lej, mely összeg ugyancsak az ILEXIM — Departamentul Export-Import-Presă, P.O. Box 136—137 — Telex: 11226, București, str. 13 Decembrie nr. 3 címre fizetendő.

Mikó Imre: Változatok egy témára. Tanulmányok. Gáll Ernő bevezető tanulmányával. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest 1981. 195 l.

A téma: a nemzetiségi jog. Művelője: Mikó Imre, a „nemzetiségi jogász” — miként Gáll Ernő nevezi. Mert Mikó Imrét sokan ismerték ügyvédként, majd tanárként, utóbb pedig mint kiadói szerkesztőt. A fiatalabb generáció olvashatta nagysikerű esszéköteteteit (*Honpolgárok és világpolgárok*, 1967; *Akik előttem jártak*, 1976), Bölöni Farkas Sándorról és Brassai Sámuelről szóló szép könyveit, hangulatos, tanulságos posztumusz visszaemlékezését (*A csendes Petőfi utca*, 1978), de nagyon keveset hallott a jogtudós Mikó Imréről, aki már fiatalon a nemzetiségi jog kérdéskörében szakosodott Párizsban és az országban, s akinek alkalma adódott az elméletet alkalmazni is a napi politikában. Több szó esett fiatalkori első munkájáról, mely még 1932-ben az Erdélyi Fialatok falufüzetei 4. számaként jelent meg *Az erdélyi falu és a nemzetiségi kérdés* címmel, s nemcsak figyelemre méltó, úttörő, szociográfiai munka, hanem hittétel is.

Mikó saját pályájának élményeit is gyümölcsözteti a kötet talán legérdekesebb írásában: *Jogász a közéletben*. A nemzetközi keret felvázolását követően rövid kis erdélyi jogtörténetet ad: hogyan kerülnek ki a felekezeti jogakadémiákról első jogászaink, milyen szerepet játszik a kolozsvári katolikus liceum és a marosvásárhelyi királyi tábla első jogászgenerációink képzésében. Pár találó szóval jellemzi az első itteni rendszerező szakmunkát, Dósa Elek 1861-ben megjelent *Erdélyhoni jogtudományát*, valamint a kolozsvári egyetem szerepét a román és magyar jogászok felkészítésében. Ezekből vezeti le, hogy miért játszottak olyan fontos szerepet az erdélyi románság vezetésében a jogászok 1918 előtt és után. Igen tanulságosak a jogásznak a kisebbségi életben betöltött vezető szerepéről írt sorai is.

Gondolatébresztő tanulmányt olvashatunk a nyelv és nemzet (nemzetiség) viszonyáról s ennek jogi kodifikálásáról, a nemzet és nemzetiség meghatározásának sokat vitatott kérdéséről. Összegezeként pedig meghatározást kapunk: mi a nemzetiség itt és most. Még a világháború előtti anyaggyűjtésre alapoz a terjedelmes *Nyelvhasználat és jogtörténet Erdélyben* című tudományos szintézis. Felsorolja, hogy a latinnyelvűség alkonya után mikor és milyen törvényekkel szabályozták a nyelvhasználatot Erdélyben, s elemzi, kommentálja a törvényeket. Az *együttélő nemzetiségek jogegyenlősége* meg közhasznú útmutató a szo-

cialista Románia nemzetiségi politikáját illetően. Olyan összefoglalás ez, amelyet minden romániai magyarnak ismernie kell.

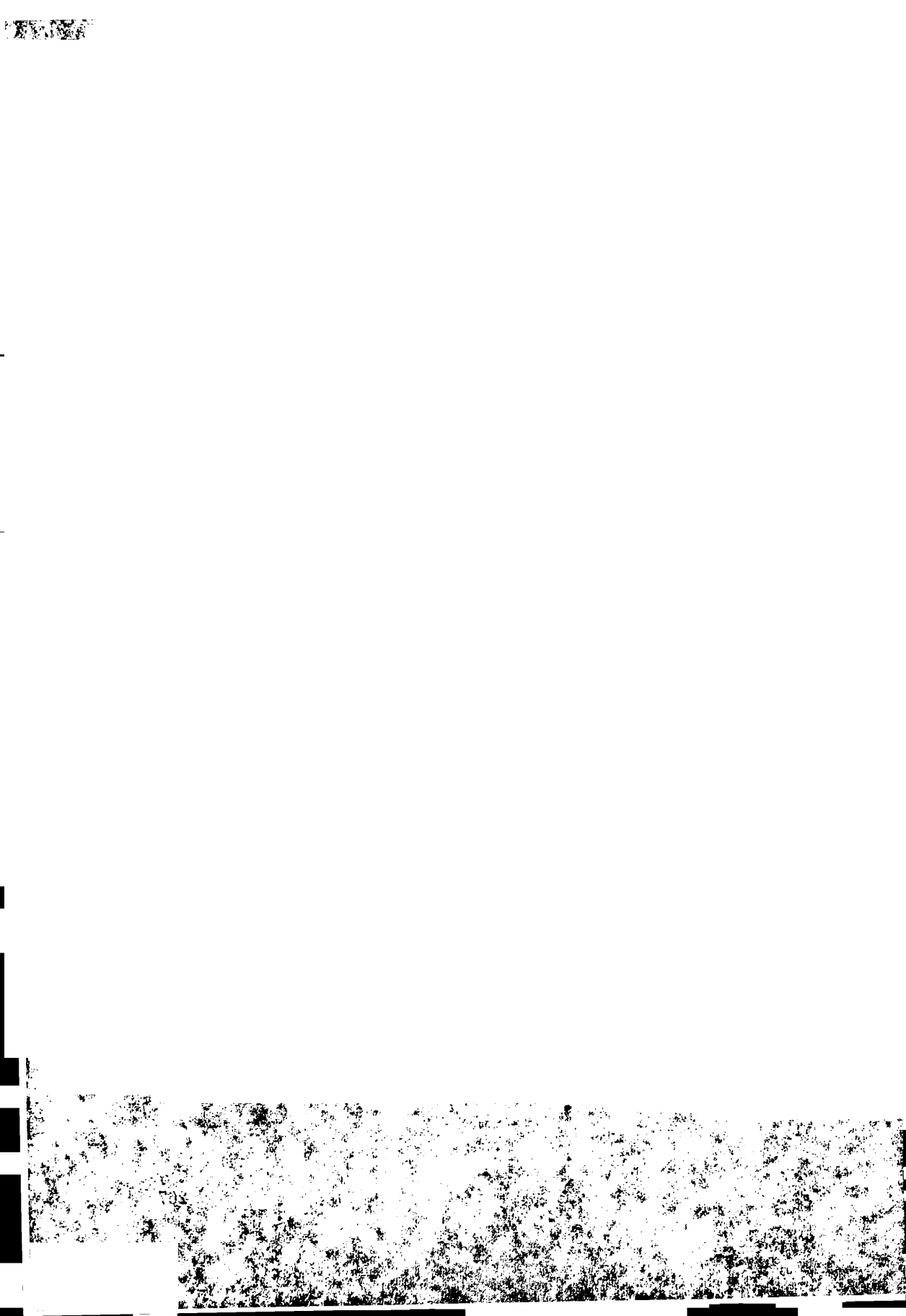
A könyv első fejezetében *Nemzetiségi jog* cím alatt közölt fenti tanulmányokon kívül a *Hazai művelődés*, valamint az *Európai távlatok* fejezetekben tizenhárom rövidebb írást olvashatunk, egy részük már Mikó korábbi köteteiben is nyomdafestéket látott.

A Brassai Sámuel és Meltzl Hugó szerkesztette Összehasonlító Irodalomtörténelmi Lapoknak a nemzetiségek közötti kapcsolatok szorosabbra fűzésében betöltött szerepére hívja fel a figyelmet, a kölcsönös megismerés előmozdításáért tartja jelentősnek a négy nyelvű, 1924-ben Kolozsvárt megjelenő *Cultura* című folyóiratot. Összefoglalja a magyar—német művelődési kapcsolatok alakulását Romániában. Példaként idézi fel a „fehér holló“ Mocsáry Lajos, a „kétnyelvű“ Iosif Vulcan és az igaz „demokrata“ Vasile Goldiș politikai pályafutását: ők kardot törtek a nemzetiségi kérdés méltányos megoldása mellett. Jakabffy Elemérnél — halála tizedik évfordulóján — hosszasan is elidőzik, hisz példaképének tekintette, maga is írt lapjába, a rendkívüli kitartással szerkesztett Magyar Kisebbségbe.

Műfajilag nagyon is heterogén ez a kis kötet. A hosszas előmunkákat igénylő tanulmánytól a népszerűsítő-jogmagyarázó írásokon át az egy-egy gondolatot megcsillantó jegyzetig mindegyik műfaj előfordul benne. Mikó legjellegzetesebb műfaja azonban mégiscsak az esszé, s bár ezeken az oldalakon alig néhány esetben találkozunk az esszére jellemző fordulatos stílussal (pl. *Metternichtől Kissingerig és vissza*), kárpótol minket az a majd minden íráson végigvonuló központi gondolat, amelyet a *Nomen est omen*ben így fogalmaz meg: „Név és otthon, anyanyelv és haza elszakíthatatlan érzelmi kapcsolatban áll egymással, s itt a törvényhozó már a költőnek adja át a szót. Márai a hontalanságot egyetlen írásjellel érzékeltette: »Lehull nevedről az ékezet.« Ez az ékezet a jottánál is kevesebb, de néha éppen rajta fordul meg, hogy ott-honnak tekintjük-e a tájat, ahol élünk. Ahogy a kun—székely—román József Attila írta: „Ime, hát megleltem hazámat, /a földet, ahol nevetem / hibátlanul írják fölém, / ha eltemet, ki eltemet.“

Nos, azért születtek ezek az írások, ez az értéke ennek a kötetnek. Tudatosítja, hogy milyen nagy kincs az anyanyelv, mennyi küzdelem folyt szabad használatáért, s hogy becsületbeli kötelességünk élni is immár törvény által biztosított jogainkkal.

GAAL GYÖRGY

SEMĂNĂTORUL CREȘTIN

Revista Bisericii Unitariene din R. S. România

Anul 87

Nr. 4

1981

Cluj-Napoca

CUPRINSUL

În slujba vieții	203
Chemarea cultelor religioase din Republica Socialistă România pentru dezarmare, pace și bună înțelegere între oameni și popoare	209
30 Decembrie	211

STUDII

Ferenc Balázs: Religia omului nou	213
Lajos Imreh: Date noi privind moștenirea spirituală a lui Fe- renc Balázs	214
Dr. József Ferencz: „Defensio“ a apărut cu 400 de ani în urmă .	215
Dr. Pál Binder: Preotul bistrițean al rectorului Ferenc Dávid: Albert Kirschner (1508—1564)	217
Domokos Simén: Relicvele bisericii din Adămuș	220
Dénes Szász: 30 de ani ai Parohiei Unitariene Valea	223
Dr. Árpád Szabó: Conferința teologică și Congresul al 24-lea al IARF	225
Dr. István Molnár: Amintindu-ne de László Lőrinczi	232

LUCRĂRI OMILETICE

Ferenc Bálint: Ce este născut din Duh, duh este	236
Károly Kiss: Progresul și dăinuire	240
András Pataki: An nou fericit!	242
Zoltán Szabó: A păstra moștenirea	244
Dr. Dénes Szász: Meditare pe malul Vitezei	247
Zoltán Szabó: Cu cât sinteți mai valoroși?	249
Mózes Kedei, József Kászoni: Schițe de predici	252
VIAȚA BISERICEAȘĂ ȘI ȘTIRI	261
RECENZII	266

Colectivul de redacție — Editors

Președintele și redactor responsabil: P.S.S. dr. Lajos Kovács,
membrii: dr. János Erdő (redactor responsabil adjunct), dr. Árpád Szabó, Dezső
Szabó (redactori), Ferenc Sebe și György Andrási.

CHRISTIAN SOWER

Journal of the Unitarian Church in R. S. România
Volume 87 1981 Number 4
Cluj-Napoca

CONTENTS

In the service of life	203
The proclamation of the religions from Romania for disarmament, peace and understanding between people and nations	209
30 December	211

STUDIES

The religion of the new man, F. Balázs	213
Recent data in connection with the spiritual heritage of Ferenc Balázs, L. Imreh	214
The Defensio appeared 400 years ago, J. Ferencz	215
Francis David's minister at Bistrița: Albert Kirschner (1508— 1564), P. Binder	217
Data about the church from Adamuș, D. Simén	220
Thirty years of the Valea Unitarian parish, D. Szász	223
The Theological Conference and the 24th Congress of the IARF, A. Szabó	225
Dr. János Erdő doctor honoris causa of the Meadville/Lombard Theological School	231
The memory of László Lőrinczi, I. Molnár	232

SERMONS

That which is born by the Spirit, is Spirit, F. Bálint	236
Progress and existence, K. Kiss	240
Happy New-Year! A. Pataki	242
To keep the heritage, Z. Szabó	244
Contemplation at the lake of Bethesda, D. Szász	247
With what are you more? Z. Szabó	249
Sermon sketches, M. Kedei, J. Kászoni	252
CHURCH LIFE — NEWS	261
BOOK REVIEWS	266

Redacție — Editorial Office
3400 Cluj-Napoca, B-dul Lenin nr. 9 R. S. România, Tel. 146-09.

I. P. Cluj, Municipiul Cluj-Napoca cda. nr. 3033

